

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ

**BİR EĞİTİM YÖNETİCİSİ OLAN SELİM SIRRI TARCAN'IN
“İBTİDÂİ MUALİMLERİNE ÖĞÜTLERİM”
ADLI ESERİ**

Yüksek Lisans Tezi

VELİ KORKMAZ

İstanbul, 2013

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ

**BİR EĞİTİM YÖNETİCİSİ OLAN SELİM SIRRI TARCAN'IN
“İBTİDÂİ MUALİMLERİNE ÖĞÜTLERİM”
ADLI ESERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Veli KORKMAZ
Danışman: Yrd. Doç.Dr. Şahin ORUÇ

İstanbul, 2013

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı-soyadı	Veli KORKMAZ
Numarası	112202326
Anabilim/ Bilim Dalı (Fakültesi)	Sosyal Bilimler Enstitüsü – İşletme Ana Bilim Dalı – Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Sınavın

Tarihi	12/07/2013
Süresi	
Yeri	Yıldız Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Karar

<u>Oybirliği</u>	<u>Oyçokluğu</u>	<u>Kabul</u>	<u>Düzeltilme</u>	<u>Red</u>
------------------	------------------	--------------	-------------------	------------

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Tez Savunma Sınavı Jürimiz tarafından gerçekleştirilmiş ve adayın durumu bu tutanakla tespit edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Şahin ORUÇ
Jüri Başkanı

12/07/2013

Yrd. Doç. Dr. Selim Hilmi ÖZKAN
Üye

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YEŞİLYURT
Üye

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

BEYANIM

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum **Bir Eğitim Yöneticisi Olan Selim Sırrı Tarcan'ın “İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim” Adlı Eseri** başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

20/05/2013

VELİ KORKMAZ

İmza

ÖNSÖZ

Bu çalışmamda 1874 – 1957 yılları arasında yaşamış olan, Türkiye'nin yetiştirmiş olduğu çok önemli Eğitimcilerden ve Eğitim Yöneticilerinden birisi olan Selim Sırrı TARCAN'ın hayatı, eğitim anlayışı ve eserleri tanıtılmaya çalışılmıştır. Ayrıca günümüz eğitimcileri ve eğitim yöneticileri için de çok önemli olarak gördüğümüz tavsiyelerini, hatıralarını ve anılarını konu alan “**İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim**” adlı eserini günümüz Türkçesine çevirerek eğitim yöneticilerinin ve eğitimcilerinin istifadesine sunulmaya çalışılmıştır. Bu kitap Eğitimciler ve Eğitim Yöneticileri için bir rehber ve bir pedagoji kitabıdır.

Başından itibaren böyle bir çalışmaya karar vermemde, araştırma konusunu şekillendirmemde, katalog taramalarında ve çevirisini yapacağım kitabın belirlenmesinde kısacası çalışmamın her aşamasında desteklerini esirgemeyen, güler yüzü ve tatlı diliyle eksikliklerimi telafi eden Değerli Hocam Tez Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şahin ORUÇ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmalarım süresince desteklerini esirgemeyip bana yardımcı olan Okul Müdürümüz Demir Sani TUNÇ'a, eşime, yeğenlerim Büşra ve Şeyma'ya, biricik kızım Ayşenur'a ve çok değerli öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Mayıs 2013

Veli KORKMAZ

ÖZET

BİR EĞİTİM YÖNETİCİSİ OLAN SELİM SIRRI TARCAN'IN

“İBTİDÂİ MUALİMLERİNE ÖĞÜTLERİM”

ADLI ESERİ

KORKMAZ, Veli

Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Şahin ORUÇ

Mayıs 2013, 101 sayfa

Bu çalışmamda 1874 – 1957 yılları arasında yaşamış olan, Türkiye'nin yetiştirmiş olduğu çok önemli Eğitimcilerden ve Eğitim Yöneticilerinden birisi olan Selim Sırrı TARCAN'ın hayatı, eğitim anlayışı ve eserleri tanıtılmaya çalışılmıştır. Ayrıca günümüz eğitimcileri ve eğitim yöneticileri için de çok önemli olarak gördüğümüz tavsiyelerini, hatıralarını ve anılarını konu alan “İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim” adlı eserini günümüz Türkçesine çevirerek eğitim yöneticilerinin ve eğitimcilerinin istifadesine sunulmaya çalışılmıştır. Bu kitap Eğitimciler ve Eğitim Yöneticileri için bir rehber ve bir pedagoji kitabıdır.

Çevirisini yaptığım bu eserde, bugün okullarımızda karşılaştığımız birçok sıkıntının onlarca yıl önceden de yaşanmış olduğunu ve bu sıkıntıların nasıl çözüme kavuşturulabileceği ile ilgili çözüm önerilerini göreceksiniz.

Ayrıca okullarımızda neden matematik dersini, coğrafya dersini, tarih dersini sevdiremiyoruz, öğretemiyoruz? Okullarımızda her gün artarak devam eden disiplin olaylarını nasıl çözebiliriz? İşte bu soruların cevapları ile beraber mesleğini çok seven, kendisini sürekli olarak geliştirmeye gayret eden, öğrencilerinin arasında huzuru ve mutluluğu yakalayabilen, öğrencilerine bir anne ve baba şefkati ile yaklaşabilen, başarılı çalışmaları ile meslektaşlarının gıda gibi ihtiyaç duyduğu ideal bir öğretmenin nasıl olması gerektiğini de bu eserin içerisinde bulabileceksiniz.

Mayıs 2013

Veli KORKMAZ

ABSTRACT

**"İBTİDÂÎ MUALİMLERİNE ÖĞÜTLERİM
(ADVICE TO PRIMARY SCHOOL TEACHERS)"
BY SELİM SIRRI TARCAN, WHO WAS AN EDUCATION ADMINISTRATOR**

KORKMAZ, Veli
Master Thesis, Institute of Social Sciences,
Educational Administration and Supervision
Advisor: Assist. Prof. Dr.. Şahin ORUÇ
May 2013, 101 pages

In this study, we have tried to demonstrate the life, teaching philosophy and works of Selim Sırrı TARCAN, who lived between the years 1874 and 1957 and who is one of the most important pedagogues and educational administrators that Turkey has ever had. Besides, for pedagogues and educational administrators, we have translated his work "İptidai Muallimlerine Öğütlerim (Advice to Primary School Teachers)" where he wrote his advice, memories and anecdotes that we think very important to today's pedagogues and educational administrators. This book can be considered as a guide and pedagogical book for pedagogues and educational administrators.

In this book I have translated, you are going to realize that many of the problems we are facing in our schools today also existed decades ago and you are going to see some suggestions as solutions.

Furthermore, why haven't been able to have our students love and learn Geography, History or Math? What can we do to stop disciplinary action in our schools? You are going to find answers to these questions. We have also provided you with a guide for an ideal teacher who adores his job, who is open to continuous professional development, who can be happy and can find peace among his students, who can treat his students with the love of a father and mother and who is needed by his colleagues for his successful work and effort.

May 2013

Veli KORKMAZ

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Türkiye'nin yetiştirmiş olduğu çok önemli eğitimcilerden ve eğitim yöneticilerinden birisi olan Selim Sırrı TARCAN'ın, hayatı, eğitim anlayışı, eserleri ve **“İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim”** adlı eserinin günümüz Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Bir döneme damgasını vurmuş, eğitim politikalarına yön vermiş olan Selim Sırrı TARCAN'ın eğitimciler ve eğitim yöneticileri için çok önemli olan “İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim” adlı eseri, öğretmenlere rehberlik etme ve yol gösterme amacıyla kaleme alınmıştır. Bu eserde sınıf ve şubelerin durumu ile derslerin nasıl işleneceği, alfabe, coğrafya ve tarih öğretiminin nasıl olması gerektiği ile beraber okul yönetimive öğretmenlerde bulunması gereken vasıflar ile beraber ile okullarımızdaki en önemli sorunlardan olan disiplin hadiselerinin nasıl çözülebileceği pedagojik açıdan açıklanmaya çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Selim Sırrı TARCAN, eserlerini genel itibariyle Osmanlı Türkçesi ile yazmıştır. Eserlerinin büyük bir kısmı günümüz Türkçesine çevrilememiştir. Eğitimciler ve eğitim yöneticileri için çok önemli olan **“İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim”** adlı eserini günümüz Türkçesine çevirerek, eğitimcilerin ve eğitim yöneticilerinin faydalanmasını sağlamaktır. Eser yeni baştan yorumlanmamış, Selim Sırrı TARCAN'ın eğitime bakışı ve eğitim anlayışı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	: Adı Geçen Eser
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Der.	: Derleyen
v.d.	: Diğerleri
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
t.y.	: Tarihi Yazılmamış

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ARAŞTIRMANIN AMACI.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. SELİM SIRRI TARCAN'IN HAYATI VE EĞİTİM ANLAYIŞI.....	1
1.1. Selim Sırrı Tarcan'ın Hayatı	1
1.2. Selim Sırrı Tarcan'ın Eğitim Anlayışı, Beden Eğitimi ve Spor Felsefesi.....	5
1.3.Selim Sırrı Tarcan'ın Eserleri.....	12
1.3. 1.Kitapları.....	12
1.3.1.1.Osmanlı Türkçesiyle Yayınlanmış Kitapları	12
1.3.1.2.Yeni Harflerle Yazılmış Kitapları	13
1.3.2.Makaleleri.....	14
1.3.2.1.Osmanlı Türkçesiyle Yayınlanmış Makaleleri.....	14
1.3.2.1.1.Servet-i Fünun Mecmuası	14
1.3.2.1.2.Şehbal Mecmuası (1 Mart 1325 – 10 Temmuz 1330.....	15
1.3.2.1.3.Musavver Muhit Mecmuası (1324-1325).....	16
1.3.2.1.4.Terbiye ve Oyun Mecmuası(Ağustos 1327-1 Ağustos 1328, Yılı: 1, Sayı: 1-24).....	16
1.3.2.1.5.Terbiye ve Oyun Mecmuası (Temmuz 1922 – Haziran 1923, 1-12 Sayı)	18
1.3.2.1.6.Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası (1 Eylül 1333–11 Ağustos 1334, 1-12 Sayı) .	20
1.3.2.2.Yeni Harflerle Yayınlanan Makaleler	22
1.4.Hakkında Yazılan Makaleler Ve Yazılar	23
İKİNCİ BÖLÜM	24
İBTİDÂİ MUALLİMLERİNE ÖĞÜTLERİM	24
Münderecat	24
Usûl-i Tedris.....	24
Usûl-i Hissi veya Keşfi Nedir?	25
Usûl-i Ta'lil Nedir?.....	27
Mekteplerde Teşkilat-ı Terbiyeviye.....	31
Mekâtib-i İbtidâiyede Ders Programları	32
Bir veya Müteaddit Dershaneli Mektepler	33
Coğrafya Nasıl Okutulur?	35
Coğrafyadaki Gaye	38
Coğrafya Tedrisatında Müfettişin Vazifesi.....	42
Hesap Nasıl öğretilir?.....	43

İt'ab-ı Fikrîye ve Terbiye-i Bedeniye	48
Terbiye-i Bedeniye Nasıl Gösterilir?	51
Arzu-i Takaddüm	52
Arzu-i Takaddüm Nasıl Başlar?	52
Mekteplerde Arzu-i Takaddüm	53
Mekteplerde İnzibât Meselesi	57
Bir Genç Muallimin İlk Mevi'zası	61
Nasıl Muallim Oldum?.....	64
Bir İbtidâiye Mualliminin İcraatı	68
Maruz-u daiyanemdir, ...	68
Dârülfünûn'daki Konferanslar	71
Dârülfünûn'daki Birinci Konferans	71
Bir Muallimin Lisanından	71
İkinci Konferans.....	74
Öğütlerim	78
Fihrist.....	81
Selim Sırrı Beyin İntişar Eden Eseri	82
Bizce Meçhul Hayatlar.....	82
Spor.....	82
Alman Jimnastikleri.....	82
Macaristan'da Terbiye-i Etfal.....	83
Mekteplerde ve Orduda Futbol	83
İsveç Usûl-i Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Oyunları	83
Askerin Dağarcığı.....	83
Münderecatı	83
Doğru Sözler	84
Mekâtib-i İbtidâiyede Jimnastik ve Mektep Oyunları	84
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	86
KAYNAKÇA	91
EKLER.....	92

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SELİM SIRRI TARCAN'IN HAYATI VE EĞİTİM ANLAYIŞI

1.1. Selim Sırrı Tarcan'ın Hayatı

Selim Sırrı Tarcan 25 Mart 1874 Tarihinde Mora Yarımadası, Yenişehir Fenerinde doğmuştur. Babası Elazığ Harput'a bağlı Kesrik Köyü'nden "Uzun" lakabıyla tanınan Albay Yusuf Bey'dir. İlk tahsilini Harput'ta orta ve yüksek tahsilini İstanbul'da tamamlayan Yusuf Bey, Binbaşı rütbesiyle Manastıra tayin edilmiştir. Orada görevini sürdürürken 1859 tarihinde Kasriye'li yazıcı Selim Efendi'nin kızı Zeynep Hanımla evlenmiştir. Zeynep Hanım oldukça iyi eğitim almış kültürlü birisidir. Binbaşı Uzun Yusuf Bey 1876 yılında Karadağ'da Bilek Kalesinin alınması sırasında şehit düşer (Tarcan, 1946:5).

İki yaşında babasız kalan Selim Sırrı, iki kız kardeşi ve annesi Zeynep Hanım ile İstanbul'a gelirler. İstanbul'da dayısı Rıfat Paşa'nın nezaretinde yaşadıkları sürece rahat etmelerine karşılık, dayısının Yemen'e tayini çıkması nedeniyle annesine verilen 63 kuruşluk şehit maaşı ile zorluklar içinde büyümüştür. Annesi Zeynep Hanım kültürü ve eğitimi ile Selim Sırrı'nın yetiştirilmesinde önemli bir pay sahibidir (Tevfik, 1950 31-33). Oğlunun yetiştirilmesine özen gösteren annesi onu 1882 yılında Galatasaray Sultanisi'ne büyük ümitlerle kaydettirir. Sınıf Numarası 412'dir (Selim Sırrı, 1922a: 16). Selim Sırrı'nın Galatasaray Lisesi'nde en sevdiği ders jimnastik dersi ve en sevdiği öğretmeni ise Faik Bey'dir. Faik Bey genç Selim Sırrı'nın spor ve beden eğitimine yönlendirilmesinde önemli katkısı olur. Galatasaray Lisesinde öğrencilik yılları çok başarılı geçmemesine rağmen jimnastik dersinde üstün başarılar gösterip ödülleri almıştır.

1890 yılında maddi imkânsızlıklar nedeni ile Galatasaray'dan ayrılmak zorunda kalan Selim Sırrı daha sonra Halıcıoğlu'ndaki parasız yatılı olan Mühendishane-i Berr-i Hümayunun İstihkam sınıfına yazılmıştır. 1896 yılında bu okuldan İstihkam Teğmeni olarak mezun olan Tarcan, 1900'de Yüzbaşılığa 1906'da Kolağasılığa (Önyüzbaşılığa) yükselmiş İzmir'den başlayarak çeşitli askeri birliklerde görev yapmıştır.

Selim Sırrı'nın Mühendishane'deki öğrencilik yılları Galatasaray'daki öğrencilik yılları kadar mutlu geçmemiştir. Mühendishanedeki jimnastik eğitimini yetersiz bulan Selim Sırrı jimnastik dışında koşu, atlama, atma, eskirim, güreş gibi sporlarla burada tanışmıştır (Tarcan, 1922a: 64)

İzmir'de görev yaptığı yıllarda gazeteci Tevfik, Nevzat, Dr. Mustafa Evliyazade Refik, Şair Tokadi-Zade Şekip ve Abdulhalim Memduh gibi arkadaşları ile İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeliğine gidecek süreç başlamıştır. İzmir'de 1896 yılından itibaren bir yandan İzmir İdadisinde öğretmenlik diğer yandan ise Hizmet Gazetesi'nde yazarlık yapmaktadır. Selim Sırrı'nın spor başarıları halk arasında konuşulur olmuştur. Mekteb-i Sanayi (Sanat Okulu)'de dersler verirken "Darülrifan" adlı özel bir spor okulu da açmıştır (Tarcan, 1932a: 121).

3 Ocak 1901'de İstanbul Anadolu Kavağındaki Karadeniz Boğazı İstihkâm Birliği'ne tayin olan Tarcan aynı zamanda "Padişah Fahri Yaverliği" sıfatını alarak göreve başlamıştır. Selim Sırrı spor tutkusunu ve düşüncelerini yaymak için Servet-i Fünun dergisinde yazılar yayınlamaya başlamıştır. Bu yazılar vücut sağlığının korunması, jimnastik, pehlivanlık üzerinedir (Tarcan, 1932a: 121).

Bu makaleler Tophane Müşiri ve Mektepler Nazırı Zeki Paşa'nın dikkatini çekmiş ve jimnastik derslerinin çelimsiz oğluna yararlı geldiğini gördükten sonra Selim Sırrı'yı Mühendishane-i Berri Hümayun'a jimnastik ve eskirim hocası olarak tayin eder. Selim Sırrı bir taraftan öğretmenlik yaparken diğer yandan da jimnastiği ve beden eğitimini tanıtan yazılar yazmaya devam eder (Tarcan, 1946: 46)

1905 yılında Nafia Nezareti görevlilerinden Fikri Bey'in kızı Hediye Hanımla evlenir ve Büyükada'ya yerleşir. Çiftin ilk kızı Selma bu yıllarda dünyaya gelmiştir.

Cemiyetin gizli, toplantılarına ve tartışmalarına katılan, Selim Sırrı Tarcan yönetime karşı örgütlenmede ve kazanılan savaşta sürdürdüğü aktif politika ile de dikkati çekmiştir (Baltacıoğlu, 1950: 20-22). Nitekim meşrutiyet ve hürriyetin önemini anlatmak için halka bir nutuk vermeye karar veren Selim Sırrı, 10 Temmuz 1908 günü Rıza Tefrik ile işbirliği yapıp, kendilerini İstanbul Komiseri tayin ederek, on yedi gün saltanat ve hilafeti idare altına almış ve İstanbul'un yönetimini ellerinde tutmuşlardır (Tarcan, 1946:29). Bu durum, onların İttihat ve Terakki Temsilcisi sıfatıyla çok göze batmasına ve bu cemiyetin bazı üyeleri ile aralarının açılmasına sebep olmuştur. Özellikle, 19 Temmuz 1908 günü İstanbul'a gelen, Rahmi Bey,

Binbaşı Enver Bey, Cemal Bey, Hakkı Bey, Necip Oraya ve Cavit Bey gibi kişiler merkeze devletin dış siyasetini zor duruma düşürdüğü gerekçesiyle Selim Sırrı'ya ihtarda bulunmuşlardır. O günden sonra siyasetten çekilip, mesleği olan beden eğitimi öğretmenliğine dönme fikrini kafasına koyan Selim Sırrı, İstanbul'un Cemiyet seçiminde kendisi, Rıza Tevfik ve Avukat Baha'nın açıkta kalması üzerine, İttihat ve Terakki Cemiyetinden istifa ederek 12 Ağustos 1908'de öğretmenliğe dönmüştür (Tarcan, 1946:42).

1908 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeliği sırasındaki çalışmalarından dolayı ordudaki görevinden rahatsız olmuş bunun üzerine Harbiye Nazırı (Savunma Bakanı) İzzet Paşa kendisini binbaşılığa terfi ettirerek Paris'e ateşe militer olarak göndermek istediğinde Selim Sırrı İsveç'e gitmeyi tercih edeceğini söyler (Ançel: 2005: 16).

Harbiye Nezareti (Milli Savunma Bakanlığı) tarafından İsveç'e gönderilen Selim Sırrı Tarcan oradaki eğitimini tamamladıktan sonra, yeni ve modern bilgilerle Osmanlı ordusuna kendi tabiri ile çelik gibi subaylar yetiştirmek düşüncesiyle 1910 yılında yurda dönmüştür. İsveç'ten belli hedeflerle dönen Selim Sırrı Tarcan'ın, bir asker olarak politika işlerine girmesi ve inkılâp işlerine karışması sebebiyle, artık Mühendishane'de öğretmenlik yapması uygun bulunmamış ve birinci orduya nakledilmiştir. Bu durumu gurur meselesi yapan Selim Sırrı, askerlikten istifa etmiş ve artık kendini sadece jimnastiğe adamıştır (Tarcan, 1946: 46).

İlk konferansını Darül Fünun'da verir. Bu seri konferanslar üç ay sürer. Selim Sırrı bu konferanslar aracılığıyla konuyla ilgilenenlerin dikkatini çeker. Darül Fünun'a bağlı Tıp Fakültesinde kısa bir dönemde uzman olarak çalışmıştır. 14 Temmuz 1326 (1910) tarihinde Terbiye-i Bedeniye Müfettişliğine iki bin kuruş maaşla tayin edilen Selim Sırrı, asıl görevi olan öğretmenliği yerine getirmesine imkan sağlayan yeni bir dönem başlar. Müfettişlik ve öğretmenlik çalışmalarının yanı sıra Darülfünun'daki konferanslarına devam eder. Bu konferanslarla beden eğitimi, jimnastik ve sporun üniversite gençliği arasında yayılmasını amaçlamıştır. Selim Sırrı'nın Maarif Nezareti Müfettişliğine atanmış olması Nezaret'in eğitimle ilgili karar ve uygulamalarında söz sahibi olmasını sağlamıştır. Okullardaki beden eğitimi dersinin okul programlarında yer almasını sağlayan Selim Sırrı, Yüksek Öğretmen Okulunda beden eğitimi bölümünün açılmasını her fırsatta öne sürer. 1915 tarihli Kız ve Erkek Öğretmen Okulları Tüzüğü'nde Yüksek Öğretmen kadrosu içinde Beden Eğitimi Öğretmeni yetiştirmek üzere bir yıl süreli bir bölümün açılması planlanır ancak Birinci Dünya Savaşı nedeniyle açılmaz (Çapan, 1999: 22).

Selim Sırrı Tarcan, 1914 yılında Birinci Dünya savaşı başlayınca yedek subay olarak tekrar askerlik görevine çağırılmıştır. Birinci Dünya Savaşından sonra tekrar kaldığı yerden çalışmalarına devam eden Tarcan, kendisini askerlik mesleğinden daha çok beden eğitimi mesleği ile özdeşleştirmiş bir şahsiyet olmuştur (Güven, 1992:15-33).

Ordudaki görevi bittikten sonra tekrar Yüksek öğretmen Okulundaki çalışmalarına başlar. Selim Sırrı kendisini özdeşleştirdiği beden eğitimi mesleği için Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü bulunduğu 1919-1920 yıllarında çaba harcamışsa da Osmanlı Devleti döneminde bunu başaramaz. 1 Kasım 1922'de İstanbul Hükümeti ve merkez kuruluşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nce tanınmayıp kaldırılması üzerine emsalleri gibi açıkta kalan Selim Sırrı 24 Mart 1923 tarihinde Galatasaray Lisesi Beden Eğitimi Öğretmenliğine atanır (Çapan, 1999: 22).

1923 yılında Birinci Heyet-i İlmiyenin Bir Terbiye-i Bedeniyye Muallim Mektebi açılmasına karar vermesi öğretmen yetiştirme konusunda atılmış bir adım sayılabilir. Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Maarif Vekilliği sırasında 20 Mayıs 1925 tarihinde Beden Terbiyesi Müfettişliğine atanan Selim Sırrı Tarcan'ın özlemine duyduğu Beden Eğitimi Bölümü 21 Ekim 1926 günü Mustafa Necati'nin Maarif Vekilliği zamanında açılmıştır (Çapan, 1999: 22).

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin üçüncü başkanlığını yapan Selim Sırrı Tarcan bu görevinden 1926 yılında ayrılmış, yerine genel sekreter Ali Sami Yen vekâlet etmiştir. 1930 yılına kadar Uluslararası Olimpiyat Komitesinin bütün kongre ve toplantılarına katılan ve 1912 Stockholm, 1924 Paris, 1928 Amsterdam Olimpiyatlarında yönetici olarak görev yapan Selim Sırrı Tarcan 1930 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi Türkiye Temsilciliğinden istifa etmiştir. Daha sonra onun, tavsiyesi üzerine bu göreve o zamanlar Berlin Büyükelçisi Kemalettin Sami Paşa getirilmiş, bu kişi aynı zamanda TMOK başkanı olmuştur (Tarcan, 1948b: 30-44; Kahraman, 1995:632-632).

Selim Sırrı Tarcan'ın beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çabaları 1929-1930 öğretim yılı sonuna kadar dört dönem sürmüştür. Bu kursları başarılı olarak bitiren Nizamettin Kırsan, Aşir Savaşır ve Zehra Alagöz İsveç'e eğitim için gönderilirler. Ayrıca Selim Sırrı Tarcan Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü'nün açılmasına da ön ayak olmuştur. 1932-1933 öğretim yılında bölüm 22 erkek öğrenci ile öğretime açılmıştır. Selim Sırrı 1 Mart 1935 tarihinde Maarif Vekâleti Başmüfettişliğinden emekli olur. Kırk yılı aşan

meslek hayatı, beden eğitimi öğretmenliği ve müfettişliği sırasında beden eğitimi ve spor konusunda pek çok ilkleri başararak büyük hizmetlerde bulunmuştur. Onun eğitim anlayışı beden eğitimi ve spor hakkındaki görüşleri beden eğitimi sistemi, sporumuzun teşkilatlanmasıyla ilgili çalışmaları eserleri son derece faydalı olmuştur (Çapan, 1999: 23-24).

1938-1946 yıllarında Cumhuriyet Halk Partisi'nden Samsun milletvekili olarak iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Vekili olarak siyasi hayatını devam ettirir. Bu yıllarda çeşitli konularda eserler yazarak yayın ve çalışma hayatını sürdürür. Selim Sırrı Tarcan 2 Mart 1957 yılında İstanbul'da 84 yaşında vefat etmiştir. Ölümünden sonra hizmetlerinden dolayı, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından Ankara'da bir kapalı spor salonuna "Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu" adı verilmiştir. Bir büstü de Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Jimnastik salonunun önünde bulunmaktadır (Çapan, 1999: 24).

1.2. Selim Sırrı Tarcan'ın Eğitim Anlayışı, Beden Eğitimi ve Spor Felsefesi

Selim Sırrı Tarcan Türkiye'de Batılı anlamda spor ve beden eğitiminin benimsenmesi ve yaygınlaşması yolunda emek veren en önemli isimlerden biridir. Selim Sırrı düşüncesinde spor bir boş zaman eğlencesi ya da üstün becerinin getirdiği bir akrobatlık ya da maceraperestlikten ziyade her insanın yapabileceği ve yapması gereken, hem bedensel hem de ruhsal gelişmede terbiyede rol oynayan bir vasıta (Bilge, 1989: 49).

Modern kültür yaşantımıza ilk konferansçı olarak giren Selim Sırrı Tarcan, Mühendishane sıralarında ilk denemelerine başlamış ve daha sonra bunu sürdürmüştür. Selim Sırrı Tarcan'ın asker yönünün ötesinde beden eğitimciliğinin, başlangıçta en verimli yılları, 1896'dan 1900'e kadar İzmir'de istihkâm subayı olarak geçirdiği yıllardır. Öğretmenliğe ve yazarlığa orada başlamış, beden eğitimine olan sevgisi yanında onu öğretme ve yayma zevkini orada tatmıştır. Burada aynı çevre ile tanışma olanağı bulan Selim Sırrı Tarcan, daha sonradan gazete ve dergilerde makaleler yazmasına ve öğretmenlik yapmasına vesile olan, edebiyatla yakından ilgili Abdulhalim Memduh Bey'le tanışmıştır. Bu tanışma sonrasında Selim Sırrı Tarcan, 1896 Ekiminden itibaren, bir yandan İzmir İdadisi'nde öğretmenliğe, öte yandan Hizmet Gazetesi'nde yazarlığa başlamıştır (Tarcan, 1946:56).

Tarcan, 1897 yılında "Darülrifan" adlı okulda Jimnastik ve Fransızca öğretmenliği yapmış ve yine bu esnada Fransızca ders kitabı yazmıştır. İzmir'de geçen dört senesini yine

onun kendi çıkardığı “Terbiye ve Oyun” adlı dergideki bir yazısında İzmir’i gençlik yıllarında bir düşünce devrimine vesile olduğu için çok sevdiğini belirtmiştir. İstanbul’daki yönetime karşın İzmir’deki hürriyet havası O’nun rahatça çeşitli eserlere ulaşarak bilgi, görgü ve tecrübe edinmesini ayrıca düşündüklerini yapmasını sağlayarak daha sonraki çalışmaları için iyi bir zemin teşkil etmiştir (Tarcan, 1946:24).

Selim Sırrı’nın öğrencilik hayatında beden eğitimi ve spor kültürünün oluşması konusunda hiçbir çalışması bulunmamaktadır. Batı’da gelişen beden eğitimi ve spor sistemlerini araştırma ve inceleme imkanı da yoktur. Osmanlı’da Tanzimat’a kadar uygulanan geleneksel spor türleri(güreş, okçuluk) usta çırak ilişkisi içinde Pehlivanlar Tekkesi, Okçular Tekkesi gibi yapılanmalarla uygulanmaktaydı. Spor ve Beden eğitimi üzerine çalışmalar yapan Selim Sırrı İsveç seyahati sonrasında yenilikçi düşünceleri ile birlikte yeni bir anlayışı da ülkeye getirmiştir. 1909-1910 tarihleri arasında İsveç’te beden eğitimi konusunda ihtisas yapan Selim Sırrı P. Henrik Ling’in İsveç jimnastiği sistemini inceleyerek spor felsefesini ve eğitim anlayışını geliştirmiştir.

Ling’in sisteminde insan sağlığı ve onun korunmasının toplumun bütün bireyelerine aşılması, vücut üzerindeki iyileştirici ve tedavi edici nitelikteki kol, bacak, baş, boyun, gövde gibi vücut bölümlerine göre sınıflandırılmış hareketlerin önemi büyüktü. Link jimnastikte bir terminoloji kullanmış ve bu terminoloji “İsveç Metodu”nun bütün dünyaya yayılmasında önemli rol oynamıştır. Bu açıdan sporun toplumun bütün kesimlerine ulaşması ve çocuk yaşlardan itibaren spor disiplini içinde eğitim verilmesi Selim Sırrı Tarcan için önemlidir. Bu yüzden çocukların oyunla ve oyun içinde kendi güçlerini ortaya koymalarını ve çocuk eğitimcilerinin de oyunların çocukların ihtiyacı olduğuna inanmalarını istemektedir (Selim Sırrı, 1932b: 115).

Selim Sırrı kendi yetiştiği geleneksel eğitim anlayışının değişmesini isterken, beden terbiyesinin yeni neslin hayalperver ve mutsuzluktan kurtaracak bir yol olduğunu ifade eder (Selim Sırrı, 1932b: 20). Bu açıdan öğrenci okul ve öğretmen arasında sıkı bir ilişki kurar ve öğretmenlere büyük görevler düştüğünü belirtir.

Selim Sırrı, beden eğitimi sistematığının başka bir boyutunu oluşturan rekabet, yarışma ve performans dönük ilerlemek, geçmek, başarı kazanmak arzusundan doğan bir faaliyettir. Spor vücudun kuvvetini çevikliğini sürdüren, irade gücünü artıran bilinçli bir vasıttır. Selim Sırrı sporu, beden eğitiminin bir bölümü, beden eğitimini de hareketlerin,

zekânın ve kasların gelişimini sağlayan bir öge olarak görmüş ve sporda en önce sağlık ve sıhhatin düşünülmesinin sebebini de buna bağlamıştır. Selim Sırrı Tarcan, ister zevk ve eğlence, ister geçme, yenme, mağlup etme, ister vücuda zarafeti, çeviklik ve sağlamlığı elde etmek maksadı ile olsun heyecan verici ve gücü azami bir hale ulaştıran fiziksel faaliyetlerin hepsine spor demiştir (Tarcan, 1932a: 98; Tarcan,1943;20-25).

1900'lü yıllar bazı çalkantıların, yeni fikir hareketlerinin olduğu yıllar olmuştur. Eski okul arkadaşlarıyla siyasi ve sosyal konular üzerinde tartışan Tarcan, bir yandan da İzmir'de başladığı yazı faaliyetlerini İstanbul'da da sürdürmeyi düşünmüştür. Gayesi, bu yazılar aracılığıyla toplumda, beden eğitimi ve spor kültürünü oluşturmak olmuştur. İyi derecede Fransızca bilen Selim Sırrı, yabancı basın ve yayın organlarını da takip etme imkânına sahip olmuş ve bu dönemdeki okuma faaliyeti zihninde mesleki açıdan yeni ufuklar açmıştır. Selim Sırrı'nın İstanbul'da okumağa başladığı kitaplar daha çok beden eğitimi ve jimnastikle ilgili olmuş ve bu eserler onun fikirlerini yaymak için anahtar olmuştur. Daha sonra Servet-i Fünun'da yazılar yazan Tarcan, güç ve kuvvetten bahsederek herkesi jimnastiğe ve pehlivanlığa teşvik etmiştir. 24 Temmuz 1903'te bu dergide, "Elilmül-ilman, İlmül ebdan; Sümme İlmül'edyen" hadisini başlık yaparak yayımladığı bir yazısıyla İslam kurallarına göre, vücut sağlığını korumanın kutsallığına değinerek anne, babaları çocuklarının, vücut eğitimine özen göstermeleri, konusunda, uyarmak istemiştir. Yine bu sıralarda Terbiye-i Bedeniye adıyla yayımlanan ve içinde kendisini türlü araçlarla zorlu hareketler yaparken gösteren resimler bulunan kitabı ile de ilgi toplayan Selim Sırrı Tarcan, Tophane Müşiri ve Askeri Okullar Nazırı Zeki Paşa'nın da dikkatini çekmiştir (Tarcan, 1932a: 122-123).

Osmanlı Türkçesi ve günümüz Türkçesi ile birçok eserler yazan ayrıca çeşitli dergilerde ve günlük gazetelerde birçok yazısı yayımlanan Selim Sırrı Tarcan'ın İsveç'e gitmeden önce yazdığı sınırlı sayıdaki eserde, örneğin 1903-1905 yıllarında üç cilt halinde yayımlanan "Terbiye-i Bedeniye" eserinde, vücut çalıştırıcı alıştırmalardan bahsetmiştir. Ancak vücudun sadece üst kısım kas gruplarını çalıştıran bu hareketler, tüm vücut bölümlerini dengeli bir biçimde çalıştırmayan, olumsuz yönleriyle eğitsel bir değer taşımamıştır. Yalnızca kişinin güçlü kol kaslarıyla vücut ağırlığını çekme ve asılma türünden üstün beceri düzeyine ulaşan bu zorlayıcı alıştırmalar, akrobatik yönleri ile izleyenlerin ilgisini çekmesi bakımından bir değer taşımıştır. 1910'dan sonra, İsveç dönüşü yazdığı eserlerde ise, beden eğitiminden ne anladığını belirtmiştir. Bu dönem eserleri jimnastiğin bilimsel verilere dayanan yönleriyle her tür ve dereceli okullarda bir ders olarak tutunmasına öncülük eden içeriğiyle bir program ve

metot kitabı niteliği taşımıştır. Bunlar arasında kız ve erkek öğretmen okullarının son sınıflarında okutulmak üzere düzenlenen “Terbiye-i Bedeniye Nazariyatı ve Usulü Talim-Jimnastikler, Oyunlar, Sporlar” adıyla 1919’da yayınladığı eser en önemlisi olmuştur. 1932 yılında Maarif Vekâleti tarafından yeni harflerle ve gelişmelere uygun değişikliklerle “Beden Terbiyesi: Oyun-Jimnastik Spor” adıyla yayımlanan kitabın ön sözünde Selim Sırrı Tarcan yeni düşüncelerinin açıkça ifadesi olan bir yazı yazmıştır. Buna göre Selim Sırrı, beden eğitiminde akıl ve mantığın, duygu ve coşkuya üstün gelmesi gerektiğini, toplumsal uğraşta insanları başarıya götüren yolun akıl olduğunu, ne zayıf, cılız bir düşünürden ne de cahil bir pehlivandan hayır gelmeyeceğinin bilinmesi gerektiğini ve iyi düşünür, iyi iş görür, becerikli, çalışkan, disiplinli, saygılı ve sağlam insanlar yetiştirmeye gayret edilmesi gerektiğini söylemiştir (Alpman, 1997:468).

Verdiği konferanslar aracılığıyla toplumda beden eğitimi ve jimnastik konularında bir merak uyandıran Selim Sırrı, Cumhuriyet Dönemi’nde beden eğitimi alanının dışında batı dünyasında gördüklerini iyi ve kötü yönleriyle, toplumumuzun yaşantısına mal etmek için eserler yazmış, sonradan üç kitap halinde yayınladığı “Radyo Konferanslarım” ile de düşüncelerini yaymayı başarmıştır (Tarcan, 1946:61-62).

Selim Sırrı beden eğitimi ve spor eğitiminin genel eğitimin bir parçası olarak kabul eder. Hareket eğitiminin de prensip ve yöntemleri doğrultusunda olduğunu idda etmektedir. İlkokullarda eğitimin “tümünden gelim metodu” ile başladığını ileri sürmektedir. Eğitimde hareket eğitiminin uygulanmasını ilk savunan Selim Sırrı’dır. Hareket eğitiminin prensiplerini şu şekilde belirtmektedir.

Ders ameli olmasını esas almıştır. Hareketin nazariyatını talebenin öğrenmesi şart değildir. Jimnastiğe ayrılan uzun uzadıya açıklama yapmaktan kaçınmalı. Muallim hareketi kısaca tarif edip bilfiil gösterip uygulamaya başlamalıdır. Derslerin misal ve numune ile yapılmasını uygulamalı örnekler verilmesini, öğrenciyi istekli çalıştırabilmek için her derste değişik hareketler yaptırmak gerektiğini ve hareketleri zamana ve mevsime göre kademeli bir şekilde arttırılmasını basitten karmaşığa kolaydan zora doğru hareketlerin şekillendirilmesinin yararlı olacağını belirtmektedir. Ayrıca eğitim esnasında öğrencilerde oluşacak hataların derhal düzeltilmesi, öğretmenlerin sabırlı ve anlayışlı olması beden terbiyesi açısından önemlidir. (Selim Sırrı, 1932a: 168)

Selim Sırrı Tarcan, “Spor bir disiplin, bir azim ve sabır okuludur” diyerek aslında spordan beklentilerini dile getirmiştir. Spor yalnızca fiziki bir üstünlüğe sahip olmak için yapılmaz. Ahlaklı, iyi huylu, mantıklı, sabırlı ve anlayışlı olmak bir sporcuda bulunması gereken vazgeçilmez unsurlardır ki kalitelerden mahrum olan fiziki gücü üstün bir sporcunun zeki bir sporcunun yanında daima hüsrana uğrayacaktır. İşte bu bakımdan sporun, bir yandan herkesin üstünde olmak hırsı ile duygulara, öte yandan bu başarıyı sağlayan teknik çalışma ile akla ve mantığa dayandığını, ahlaki, zihinsel, fiziksel özellikleri yükselterek insanı hayat mücadelesine hazırladığını söyleyen Selim Sırrı beklentileri arasında sabır, anlayış, dürüstlük ve cesaretin spor sayesinde gelişeceğini belirtmiş ve sporcuyu yalan ve hileden uzak durmalıdır diyerek bir yandan insanı performans gösteren bir varlık olarak görmekte öte yandan sporun ahlaki ve etik değerlerinin sınırını çizmiştir. Zaten spor O’na göre adaletin kendisidir, kanunlar sporda kendiliğinden çıkar (Tarcan, 1932a: 98).

Selim Sırrı Tarcan hayat ve sporu birbirine benzetmiştir. O’na göre sporda olduğu gibi hayatta da heyecan hakimdir, ilerlemek, geçmek, başarmak gerekir ve bunlar için ise gözü pek ve metin olmak lazımdır. Ayrıca sporda iklim, çevre, kişilik, sıhhat ve gücün büyük rolü vardır. Sporlar insanda bir takım ahlaki ve fiziksel özelliklerin gelişmesine yardım eder, ancak bunlardan fayda görmek için ne zaman ne kadar zaman, hangi yaşta ve ne yolda yapılacağını iyi bilmek gerekmektedir (Tarcan, 1932a: 98). Tarcan spor eğitimciliğinin ve beden eğitimciliğinin önemini altını çizerken beden eğitimi ile öğretmenlerin üstüne düşen görevlerde aslında öğrencilerin hayatlarındaki sürekli başarının anahtarı olacak eğitim anlayışını da belirtir.

Sporun bir eğitim vasıtası olduğunu her yazısında belirten Selim Sırrı Tarcan, sporun amaçlarını kişisel ve toplumsal olarak ayrı ayrı değerlendirir. Sporun kişisel boyuttaki amaçlarını, sağlık, uzun ömür insan neslinin ıslahı, ferdin uyum ve mutluluğu olarak belirtirken kişinin ahlak, karakter, adalet, fedakârlık, doğruluk disiplin gibi özelliklerinin geliştirdiğini açıklamaktadır. Ona göre;

- Spor kendini beğenmişlik hislerini öldürür.
- Güç, dayanıklılık, sağlamlık, cesaret gibi maddi ve manevi özellikleri geliştirdiği gibi, serinkanlılık, hoşgörü, sabır ve nefse hakimiyeti de kolaylaştırmaktadır.
- Spor adaleti sağlar, sporcuyu yarıştığı mücadele ettiği rakibine dostluk elini uzatır ve centilmenlik duygularını geliştirir.

- Takım sporlarında görev sorumluluğunu, disipline uyumu ve sonuç olarak galibiyeti sağlar.
- Spor sayesinde gençler öğrenme, bilme ve nefesine sahip olmanın manasını anlar.
- Selim Sırrı Tarcan sporun Toplumsal fonksiyon ve amaçlarını aşağıdaki gibi belirtmektedir.
- Spor kendini beğenmişlik hislerini öldürür. Gençleri iyiliğe, fedakarlığa alıştıırır.
- Spor gençlere şahsi menfaatini, toplumun menfaatine feda etmek gerektiğini öğretir (Tarcan, 1932a: 98).

Türk sporunda Olimpizm fikrinin doğmasını sağlayan Selim Sırrı Tarcan 16 Haziran 1894 tarihinde Sorborne’da toplanmış olan Olimpiyat Komitesinin ilk Türkiye temsilcisi olmuştur. Selim Sırrı Tarcan II. Meşrutiyetle birlikte 1908 yılında yeni bir anayasanın yürürlüğe girmesi ile derhal teşebbüse geçerek “Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti” ni kurmuştur (Tarcan, 1932a:18). Selim Sırrı Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti Başkanlığını oluştururken, başkanlığa Ahmet İhsan Bey’i uygun bulmuş ve kendisini desteklemiştir. 1908-1923 yılları arasında genel sekreter olarak, 1923-1927 yılları arasında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı olarak görev yapan Selim Sırrı Tarcan, Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Türkiye Temsilciliğini 1930 yılına kadar üstlenmiştir (Güven, 1997:33).

Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’nin dayanışması sonucu yeni bir yönetmelik hazırlanmış, bu yönetmeliğin hazırlanmasında Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı Başkanı Ali Sami Bey, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı Selim Sırrı Bey ve Genel Sekreter Burhanettin Bey görev almışlardır. Yönetmeliğin hazırlanmasından kısa bir süre önce yapılan kongrede Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti Başkanlığı’na Selim Sırrı Bey seçilmiştir (Tarcan, 1948: 44).

Selim Sırrı sporculuğunun ve eğitimciliğinin yanı sıra folklor alanında yaptığı çalışmalarla da iz bırakmış bir aydındır. Folklor araştırmalarını milli vazife olarak ele almakta; folklorun büyük olaylar ve şahsiyetler üzerine yoğunlaşan tarih biliminin tersine halkla uğraşmasını çok önemli bulmaktadır. Folklor bu anlamda hem milletin mazisini canlı tutmakta hem de bir siyasi boyuttaki temsiline katkıda bulunmaktadır. Selim Sırrı’nın folklor tanımı bir hayli geniştir. Folkloru vücuda getiren şeyin hurafeler, ananeler, masallar, darb-ı meseller, destanlar, türküler, milli rakslar olduğunu söyler ve folklor disiplinine Avrupa’da

yaşandığı gibi türlerin çeşitliliğini vurgulayacak bir şekilde yaklaşır (Öztürkmen, 1998: 38-39).

19 Mayıs günü bütün yurttta kutlanan Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nın ilki, Selim Sırrı Tarcan'ın teşebbüsüyle 29 Nisan 1916 Cuma günü, İstanbul'da, bu gün Fenerbahçe stadının bulunduğu, eskiden papazın çayırı olarak anılan Kadıköy'deki İttihat Spor Kulübü'nün çayırında "İdman Bayramı" adı altında düzenlenmiştir. Birinci İdman Bayramı'nda jimnastik gösterileri ve spor müsabakaları tertip edilmiştir. Selim Sırrı Tarcan'ın yönetiminde yapılan jimnastik gösterilerinde, öğrenciler ile beden eğitimi derslerinde yapmış oldukları hareketler, hareket molaları ve egzersizleri, düzgün ve uyumlu bir şekilde yapılmıştır (Tarcan, 1946: 32). Yurtdışında spor, kitle hareketleri ile yapılmakta ve zaman zaman halka gösteriler düzenlenmekteydi.

Kırka yakın farklı spor dalıyla ilgili çalışması bulunan Selim Sırrı, 1913 yılında bir futbol federasyonunun kurulması için ilk girişimde bulunan kişidir. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle bu girişim sonuçsuz kaldı. Selim Sırrı ayrıca kişisel çabaları sonucu 12 Mayıs 1916 tarihinde Türkiye'de ilk İdman Bayramı'nın kutlanmasını sağladı. Sonraki yıllarda adı önce Kaim Cihan Müsabakalarına İştirak Cemiyeti ve Türkiye Olimpiyat Komitesi olarak değiştirilen oluşumda genel sekreterlik görevini üstlendi (Özkan, 2001: 278).

1.3.Selim Sırrı Tarcan'ın Eserleri

1.3.1.Kitapları

1.3.1.1.Osmanlı Türkçesiyle Yayınlanmış Kitapları

1. Selim Sırrı, *İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye*. (Altı yaşından onbeş yaşına, dokuz yaşından oniki yaşına, oniki yaşından onbeş yaşına kadar kız ve erkek çocuklarına mahsus, Mekteb-i İbtidaiyye birinci, ikinci ve üçüncü devrelerinin müfredat programlarına göre tertip edilmiştir). 3 cilt, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1332-1333.
2. Selim Sırrı, *Bizce Meçhul Hayatlar, İsveç'te Gördüklerim*. Şeniz Matbaası, İstanbul, 1327.
3. Selim Sırrı, *Doğru Sözler*, Tefeyyüz Kitaphanesi, İstanbul, 1332.
4. Selim Sırrı, *İbtidai Muallimlerine Öğütlerim*, Şirket-i Murettibiye Matbaası, İstanbul, 1332.
5. Selim Sırrı, *İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Oyunları*, İkbâl Kitaphanesi, İstanbul, 1329.
6. Selim Sırrı, *İsveç Usulünde Jimnastik, Terbiye-i Bedeniye*, İstanbul, 1326.
7. Selim Sırrı, *Kahkaha Sultan, Jandarma Matbaası*, İstanbul, 1339.
8. Selim Sırrı, *Macaristan'da Terbiye-i Etfal*, Şems Matbaası, 1330.
9. Selim Sırrı, *Mekteplere Mahsus Aletsiz İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye*, İstanbul, Şirketi Murettibiye Matbaası, 1926.
10. Selim Sırrı, *Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi*, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1926.
11. Selim Sırrı, *Oniki Yaşından Onbeş Yaşına Kadar Kız Çocuklarına Mahsus İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye*. Tefeyyüz Kütüphanesi, İstanbul, 1332.
12. Selim Sırrı, *Prag Spor Pedagojisi ve Seyahat İntibaları*. Matbaa-i Amire, İstanbul, 1925.
13. Selim Sırrı, *Spor*. Tefeyyüz Kütüphanesi, İstanbul, 1330.

14. Selim Sırrı, *Spor İdmanları. İtihat Spor Kulübü Külliyyatı*, İstanbul, (Tarihsiz).
15. Selim Sırrı, *Sporcu Neler Bilmeli. İkbal Kütüphanesi*, İstanbul 1926.
16. Selim Sırrı, *Terbiye-i Bedeniye*, Matbaa-i Amire A. İhsan ve Şürekası, İstanbul, 1319.
17. Selim Sırrı, *Teni*, Marifet Matbaası, İstanbul, 1926.
18. Selim Sırrı, *Terbiye-i Bedeniye İsveç Usulü Mektep Oyunları*, Matbaa-i Hayriye ve Şürekası, İstanbul, 1331.
19. Selim Sırrı, *Terbiye-i Bedeniye*, Artin Asodoryan Şirket-i Mürettibiyye Matbaası, İstanbul, 1321.
20. Selim Sırrı, *Terbiye-i Bedeniye Nazariyatı ve Usul-i Talim*, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1335.
21. Selim Sırrı, *Terbiye-i Bedeniyye Tarihi*, Devlet Matbaası. İstanbul, 1928.
22. Selim Sırrı, *Osmanlı Askeri Dağarcığı*, İstanbul, 1913.

1.3.1.2.Yeni Harflerle Yazılmış Kitapları

1. *TARCAN*, Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, Oyun, Jimnastik, Spor. Devlet Basımevi, İstanbul, 1932.
2. *TARCAN*, Selim Sırrı, *Çelimsiz ve Anormal Çocuklar*, Maarif Basımevi, İstanbul, 1944.
3. *TARCAN*, Selim Sırrı, *Çocuklara Sağlık Öğütler*, Ülkü Matbaası, İstanbul, (Tarihsiz).
4. *TARCAN*, Selim Sırrı, *Dost Gözü ile Selim Sırrı Tarcan*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1950.
5. *TARCAN*, Selim Sırrı, *Gençlerle Baş Başa, Nasıl Mesut Olabilir*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, (Tarihsiz).
6. *TARCAN*, Selim Sırrı, *Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği*, Ülke Basımevi, İstanbul, 1948.
7. *TARCAN*, Selim Sırrı, *Hatıralarım*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946.

8. TARCAN, Selim Sırrı, *Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933.
9. TARCAN, Selim Sırrı, *Müziğin Dili*, Milli Eğitim Matbaası, Ankara, 1945.
10. TARCAN, Selim Sırrı, *Olmuş Şeyler*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1949.
11. TARCAN, Selim Sırrı, *Radyo Konferanslarım*, I. Cilt, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1932.
12. TARCAN, Selim Sırrı, *Radyo Konferanslarım*, II. Cilt, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1934.
13. TARCAN, Selim Sırrı, *Radyo Konferanslarım*, III. Cilt, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1935.
14. TARCAN, Selim Sırrı, *Spor Pedagojisi*, Cumhuriyet Basımevi, İstanbul, 1943.
15. TARCAN, Selim Sırrı, *Şimalin Üç İrfan Diyar*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1940.
16. TARCAN, Selim Sırrı, *Türklerde Beden İdmanları*, Başvekalet Basımevi, Ankara, (Tarihsiz).
17. TARCAN, Selim Sırrı, *Vakitsiz İhtiyarlanmanın Sebepleri*, Daime Genç Kalmanın Sırları. Ülkü Basımevi, İstanbul, 1947.
18. TARCAN, Selim Sırrı, *Yaşama Bilgisi*, Maarif Basımevi, Ankara, 1942.
19. TARCAN, Selim Sırrı, *Yaşama Öğütleri*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948.
20. TARCAN, Selim Sırrı, *Yeni ve Eski Olimpiyatla*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948

1.3.2.Makaleleri

1.3.2.1.Osmanlı Türkçesiyle Yayınlanmış Makaleleri

1.3.2.1.1.Servet-i Fünun Mecmuası

1. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 7 Ağustos 1319, s.299-30.

2. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 4 Eylül 1319, s.354-356.
3. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 18 Eylül 1319, s.385-386.
4. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 25 Eylül 1319, s.400-402.
5. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 9 Teşrini Evvel 1319, s. 23-26.
6. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 24 Teşrini Evvel 1319, s.72-73.
7. Selim Sırrı, Garabet Müsabakası. 6 Teşrini Sani 1319, s.83-87.
8. Selim Sırrı, Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 6 Teşrini Sani 1319, s.87-89.
9. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 13 Teşrini Sani, 1319, s.103-3105.
10. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 20 Teşrini Sani, 1319, s.121-124.
11. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 22 Kanuni Sani 1319, s.264-266.
12. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 19 Şubat 1319, s.327-329.
13. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 26 Şubat 1319, s.346-347.
14. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri. 4 Mart 1320, s.346.

1.3.2.1.2.Şehbal Mecmuası (1 Mart 1325 – 10 Temmuz 1330)

1. Selim Sırrı, Kayak Sporü Hakkında. Sayı:2, s.400-401.
2. Selim Sırrı, İsveç Hatıraları. Sayı:6, s. 27-30.
3. Selim Sırrı, Jimnastik Yapalım. Sayı: 15, s. 294-295.
4. Selim Sırrı, Bir Milleti İhya Eden Mektup. Sayı: 22, s. 435-439.
5. Selim Sırrı, İnsanların Hayvanlara Karşı Vazifeleri. Sayı: 23, s. 448-450.
6. Selim Sırrı, Olimpiyat Oyunları. Sayı: 27, s. 58.
7. Selim Sırrı, Jimnastik Hakkında Eski ve Yeni Fikirlerimiz. Sayı: 28, s. 68-69.
8. Selim Sırrı, Oyun ve Terbiye. Sayı: 29, s. 92-93.
9. Selim Sırrı, Mektep Çocuklarını Nasıl Oynatalım. Sayı: 30, s. 110-111.
10. Selim Sırrı, Jimnastik, Spor, Oyun. Sayı: 31, s. 132.
11. Selim Sırrı, Olmaya Devlet Cihanda Bir Nefes Sıhhat Gibi Sayı: 32, s. 148-149.
12. Selim Sırrı, Canbazlık. Sayı: 33, s. 176-177.
13. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (1). Sayı: 34, s. 194-194.

14. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (2). Sayı: 35, s. 217-218.
15. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (3). Sayı: 37, s. 252-254.
16. Selim Sırrı, Loti Hakkında Düşünceler. Sayı: 81, s. 170-172.
17. Selim Sırrı, Çocuk Keşşafılığı. Sayı: 89, s. 333-334.
18. Selim Sırrı, Paul Vibir'den Naklen. Sayı: 90, s. 346-347.
19. Selim Sırrı, Raks-ı Mevzun. Sayı: 91, s. 376-377.
20. Selim Sırrı, Zeybek Sayı: 94, s. 424-425.
21. Selim Sırrı, Gürz ve Mızrah. Sayı: 95, s. 454-455.
22. Selim Sırrı, Pehlivanlık (1). Sayı: 96, s. 472-473.
23. Selim Sırrı, Pehlivanlık (2). Sayı: 98, s. 32-33.
24. Selim Sırrı, Kadınlar Nasıl Jimnastik Yapmalı. Sayı: 99, s. 54-55.
25. Selim Sırrı, Talim ve Tedris. Sayı: 100, s. 76-77.

1.3.2.1.3.Musavver Muhit Mecmuası (1324-1325)

1. Selim Sırrı, Gençlere. Sayı: 6, s.8-9.
2. Selim Sırrı, Mekteplerimiz ve Spor. Sayı: 7, s. 108-109.
3. Selim Sırrı, Altıncı Spor Konferansı. Sayı: 11, s. 172-173.
4. Selim Sırrı, Hakikate Doğru. Sayı: 18, s. 286-287.
5. Selim Sırrı, Şişmanlara. Sayı: 22, s. 149-150.
6. Selim Sırrı, Jimnastik Hakkında Cilt: 1, Sayı: 3, s. 266-269.
7. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri. Cilt: 1, Sayı: 5, s. 476-478.
8. Selim Sırrı, Gençlere. Cilt: 5, Sayı: 26, s. 166-168.

1.3.2.1.4.Terbiye ve Oyun Mecmuası(Ağustos 1327-1 Ağustos 1328, Yılı: 1, Sayı: 1-24)

9. Selim Sırrı, Meslek ve Maksudımız. Sayı: 1, s. 1.
10. Selim Sırrı, Çocuk Terbiyesi (1). Sayı: 1, s. 2-4.
11. Selim Sırrı, Mektep Oyunları. Sayı: 1, s. 10-13.
12. Selim Sırrı, Çocuk Terbiyesi (2). Sayı: 2, s. 17.
13. Selim Sırrı, Tenis. Sayı: 2, s. 26-30.
14. Selim Sırrı, Her Azanın İdmanı Aynıdır. Sayı: 3, s. 42-43.
15. Selim Sırrı, Benim Usulüm Prof. Muller'den (1). Sayı: 3, s. 45-47.

16. Selim Sırrı, Çocuk Terbiyesi (2). Sayı: 4, s. 58-60.
17. Selim Sırrı, Memleketimizde Rumlar Nasıl Çalışıyor. Sayı: 5, s. 71-72.
18. Selim Sırrı, Benim Usulüm Prof. Muller'den (2). Sayı: 5, s. 77-80.
19. Selim Sırrı Muharebeden Alınan Dersler. Sayı: 5, s. 80.
20. Selim Sırrı, Nasıl Jimnastik Yapmalı. Sayı: 6, s. 86-90.
21. Selim Sırrı, Muharebeden Alınan dersler, İstila (2). Sayı: 6, s. 90-92.
22. Selim Sırrı, Benim Usulüm Prof. Dr. Muller'den (3). Sayı: 6, s. 95-96.
23. Selim Sırrı, Mektep Oyunları., Sayı: 7, s. 110-111.
24. Selim Sırrı, Benim Usulüm Prof. Dr. Muller'den (4). Sayı: 7, s.112.
25. Selim Sırrı, Mektep Oyunları, Hedefli Top. Sayı: 8, s. 125/126.
26. Selim Sırrı, Muharebeden Alınan Dersler, İstila (3) Sayı: 8, s.126-128.
27. Selim Sırrı, Hanımlar İçin. Sayı: 9, s. 135.
28. Selim Sırrı, Mektep Oyunları, Basketbol., Sayı: 9, s. 140-141.
29. Selim Sırrı, Hanımlar İçin. Sayı: 10, s. 157-158.
30. Selim Sırrı, Jimnastik Hakkında. Sayı: 10, s. 157-158.
31. Selim Sırrı, Benim Usulüm Prof. Muller'den (5). Sayı:10, s. 160.
32. Selim Sırrı, Annemin Derdi. Sayı: 11, s. 165-166.
33. Selim Sırrı, Eski ve Yeni Jimnastik Haneler. Sayı: 12, s. 187-188.
34. Selim Sırrı, İçtimai Yaralarımız. Sayı: 12, s. 187-189.
35. Selim Sırrı, Benim Usulüm Prof. Müller'den (6). Sayı: 13, s. 205-206.
36. Selim Sırrı, Yeni Jimnastik Haneler. Sayı: 13, s. 201-204.
37. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (1). Sayı: 13, s. 206/207.
38. Selim Sırrı, Eski ve Yeni Olimpiyatlar. Sayı: 14, s. 210-215.
39. Selim Sırrı, Tıbbi Jimnastik (1). Sayı: 14, s. 221-223.
40. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (2). Sayı: 14, s. 223-224
41. Selim Sırrı, Tıbbi Jimnastik (2). Sayı: 14, s. 221/223
42. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (3). Sayı: 16, s. 240.
43. Selim Sırrı, Mektep Oyunları, Futbol. Sayı: 16, s. 249-252.
44. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (4). Sayı: 16, s. 252/254.
45. Selim Sırrı, Tıbbi Jimnastik (3). Sayı: 16, s. 254/255
46. Selim Sırrı, Benim Usulüm Prof. Müller'den (7). Sayı: 26, s. 255.
47. Selim Sırrı, Terbiye-i Dimağıyyeye Dair. Sayı: 17, s. 255/256.
48. Selim Sırrı, Mektep Oyunları, Futbol Nedir? Sayı: 17, s. 269-270.
49. Selim Sırrı, Tıbbi Jimnastik (4). Sayı: 17, s. 171.

50. Selim Sırrı, Terbiyede Esâsât-ı Ruhiyye. Sayı: 18, s. 271-272.
51. Selim Sırrı, Mektep Oyunları, Futbol. Sayı: 18, s. 284/286.
52. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (5). Sayı: 18, s. 287-288.
53. Selim Sırrı, Olimpiyat Oyunları. Sayı: 19, s. 295-300.
54. Selim Sırrı, Samimiyet. Sayı: 19, s. 304.
55. Selim Sırrı, Mektep Oyunları, Futbol. Sayı: 19, s. 310-312.
56. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (6). Sayı: 19, s. 307-310
57. Selim Sırrı, Tıbbi Jimnastik ve Masaj (5). Sayı: 20, s. 329-330.
58. Selim Sırrı, Benim Usulüm Prof. Müller'den (8). Sayı: 20, s. 331-332.
59. Selim Sırrı, Alman Jimnastikleri (7). Sayı: 20, s.334-336.
60. Selim Sırrı, Stokholm'de. Sayı: 21, s. 346-350.
61. Selim Sırrı, Edebi Jimnastik ve Masaj. Sayı: 21, s. 359-361.
62. Selim Sırrı, İsveç'te yapılan Olimpiyat Oyunları. Özel Sayı, s. 369-375.
63. Selim Sırrı, Rusya Mektupları. Özel Sayı, s. 387-389.

1.3.2.1.5. Terbiye ve Oyun Mecmuası (Temmuz 1922 – Haziran 1923, 1-12 Sayı)

1. Selim Sırrı, Belçika İbtidai Mekteplerinde Terbiye-i Bedeniye. Sayı: 1, s. 3-5.
2. Selim Sırrı, Jandarma Zabıt Mektebinde Terbiye-i Bedeniye Sayı: 1, s. 6-7.)
3. Selim Sırrı, Spor Teşkilatı. Sayı:1, s. 8-9.
4. Selim Sırrı, Olimpiyat Oyunları ve Sporların Temerküzü Sayı: 1, s. 9-12.
5. Selim Sırrı, Olimpiyat Müsabakalarına Hazırlanacak Türk Gençlerine. Sayı: 1, s. 12-15.
6. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (1). Sayı: 1, s.16.
7. Selim Sırrı, Mektep Tatilleri. Sayı: 2, s. 17-18.
8. Selim Sırrı, Kadınların Terbiye-i Bedeniyyesi. Sayı: 2, s. 19-20.
9. Selim Sırrı, Askeri Mekteplerimizde Terbiye-i Bedeniye. Sayı: 2, s. 23-25.
10. Selim Sırrı, Spor Teşkilatı. Sayı: 2, s. 25-26.
11. Selim Sırrı, Olimpiyat Müsabakalarına Hazırlanacak Türk Gençleri. Sayı: 2, s. 26-27.
12. Selim Sırrı, Belçika İbtidailerinde Terbiye-i Bedeniye. Sayı: 2, s. 29-30.
13. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (2). Sayı: 2, s. 29-30
14. Selim Sırrı, Jandarma Mektebinde Beden Terbiyesi. Sayı: 2, s. 31-32

15. Selim Sırrı, Taksim Kışlası Spor Müsabakaları. Sayı: 2, s. 32-33
16. Selim Sırrı, Veremle Mücadele. Sayı: 2, s. 26-39.
17. Selim Sırrı, İran'da Jimnastik. Sayı: 2, s. 40.
18. Selim Sırrı, Dans ve Ahlâk. Sayı: 2, s. 41-42.
19. Selim Sırrı, İsveç'te Spor Teşkilatı. Sayı: 3, s. 43-45.
20. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (3). Sayı: 3, s. 40-47.
21. Selim Sırrı, Spor Aleminde Garp. Sayı: 3, s. 47-48.
22. Selim Sırrı, Mürebbiler Arasında. Sayı: 4, s. 50-53.
23. Selim Sırrı, Darülmualimin ve Terbiye-i Bedeniye. Sayı: 4, s. 54-57.
24. Selim Sırrı, Hanımlar Arasında Top Oyunu, Voleybol. Sayı: 4, s. 58-59.
25. Selim Sırrı, Olimpiyatlara Hazırlık. Sayı: 4, s. 59-60.
26. Selim Sırrı, İsveç Masalları. Sayı: 4, s. 61-62.
27. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (4). Sayı: 4, s. 63-64.
28. Selim Sırrı, Mürebbiler Arasında, Vücut Terbiyesi. Sayı: 5, s. 65-67.
29. Selim Sırrı, Zeybek Raksı (1). Sayı: 5, s. 67-71.
30. Selim Sırrı, Tiyatro ve Mektep. Sayı: 5, s. 67-71.
31. Selim Sırrı, Fransa'da Spor Teşkilatı. Sayı: 5, s. 73-74.
32. Selim Sırrı, Çocuklar Arasında. Sayı: 5, s. 75/78.
33. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (5). Sayı: 5, s. 79-80.
34. Selim Sırrı, Folklor. Sayı: 6, s. 81-82.
35. Selim Sırrı, Tatbikat Dersi, Aletsiz Jimnastik Numunesi. Sayı: 6, s. 73-84.
36. Selim Sırrı, Zeybek Raksı. Sayı: 6, s. 85-86.
37. Selim Sırrı, Çocukların Oyun ve Eğlenceleri. Sayı: 6, s. 87-88.
38. Selim Sırrı, Hafıza-i Adeliyye. Sayı: 6, s. 89-90.
39. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (6). Sayı: 6, s. 91-92.
40. Selim Sırrı, Madalyanın Lisanı. Sayı: 6, s. 94-95.
41. Selim Sırrı, Çocukların Etali Hasenesi. Sayı: 6, s. 95-96.
42. Selim Sırrı, Mürebbiler Arasında. Sayı: 7, s. 97-98.
43. Selim Sırrı, Yavrumuza Nasıl Bakalım. Sayı: 7, s. 99-100.
44. Selim Sırrı, Aletsiz Ders Şeması. Sayı: 7, s. 101.
45. Selim Sırrı, Kış Sporları. Sayı: 7, s. 103-105.
46. Selim Sırrı, Spor ve Mefkûre. Sayı: 7, s. 106.
47. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (7). Sayı: 6, s. 107-108.
48. Selim Sırrı, Vatan Nedir. Sayı: 7, s. 10-111.

49. Selim Sırrı, İzçilik. Sayı: 8, s. 113-116.
50. Selim Sırrı, Aletsiz Ders Şeması. Sayı: 6, s. 117-118.
51. Selim Sırrı, Oyuncak ve Terbiye. Sayı: 8, s. 119-120.
52. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (8). Sayı: 8, s. 121-123.
53. Selim Sırrı, İzcinin Kitabı. Sayı: 9, s. 129-134.
54. Selim Sırrı, Hanımlar Arasında. Sayı: 9, s. 137-138.
55. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (9). Sayı: 9, s. 139-142.
56. Selim Sırrı, Çocuklar Arasında, Masal. Sayı: 9, s. 143-144.
57. Selim Sırrı, Tatbikat Dersleri. Sayı: 9, s. 145-146.
58. Selim Sırrı, İzcinin Kitabı. Sayı: 10, s. 146-147.
59. Selim Sırrı, Tatbikat Mümareseleri. Sayı: 10, s. 147/148.
60. Selim Sırrı, İsveç-Alman Jimnastikleri. Sayı: 10, s. 149-152.
61. Selim Sırrı, Aletsiz Ders Şeması. Sayı: 10, s. 152-153.
62. Selim Sırrı, Danimarka'da İzçilik. Sayı: 10, s. 155-156.
63. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (10). Sayı: 10, s. 158-159.
64. Selim Sırrı, Çocuk Bahçeleri. Sayı: 11, s. 161-162.
65. Selim Sırrı, Müteahhit Çocukların Terbiye-i Bedeniyyesi. Sayı: 11, s. 163-166.
66. Selim Sırrı, İzcinin Kitabı. Sayı: 11, s. 166-170.
67. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (11). Sayı: 11, s. 171-176.
68. Selim Sırrı, Amerika'da Kadınların Spora Alakası. Sayı: 12, s. 177-179.
69. Selim Sırrı, Genç Kızlar ve Hamle Hareketi., Sayı: 12, s. 180-184.
70. Selim Sırrı, İzcinin Kitabı., Sayı: 12, s. 184-186.
71. Selim Sırrı, İdman Aleminde Kırk Sene (12). Sayı: 12, s. 187-191.

1.3.2.1.6.Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası (1 Eylül 1333 – 11 Ağustos 1334, 1-12 Sayı)

1. Selim Sırrı, Genç Dernekleri ve Yanlış Telakkiler. Sayı: 1, s. 13-6.
2. Selim Sırrı, Fazilet İttihadi ve Alman Jimnastikleri. Sayı: 1, s. 9-12.
3. Selim Sırrı, Bazı Umumi Terbiye Meseleleri., Sayı: 1, s. 12.
4. Selim Sırrı, Genç Derneklerde Ahlâk Terbiyesi. Sayı: 2, s. 9-11.
5. Selim Sırrı, Top Oyunları. Sayı: 2, s. 13-14.
6. Selim Sırrı, Genç Derneklerde Ahlak Terbiyesi. Sayı: 3, s. 9-11.

7. Selim Sırrı, Top Oyunları. Sayı: 2, s. 13-14.
8. Selim Sırrı, Genç Derneklerde Terbiye-i Medeniye. Sayı: 4, s. 11.
9. Selim Sırrı, Aletsiz ders Şeması. Sayı: 10, s. 152-153.
10. Selim Sırrı, Jimnastikte İntizam. Sayı: 9, s. 3-6.
11. Selim Sırrı, Maddi ve Manevi Vatan Sayı: 4, s. 7-9.
12. Selim Sırrı, Jimnastik ve Spor. Sayı: 3, s. 11-14
13. Selim Sırrı, Atlamalar. Sayı: 6, s. 3-7.
14. Selim Sırrı, Bir Kelime-i İkaz. Sayı: 6, s. 38.
15. Selim Sırrı, Yumruk Topu. Sayı: 6, s. 9-10.
16. Selim Sırrı, Maharet Nasıl Üleştirilir. Sayı: 6, s. 13-14.
17. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniye ve Oyun Meydanları. Sayı: 7, s. 5-7.
18. Selim Sırrı, Kudret. Sayı: 7, s. 11.
19. Selim Sırrı, Tırmanma. Sayı: 7, s. 12-13.
20. Selim Sırrı, Ruhi Terbiye, Mücadele. Sayı: 8, s. 4-5
21. Selim Sırrı, Tıbbi Jimnastik, Eber Usulü. Sayı: 8, s. 8-12
22. Selim Sırrı, Tahlili ve Terkibi Mumareseler. Sayı: 9, s. 4-6.
23. Selim Sırrı, Genç Derneklerinde Oyun. Sayı: 9, s.10.
24. Selim Sırrı, Ruhi Terbiye, Merak. Sayı: 9, s. 12-13.
25. Selim Sırrı, Dördüncü Zümre-i Hareketler. Sayı: 10, s. 6-9.
26. Selim Sırrı, Sabrı Sebat. Sayı: 11, s. 1-3.
27. Selim Sırrı, Beşinci Zümre-i Hareketler. Sayı: 11, s. 7-9.
28. Selim Sırrı, Ruhi Terbiye, Dostluk. Sayı: 12, s. 1-2.
29. Selim Sırrı, Terbiye-i Bedeniye Derslerinde Jimnastik. Sayı: 12, s. 5-8.

1.3.2.2.Yeni Harflerle Yayınlanan Makaleler

1. TARCAN, Selim Sırrı, (1933), İtalya’da Halk ve Gençlik Teşkilatı Ülkü Mecmuası, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 141-143,
2. TARCAN, Selim Sırrı, (1936), Spor Pedagojisi. Türk Spor Kurumu Dergisi, No: 24, s. 4.
3. TARCAN, Selim Sırrı, (1936). Antrenman Nedir. Türk Spor Kurumu Dergisi, No: 26, s. 3.
4. TARCAN, Selim Sırrı, (1936), Spor Pedagojisi. Türk Spor Kurumu Dergisi, No: 70, s. 2.

1.4. Hakkında Yazılan Makaleler Ve Yazılar

1. ARUN, A. Cevdet, Selim Sırrı Tarcan, Spor Bilim Dergisi, Sayı: 6, İstanbul, 1991.
2. ARUN, A. Cevdet, Selim Sırrı Tarcan, Spor Bilim Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 13-16, İstanbul, 1993.
3. ALPMAN, Cemal, Selim Sırrı Tarcan, Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri, Ankara, 1987.
4. AŞİR, Vİltan, Selim Sırrı Tarcan, Ülkü Basımevi, 1950.
5. AYGEN, Şehbal, Selim Sırrı Tarcan'la Baş başa, Ülkü Basımevi, 1950.
6. BALTACIOĞLU, İ Hakkı, Selim Sırrı Tarcan, Ülkü Basımevi, 1950
7. BALTACIOĞLU, İ. Hakkı, S.S. Tarcan'la Görüşüm, Yeni Adam Dergisi, Sayı: 484, s. 2, 1944.
8. BEREKET, Cevdet, 75 Yaşındaki Genç Selim Sırrı, Ülkü Basımevi, 1950.
9. BÖLÜKBAŞI, Dr. Rıza Tefvik, Selim Sırrı Kimdir, Ülkü Basımevi, 1950.
10. ES, Hikmet Feridun, Selim Sırrı'nın Hayatı Hakkında, Ülkü Basımevi, 1950.
11. FELEK, Burhan, Selim Sırrı Tarcan, T.M.O.K. Dergisi, No: 21/1, Ocak 195.
12. FELEK, Burhan, Selim Sırrı Kimdir, T.M.O.K. Dergisi, No: 59, s. 4.
13. KANDEMİR, ... Selim Sırrı ve Spor, Ülkü Basımevi, 1950.
14. NADİR, Cemâl, Fotoğraf Tahlilleri S.S.t., Ülkü Basımevi, 1950.
15. PIERRE De CAubertin, S.S. Tarcan'a Mektup, T.M.O.K. Dergisi, no: 16/4, Mayıs 1974.
16. SAFA, Peyami, Selim Sırrı'nın Sırrı, Ülkü Basımevi, 1950.
17. SAN, Halûk, Selim Sırrı Tarcan, T.M.O.K. Dergisi, No: 57, s. 5-6, 1984
18. SEL, Ruhi, Selim Sırrı Tarcan Unutulmadı, T.M.O.K. Dergisi, Nisan, Mayıs, Haziran 1983.
19. UŞAKLIGİL, H. Ziya, İki Sima, Ülkü Basımevi, 1950.
20. UŞAKLIGİL, H. Ziya, Selim Sırrı, Ülkü Basımevi, 1950.

İKİNCİ BÖLÜM

İBTİDÂİ MUALLİMLERİNE ÖĞÜTLERİM

Münderecat

Usûl-i tedris nedir? Mekteplerde Teşkilatı Terbiyeviye, Coğrafya Nasıl Okutulur? Hesap Nasıl Okutulur? Teabı Fikri ve Jimnastik Terbiye-i Bedeniye Nasıl Gösterilir? Şakirdanda Has Rekabet, Mekteplerde İnzibât Mes'alesi, Bir Dârul Muallimin Me'zûnunun İlk Mevzası, Nasıl Muallim Oldum? Bir Muallimin İcraatı, Dârülfunûn'da Birinci Konferans, Dârülfunûn'da İkinci Konferans, Bir Muallimin Defterinden, Öğütlerim.

1 Muharrem 1332

Usûl-i Tedris

Bu kitâb muallimler için kanaviçe

Mâhiyetini haizdir. Onlar üzerinde

Kendi maharetleri nisbetinde eser

Vucûda getirebilirler.

Usûl meselesi tedrisat-ı ibtidâiyede en ziyade haiz-i ehemmiyyet bir keyfiyettir. Hiç şüphe yok ki tâ'lim ve tedris için muallimin öğreteceği dersi hakkıyla bilmesi şarttır. Çünkü insan bilmediği şeyi başkasına öğretemez. Fakat sahib-i malumât olmak, birçok şeyler okumak maksadı temin etmez. Çocukları sevmek, onların lisanından anlamak nutûk, cerbezeli olmakta lazımdır. Acaba bu ta'dad ettiğimiz o evsâfta hocalık için kâfi mi? Hayır bunlarda kâfi değildir. Bilinmesi elzem olan bir şey daha vardır: Usûl-i tedris. Muallim herhangi şube-i dersiye ta'lim ile mükellef ise o derse elverişli olan usûl-i bilmesi iktizâ eder. O usûl bilinmedikçe çocukların yaş ve kabiliyet-i fikriyelerine göre ders verilemez ve neticede o körpe dimağlar ma'lûmât-ı müfide ve nafiaile bezetilemez.

Mösyö Moryun der ki: Usûl dâiresinde hareketin fevâidi ile aksi halin mazarratı fen terbiyede olduğu kadar hiçbir yerde o derece bâriz bir surette göze çarpmaz. Gerek ebeveyn, gerek muallimler için usûle mâlik olmamak, muayyen ve sâbit kavâide mâlik olmamak demektir. O zaman ne istediklerini ne de yapabilecekleri şeyleri kat'iyetle kestiremezler.

Bugün yaptığını yarın bozarak tereddüdler, mütenâkıs fikirler içinde bunalırlar. Her hususta usûlsüzlüğün zararı görüldüğü gibi hele tâlim ve terbiye âleminde mazarratı yalnız hale değil istikbale de tesir eder ve zaman geçtikçe fenalık mebsûtan mütenasib olarak artar.”

Tedrisat-ı ibtidâiyeye en elverişli usûl çocukları ders esnasında faâl ve müteyakkız bulundurandır. Muallimle talebeler mutemâdiyen müdavele-i efkârda bulunmalı ve dersler mümkün oldukça musahabe şeklinde cereyan etmelidir. Yalnız bu mükalemat gayet mütenevvi, basit câzibedar, faide bahş ve tedrici olmalıdır.

Muallim çocuklara bildikleri şeyleri esas ittihâz ederek ma'lumdan meçhûle, kolaydan güce geçerek takriri veya tahriri müselsel sualler tertip ederek kâh kendilerine bir kaidenin tatbikatını buldurmaları, kâh bazı misaller ve temrinlerle farkına varmadan tatbik etmekte oldukları kaideleri istihrâc ettirmelidir.

Fen terbiyede çocukların inkşafat-ı fikriyeleri için takip edilen usûller meyanında en ziyade hâiz ehemmiyet olan usûl-i hissi veya keşfidir.

Usûl-i Hissi veya Keşfi Nedir?

Bizim usûl-i hissi veya keşfi tesmiye ettiğimiz usûl Fransızların methode intuitive dedikleri usûldür. Bu kelimenin aslı latin lisanında intuerie'dır. İntuerie görmek, bakmak demektir.

Usûl-i hissiyi bir misal ile îzâh edelim. Çocuklara dairenin ne olduğunu öğreteceğiz. Onlara bilfarz tarifât-ı hendesiye ile muhit-i daire öyle bir munhaniyyattır ki üzerinde bulunan kuffe-i nukat merkez tabir edilen noktadan ib'atı mütesaviyede bulunur diyecek yerde, tahtaya tebeşirle bir muhit-i daire çizer ve mümkünse bir çember ve ona mümâsil sınıftaki saatin kursu gibi mâddi bir cismin etrafını göstererek ve hele nazarda daire hakkında gayet basit bir fikir vermiş oluruz. Bidâyet-i emirde mini mini çocuklar için bu kadar kâfidir. Bilahere biraz daha büyüdükleri zaman hendesede daire tekrar mevzu-i bahs olacaktır, o vakit daha etraflı anlarlar. Böyle küçük çocuklarda cebri nefis etmeyerek öğrenmek zevkini tenmiye için havâs-ı vasıtası ile müfekkirelerini tefrih ve tezyine Intuition ile tedris diyorlar ki bu tarife göre usûl-i hissi demek daha muvafıktır.

Usûl-i hissi çocuklara hiç görmedikleri fakat daha pek küçük sınıfta öğrenmeye mecbur oldukları bazı şeyler hakkında bir fikir vermek için yegâne muvafık çaredir. Bir takım hayvanat resimlerinden tertip edilen elifbâlar sayesinde çocuklar eşkâlini görmeye, kurt, deve, arslan, ... gibi hayvanatı tanımaya alışır. Yine birçok resimlerle müzeyyen (süslenmiş) kıraat kitapları değil midir ki kendilerine bir kocaman gemi ile küçük bir sandal veya bir saray ile bir kulübe arasındaki farkı kolayca anlatarak onlarda mukayese hissini tenmiye eder.

Bilfarz coğrafya tedris ederken bu resimlerden ne büyük istifâdeler ediyoruz. Muhtelif memleketlere mensub insanları şekil ve kıyafetleri ile gösteriyoruz, âsâr-ı sanaiyenin bazı numunelerini, yanar dağları, limanları vb. Hep resimle anlatıyoruz. Bu da usûl-i hissini tatbikinden başka bir şey değildir. Tarihi düşünelim; onda da usûl-i hissini tatbikatını görürüz. Mini minilere muharebeden bahsederken: Hazreti Fatih büyük bir muharebeyi mütakip İstanbul'u zabtetti demekten çocuk bir şey duymaz, fakat kâğıt üzerinde Fatih askerlerinin düşmanlara sultunu, onlardan bazılarının hayvanların ayakları altında kaldığını veya bir kılıç darbesi ile düşmanın yere serildiğini görürse mütehassis olur.

Geçen sene Macaristan da mektebi ibtidâiyeyi ziyaret ediyordum. Dershanelerden birine girdik. Muallim tarih tedris ettiğini söyledi. Hâlbuki çocuklar resim yapmakla meşgul idiler. Muallim usûl-i hissiyi tatbik ediyordu. Defterlerden birisini alarak bana gösterdi:

- Bakınız dedi: Ben kendilerine Macar tarihini nakleederken bazı vakâyî tasvir ederim ve anladığınız gibi defterlerinize çizin derim ve gülerek bu karikatürler bu suretle meydana gelir dedi ve defterlerden birisini bana gösterdi. Defterin sahibini de yanımıza çağırdı. Resimler hakikaten pek kargacık burgacık şeyler idi. Fakat çocuk büyük bir ciddiyetle yaprakları birer birer çevirdi ve bize işte dedi garip bir insan resmini parmağı ile işaret ederek Prens Arpad! Bin sene evvel Macaristan'ı bu fethetti. Diğer bir sayfada birçok insan resimleri ellerinde kılıç kalkan ile güya koşuyorlardı. Bu da Macarların Dalmaçya'yı suret-i istilası dedi. Sonra bir başka sayfa açtı, külahlı bir takım insanlar daha gösterdi. Tatarların vürudu üzerine ateşler içinde kalan Macaristan! dedi. Fakat Allah bilir o defterden en muktedir bir muallimin bile o vakâyî bulup çıkarması adîmül imkân idi. Halbuki o küçük sanatkâr bize pek güzel anlattı. Muallim o defterlerin pek büyük bir kıymeti olduğunu ve böyle resimle, eşkâl ile verdiği tarih derslerinin çocukların zihninde daha güzel tespit edildiğini söyledi. Coğrafya ve tarih derslerinde olduğu gibi eşya derslerinde, hesapta dahi aynı usûl-i daha canlı, daha nâfi, daha müşahhas (tanınmış) bir surette tatbik etmek mümkündür dedi.

Fakat diğerk taraftan bazı dersler vardır ki zihin onları ilk defada kavrayamaz. Onlar yavaş yavaş zihinde yer tutar, bu gibi ahvâlde usûl-i hissi malumata rehberlik vazifesini ifa eder. Yine bazı dersler vardır ki ecsâmımüşahhasanın veya eşyanın bil amel gösterilmesi mümkün olamaz. O zaman fen terbiyenin vesâit sâiresine yani başka usullere müracaat etmek lüzumu hâsıl olur. Bu usûller bazen tamamiyle müstakil olur bazen de usûl-i hissiye istinâd eder.

Böyle eşkâl ve ecsâmı işaret etmek sureti ile değil fakat ekseriye vaki olduğu gibi izah ve isbat ile tedris etmek lazım geldiği zaman yekdiğerine mütenâzır iki usûl karşısında bulunuyoruz. Bunlardan biri ta'lil (deduction) diğeri istikrâî (induction) dir.

Usul-i ta'lil, hakayık-ı külliyyeden hakayık-ı cüziyyeye, istikrâî cüziyyeden külliye geçmek demektir.

Usûl-i Ta'lil Nedir?

Usûl-i ta'lil ile evvela bir kaide beyan edilir. Sonra misallerle tahkik edilir. Hendesede ekmel surette tatbik edilen usûl budur. Evvela davâ beyan edilir sonra münâkaşa edilir ve nihayet bir mislini misâl olarak alınarak isbât-ı davâ edilir. Lisanın sarfını düşünürsek daha kolay anlarız. Usûl-i sarfta evvela kaide zikredilir ve sonra bir misâl ile o kaide tevzih edilir. Türkçede edât cem'i(ler)dir. Misal çocuk, çocuklar, ev, evler gibi.

Usûl-i istikrâîyede aksi suretle muâmele edilir evvela kaideyi söyleyip sonra misâl getirecek yerde evvela misâl söylenir ve sonra o misâl izah edilerek o kaide istihrâç edilir.

Eşya dersinden bir misâl alalım: Bilfarz Arşimed kanununun isbatı için çocuklara bazı hâdisâtı hatırlatarak insan suya girince hafıflediğini hisseder. Nitekim bir kovayı havuza daldırırsak su içinde iken hafıftir fakat sudan çıkınca ağırlaşır ve bunu bilamel tecrübe ettikten sonra suya daldırılan her cismin sıkletinin bir miktarını kaybettiği söylenir, sonra acaba ne kadar kaybettiğini anlamak için de ayrıca tecrübe yapılarak neticede bir cismin su içinde işgal ettiği yer kadar sıkletinden kaybettiği isbat edilir. Bu kaideyi bulup çıkarmaya usûl-i istikrâî denir.

Muallim her fırsatta talebeler ile müdâvele-i efkâr edecektir demiştik. Hatta usul-i ta'lilide bile meseleyi ta'rif ve izah ederken neticeyi çocuklara bulduracak ve ara sıra

mukaddimemi derslere ait mübahis geçtikçe içlerinden bazılarına sorarak tahririni dinleyip dinlemediklerini tahkik edecektir. Gerek usûl-i hissi ve gerekse istikrâfyede bu mükâleme ve muhataplar talebenin ders dinleyip dinlemediğini anlamaktan ziyade hakiki bir tarz-ı tedris şeklini alır ki buna bazı fen terbiye mütehasısları usûl-i isticvâbı veya Sokratı (tevlidi) namını veriyorlar.

Usûl-i istikrâf ile sekaratı gayet basit görünmekle beraber çok büyük bir maharet-i terbiyeviye lüzum gösterir. Yani mükâlemât bazen pek faideli olduğu halde bazende beyhude yorgunluğu mûcib olabilir.

Çocuklarla mükâlemede dersi faide bahş, müselsel ve tedrici bir surette takip edebilmek keyfiyeti çok mühimdir. Ciddi bir vukuf kadar müddet-i medide tecrübe ve mümâreseye ihtiyaç vardır. Kendilerine ara sıra sorulacak suallerin bile bir usûlü vardır. Çocukları sınıfta oturduklarına göre yekdiğerini müteâkip isticvab etmek muvaffak değildir. Laalettayin birine sormalı ve kime soracağını tayin etmeden mukaddem suali söylemeli bu vecihle çocuğa düşünecek kadar zaman bırakmalı ve soru evvelden îrâd edilirse çocukların hepsini intibah üzere bulundurmamak mümkün olur. Öyle olmazsa muallim evvela talebeyi tayin eder ve sonra suali söylerse diğeri kendilerine sorulamayacağını bilerek ehemmiyetle dinlemezler. Muallim, bir talebe ile mütemadiyen mukaleme etmekten de tevki etmeli o zamanda diğeri derse lâkayd kalırlar.

Usûl-i tedris meselesinde Fransa Maârif Nezareti müfettiş umumiyelerinden kumparanın mutâlaatı da şâyân-ı tezkârdır. Kumpara usul-i hissi veya keşfiyi bir usûl-i olarak kabul etmeyerek mevcut usullere müstenid bazı kavaid sırasında zikrediyor. Amel-i ve nazar-ı fen terbiye namı eserinde diyor ki: Kâlâsi fen terbiye bize on ikiyi mütecaviz usûl-i işaret ediyor. Acaba Hakikaten hüsn-i suretle tedrisatta bulunabilmek için bütün bu usullere vakıf olmaya lüzum var mıdır? Hayır, çünkü biraz dikkatle tetkik edilirse görülür ki bu muhtelif usûlleri ihtisâr pek kolaylıkla mümkün olur. Mösyö Daki (Daguet)'nin cedvel-i umumisinde gördüğümüz başlıca usûller bir vechi âtîdir: Usul-i terbiyeviye, akli, ameli, tedrici, terkibi, tahlili ibdai, hissi veya keşfi, tecrübi, Sokratı, istikrâi, ta'lili, isticvabı. İşte bütün bu kelime oyuncağı gibi görünen usûller iki üç usûl ile telhısı mümkündür.

Usûl-i tedriste başlıca iki şekil nazara çarpar: Biri mübâdîden netayici istidlâl ki buna ta'lil derler diğeri de cüziyyattan külliyyata intikal buna da istikrâf denir. Bir tarzdiğer daha nazar dikkatimize celb ediyor o da tahriri ve isticvâbî usûlleridir. Ders ya fakülte müderrisleri

gibi mütemâdiyen takrir edilerek izah edilir veya mükâleme suretinde sualleri îrâd ederek arzu edilen şey kendilerine buldurulur. Bu dört muhtelif usûl yerine göre tatbik edilir. Riyazıyyun usûl-i ta'liliyi, fûnun-ü tabiiyye mütehasısları ise usûl-i istikrâfiyi tercih ederler. Takrir ve isticvabî usûllerine gelince bu ekseriya çocukların yaş ve kabiliyet-i fikriyelerine tabi bir keyfiyettir. Bilfarz mevâlid-i selâsedan bir ders takrir ederken ya mevâlid-i selâse hayvanat-ı nebâtât, ma'deniyyât gibi üç zümreye inkısâm eder denir ve bilahere misallerle bu taksimat tevzih edilir veya dersi bir mükâleme ve isticvab şekline koyarak tarih-i tabii nedir? Zümre-i selâse hangileridir, hayvanat neden bahseder? Nebatat hangileridir? Aralarında ne gibi farklar vardır? Misaller irâd ediniz diyerek usûl-i isticvabı tatbik edilir. Fenalon mümkün mertebe az ders takrir ediniz! nasihatını verirken hiç şüphe yok ki uzun nutuklar dinlemekten sıkılan çocukları düşünmüştü. Usûl-i isticvabının en büyük faidesi çocuğun faaliyet-i fikriyesini doğrudan doğruya alakadar etmesidir. Hakikati keşf ettirmek, suhuletle bir şeyi telkin edebilmek için en elverişli usûldür.

Kumpara ameli, akı, tedrici usullerine de itiraz ediyor ve diyor ki: Hangi usûl-i tedris vardır ki bu şerâit-i câmi' olmasın? Tahlil ve terkibi usûllerine gelince bu iki tâbirin manayı katiyyesi ancak kimyada vardır. Ve ecsâm orada tahlil ve terki edilebilir.

Kumpara (entevisyon) hakkında şöyle düşünüyor. Bu kelimenin on yedinci asırda ilâhiyyatıstılâhatında manayı lugaviyyesi Cenab-ı Hakkı kalp gözü ile görmek, hakayık-ı gayrı maddiyenin, mübade-i akliyenin bedâheten malum olması manasına idi. Bilinemez nasıl bir istihâleye uğrayan bu kelime bugün fen terbiyede idrak-ı mâddi ve hassenin müterâdifi gibi kullanılıyor. İsviçre'de, Belçika'da, Almanya'da usûl-i hâsse havâs ile ve bilhassa meriyyât ile tedrise alem olmuştur.

Usûl-i hissi eşyayı doğrudan doğruya havâs ile ve bilhassa gözle görmeye denir. Bu tarife nazaran usûl-i keşfi yerine usûl-i hissi demek daha muvafık olmaz mı? Bilfarz malumat-ı ahlâkiye dersinde meskeratın mazarratından bahsederken serhoş hem ailesine hem de mensup olduğu cemiyete mûcib-i felakettir dedikten sonra bir serhoşun menakıbını nakletmek ve neticede ailesinin nasıl perişan olduğunu tasvir etmek bir usûl-i talildir. Fakat serhoşluğun akıbetini göstermek için bir serhoşla onun sulbünden hâsıl olan çocuğun resmini talebelerin gözünün önüne koymak, hatta mümkün olursa serhoşun kendisini göstermekle onlara bir görüşte başlangıçtaki ilk neticeyi keşfettirmek mümkün olur. O zaman serhoşun safahat-ı hayâtiyesini tefekküre luzüm görmeden bu mezmûm i'tiyadın âkıbetlerini idrak ederler. İşte bu keşf ve istidlale mantıkta hades derler.

Mösyö Busyasun kavlince (Intuition) müfekkirenin bilcümle ameliyyeleri hakkında bir itikad-ı tâmme malik olmaktır. Mesela varlığım hissiyatım, dileklerim hakkında bir îmânı tamme vardır. Onları görür, hissederim. Hatta gözün renkleri görmesinden, kulağın sedaları işitmesinden daha sarîh bir surette duyarım. Bu tarife nazaranda (hades) demek yine daha muvafık geliyor.

Kamus fen terbiyede (Intuition) bazende usûl-i keşfi demekteki isabet nazarî isbata medâr olur bir bahs var.

Mösyö Busyosun orada diyor ki:

Eski usûl-i tedrisi mantık, nokta-i nazarından hakikaten tahammül-i fersa idi. Bilfarz çocuğa okumak öğretilecek bir kere güzelce harfleri belletilir, ondan sonra o harfler yan yana getirilerek heceler teşkil edilir, bir kelime, bir cümle teşkil etmeden evvel müddeti medide o bi mana hecelerle vakit geçirilir, bîçareler bunaltılırlardı. Biraz okuma öğrenince yazıya geçilir ondada doğrudan doğruya kelime yazdırılmaz eli alıştırmak için bir takım hutut-i müteşabihe resim ettirilir, tek çift harfler yazdırılır böylece günler geçirilirdi. Ya coğrafya! İsimler, tarifler bilinecek, kürre-i arzın tarifi ezberlenecek, kıtaâtı hamse, okyanuslar, elhasıl. Bütün bunlar öğretilirken insan aşîna olduğu bir kelimeye tesadüf etmezdi.

Şimdi bu mantıksızlıklar, bu münasebetsizlikler bertaraf edildi. Artık tedrisatın her şubesinde basitten zora, kolaydan güce bir silsile-i mebsûta, teşkil ediliyor. Çünkü çocuğun müfekkiresinin inkişafı büsbütün başka tarzda vukû bulup kat'iyen bize mekânın seyrini takip etmediği anlaşıldı. O daha seri daha mütehavvil, daha cevval, daha ateşli hareket ediyor. O her şeyi keşfetmek, anlamak, bulmak için can atıyor. Çocuk bedenlen gösterdiği isticali fikrende gösteriyor. Mesela biz müddeti medide yürümekten zevk alırız. Hâlbuki onlar bu yeknesak uzun gezintiden usanır, yorulur her şeyde tahavvül, teceddüd ararlar. Usûl dairesinde yaptırılan bir jimnastik ne kadar sahi olursa olsun uzun sürerse ruhunu sıkır onun için ara sıra oynatmak, onu koşup atlamada biraz daha serbest bırakmak lazımdır. Oyunlar ve talimler tenevvü ettirilirse yorgunluğu duymazlar.

İşte bugün mekteplerde tedrisat-ı ibtidâiyede tatbik etmekte olduğumuz usûl-i keşfi (şimdi bu kelimenin yeri geldi) bu tahavvüle, bu teşebbüse, bu hareket binevseye pek müsaittir. Mesela kıraat de öyle bi mana harfler ve hece ile başlayacak yerde iki üç harfi bile nice onun müfekkiresini, hafızasını tazmin eden kelimeler teşkil edilirse her dersin mükâfatı kendiliğinden hâsıl olmuş olur. Bırakınız çocuk kelimeyi bulmakta biraz zorluk çeksin o

ondan yılmaz. Bilakis böyle bir manayı iftihsâm bir müşkilini hal etmekten zevkiyab olur. Coğrafyada, hesapta, hendesede hatta terbiye-i bedeniyede dahi böyle olmalıdır. Hülasa bu tafsilat ile daha çok vakit kaybetmeyelim. Yalnız şunu bilelim ki usûl-i keşfi yalnız bir meleke üzerine değil bil-cümle melekâta icra-i tesir eder çocukta havâs, muhakeme, tahayyül ve hissiyatın inkişafına badi olur. Belki bu inkişâfât bir sıra ve nizam ile olmaz, fakat zarar yok zaman onların hepsine bir şekil, bir sıra, bir nizam verir. Usûl-i keşfi her sene mahsus olmayıp yalnız çocukluğa mahsustur, fakat çocuklukta tahsili cazip, kolay, müsmir kılar. Sen tulufiyette usûl-i keşfi sayesinde çocuk her şeyini görür. Tutar, tetkik eder, keşfeder. Tabi bu keşf bütün hakayık-ı ile değil onun idrakî nisbetinde bir keşiftir. Fakat bu muallak karışık değil basit, tâbiî ve hakikidir.”

Mekteplerde Teşkilat-ı Terbiyeviye

Eski mektepler pek yakın zamana kadar mekâtib-i ibtidâiyemiz pek sefil ve pek perişan bir halde idi. Ekseriyet azamiyyesi evkafa ait olan bu mekmektepler bir menba-ı ilim ve irfan değil, genç, körpe vücudları çürütmeye, henüz inkişafa başlayan dimâğları söndürmeye, her türlü iyiliklere müste'id olan vicdanları karartmaya mahsus bir çocuk zindanı idi. Evet o müessesât hakikaten birer mahpes idi. Dershane namı verilen o kirli duvarlı, kir kokulu, karanlık, sefil odalarda Darülfünun'dan müdür, yüksek sıralar arasından ancak başları görülebilen veya yünü dökülmüş erkân minderleri üzerinde iki büküm olmuş, yüzleri, üstleri, başları pis, renkleri uçuk, nazarları sönük bir takım çocuklar sallana sallana manasını bilmedikleri şeyleri ezberlemeye uğraşırlar veya karalama yazarlardı. Orada hoca namını taşıyan ekseriya sert bakışlı, çatik kaşlı, taş yürekli bir herif çocukların pederlerinin mevki ictimâyesine göre kahnübir cabbar, müstebit bir Âmir-i mutlak, kahmütebasbıs, âdi, yüz­süz bir dalkavuk olurdu. Oraya herkes çocuğunu ilim ve terbiye öğrenmek için gönderir fakat çok geçmeden terbiye ve ahlakının bir kat daha bozulduğunu görerek içi sızlaya sızlaya çocuğunu mektepten alırdı. Bu sefil mekteplerin bu halde devamına imkân yoktu. Takriben iki seneye yakın bir zamandan beri Maârif Nezareti meseleyi ehemmiyeti nisbetinde bir ciddiyetle ele aldı. O evkâfa ait olan mektepleri Evkâf Nezaretine devretti. İstanbul'da ve vilayette tarz-ı cedit üzere mekâtib-i ibtidâiye tesisine başladı. Talimatlar neşretti. Tedrisat-ı ibtidâiye bizde dahi Avrupa'da olduğu gibi hem meccanni oldu, hem de bir şekil-i mahsus iktisab etti. Evkaf Nezaretide mekâtib-i ibtidâiye teşkilatına pek büyük bir ehemmiyet atf ederek bu vazifeyi pek seçkin, önemli ellere tevdi etti. Bu islahat ve teceddüdâtan burada

uzun uzadıya bahse imkân yoktur, yalnız şunu söylemekle iktifa etmek isterim ki müessesât-ı ilmiye idaresi mekâtib-i ibtidâiyeye hayat ve ruh verdi. Şimdi biraz da alelumum mekâtib-i İbtidâiyede vücuda getirilmekte olan teşkilat-ı terbiyeviyyenin esasına teallük eden aksamından bahsedelim.

Eskiden çocuklar mahalle mektebine birkaç sene gidip geldikten sonra rüşdiyelerde devam ettirilir. Rüştiyeyi ikmâl edenler idadiyelere girerlerdi. Şimdi rüşdiyeler lağvedildi. Ve onların yerine üç devreden ibaret olmak üzere altı sınıflık mekâtib-i ibtidâiye tesis edildi.

Yeni mekteplerde teşkilat-ı terbiyeviyyenin mübâdi-i esasiyesini, talebelerin sınıflara tevziî ile muayyen devrelere göre programların tertip ve tanzimini teşkil eder. Devre ile sınıfını yekdiğerinden tefrik etmek lazımdır. Sınıfta daima bir muallimin vücuduna lüzum vardır. Hâlbuki bazen bir sınıfta iki devrenin talebesi birlikte ders görebilirler. Hele bir dersaneli köy mekteplerinde üç devrenin talebeleri bir arada okurlar. Şehirlerde ise müteaddit muallimler bulunduğundan her devreye bir muallim hatta bazen de her sınıfa bir muallim tayini mümkün olur.

Bilcümle fen terbiye muntasibleri mekâtib-i ibtidâiye tahsilini altı seneden ibaret olmak üzere üç devreye taksimde ittifak etmişlerdir. Bu vecihle her devre iki sınıfı ihtiva eder. Devre-i evveli 7-9, devre-i mütevessita 9-11, devre-i âliyye 11-14 yaşındaki çocuklara mahsustur. Filhakika bu tasnifat sureti kat-iyede yaş ile yapılamaz fakat Alelekseri çocukların seviyeyi malumatı yaşları ile mütenasip olur kaide nazariyesini esas tutuyorlar. Avrupa'da takriben otuz kırk seneden beri teessüs eden ana mektepleri ve çocuk bahçeleri mekâtib-i ibtidâiye için bir mahreç teşkil ettiğinden mektebe dâhil olan çocukların seviye-i malumatı az çok yekdiğerine yakın olur. Hâlbuki bu mektepler bizde henüz

teessüs etmediğinden mekâtib-i ibtidâiyenin ilk senesine dahil olan çocukların seviyeleri ekseriya mütefaid bulunuyor. Bundan da muallimler düçar-ı meşkulat oluyor. Avrupa'da ana mektepleri bulunmayan köylerde bir sıbyan sınıfı bulunuyor. Teşkilat-ı cedide bu lüzümü da temin eylemiştir.

Mekâtib-i İbtidâiyede Ders Programları

Bu programları üç devreye göre tertip edilir. Bu tasnife göre çocukların üç senelik dersle altı sene işgal edileceği varid hatır olur. Hâlbuki öyle değildir, iki seneden ibaret olan bir devrede ilk senesi okunan dersler ile ikinci sene tekrar edilenler keyfiyet itibariyle aynı ise de kemmiyet itibariyle başkadır. Aynı ders ikinci sene daha daha etraflı, daha mufassaldır. Yani bu iki senelik tedrisat nısfı kâterleri yekdiğerine daha büyükçe mütehaddel merkez bir daireye teşbih olunabilir. Muallim sermaye-i malumatını ihtiyatla sarf eder ve ertesine sene aynı esâsât üzerine derslerini tevsi' eder.

Üç devre üzere tertip edilen programlara göre birinci devrede şâkirdân her nev'i tedrisata esas olan yazıp okumayı öğrenirler. Şubelerdeki saire-i tahsilîyede ise ameli, basit ve ibtidâ-i malumat iktisab ederler.

İkinci devrede müşahhısattan, mücerredata, ecdamdan eşkâlegeçilerek birinci devrede alınan malumat takviye ve tespit edilir.

Bu iki devrede öğrendikleri dersler üçüncü devrede daha ziyade tevsi' edilerek ekmele edilir ve çocuklar kendilerine hayatta lazım olacak malumatın mübâdisini esaslı bir surette öğrenirler. Eğer muallim vereceği dersleri luzümü kadar bir kat'iyatla devrelere ayırmazsa o zaman aynı şeyleri diğer devrelerde tekrara mecbur olur ki bu hiç muvâfik değildir. Muallim saha-i tedrisatında daima işlenmemiş bir zemin bırakmalıdır. Yoksa derslerde tecdit göstermek, çocukları faideli bir surette işgal etmek mümkün olmaz.

Bir veya Müteaddit Dershaneli Mektepler

Hiç şüphe yok ki müteaddit dershaneleri havi mekteplerde muallimlerin vazifesi nisbeten çok kolaydır. Her sınıf ayrıdır dershane de okuyunca muallimde yalnız bir kısım talebe ile meşgul olur. Hâlbuki üç devre talebesi bir dershane de tedris etmek bir kısmını okuturken diğer kısımlara muhtelif vazifeler tevzi' etmek ve aynı zamanda heyet umumiyesini müstefit etmek kolay değildir.

Tedrisat-ı İbtidâiyenin gayesi her devreye bir muallim tayin edebilmektir. Buna ise ancak İsveç muvâfik olabilmiştir. Tedrisat ciheti ile Avrupa'da oldukça mühim bir mevki işgal eden Mekâtib-i ibtidâiyenin 47,...ye bir dershaneli, 9, 574 ye iki dershaneli, 2,657 ye üç dershaneli 1,216 sı dört dershaneli 618 ye beş dershaneli 981 yede altı dershanelidir.

Fransa’da bir dersaneli mektepler beşte bir nispetinde bulunursa bizde bu nispet daha makûstur.

Bir muallimle idare olunur mekâtib-i ibtidâiyeyi Macaristan köylerinde ziyaret etmiştim. Onlardan biri hakkındaki meşhûdâtımı buraya aynen nakleettim.

Macaristan Köylerinden ve Renakistan Mekteb-i İbtidâiyesi

Mektep yol üzerinde bir katlı bina, etrafı tahta parmaklıklar ile tahdit edilmiş bir bahçe ortasında idi. Yan yana iki kapıdan sağdakinin zilini çaldık. Soldaki kapı muallimin ikametgâhının methali idi. Macaristan’da teknil köy mekteplerinin ittisalında muallimlerin ikametgâhları vardır. Muallim kendisi açtı. Elbisesi eski fakat temiz, potini yamalı fakat parlak, gömleği biraz kirli, beyaz yakalık ve siyah boyun bağı takmış, saçları temiz taranmış ve yandan ayrılmış idi. Sınıfta gözüme ilişen şeyler şunlardır: Köşede dürülü bir sancak, muallimin gerisinin arkasında yüksekte bir çerçeve içinde bir dua, bu duanın güftesi 1834’te vefat eden şair meşhur Volcai’nin, bestesi de Macaristan’ın en büyük musiki Şinasi Erkel’in imiş. Duvarda(duvarlarda) müteaddit levhalar Peşte şehrinin manzara-i umumiyesi, civar köylerin, şehirlerin kartpostallarından tertip edilmiş çerçeveler Macaristan’ın haritası, evzân ve mukayesât resimleri, alet-i zirâiye resimleri, eski Macar kıyafetinde asker resimleri, muharebe resimleri elhasıl ...

Muallim bize evvela masanın üstünde duran iki büyük defteri gösterdi. Bu defterlerden birisi altı sınıfın bir senelik müfredat programlarını ihtiva ediyor, diğesinde de her gün verdiği derslerin hûlasası yazılı idi. Muallim defterleri bize göstererek bunlardan birinde sene-i dersiye zarfında okutmaya mecbur olduğum derslerin müfredâtı vardır diğesine de okuttuğum dersi her akşam kaydederim. Müfettiş geldiği zaman bu iki defterle beni kontrol eder. Ve sözüne devam ederek şimdi sene-i dersiye nin yirminci haftasındayız. Beşinci ve altıncı sınıflara hesaptan, coğrafyadan şu bahisleri göstermeye mecburum. Küçük not defterini açtı. İşte ben de kendilerine bu hafta o bahisleri okuttum dedi. Burada üç devre birlikte ders görür. Dersler yarım saat imtidât eder. Bazı dersleri iki sınıfa birlikte gösteririm ve diğersınıflara vazife veririm mesela beşinci ve altıncı sınıfa coğrafya ve tarih verirken dördüncü ile üçüncüye resim ikinci ile birinciye yazı veririm malumatı ziraiye, el işleri gibi ve terbiye-i bedeniyeyi hepsi birlikte yapar.

Mualimler müfredat programından başka her günün dersini akşamdan hazırlamaya mecburdurlar. Eğer dersler böyle evvelden hazırlanmayacak olursa muallim ne kadar zeki

olursa olsun bir senelik dersine siyâk ve nizâm veremez. Tabii derslerde bu intizamı nazar-ı dikkate alınmazsa bir silsile-i tedrici üzere okutmak mümkün olmaz. Hülâsa gerek müteaddit dersaneli ve gerek yalnız bir dersaneli mekâtib-i ibtidâiyede muallimin vazifesini dürr ahde edenler her devrenin mevâd dersiyesini evveliden tertip ve nizama koymaya mecburdurlar. Ve ancak bu suretle zamanı hüsni istimâl ve tasarruf etmiş olurlar. Muallim en basit dersleri bile hazırlamakla mükelleftir. Rastgele verilecek dersler cazip ve istifade bahs olamaz. Bilcümle teşbisat insanîyet pervanede hususiyle mektep işlerinde nizam ve usûl ve taksimi a'mâl dairesinde hareket etmek elzemdir. Aksi halde çekilen emekler beyhudedir.

Coğrafya Nasıl Okutulur?

Fransa'da bu son zamanlarda coğrafya tedrisatı hayli terakki etmiştir. Fransızların iyi coğrafya bilmedikleri dünyaca o kadar zebân-zed olmuştur ki bu tevâtür nihayet kendilerinin izzet-i nefslerini cerihadar eylemiş, artık onlarda Almanlar gibi iyi coğrafya bilmeye azim etmişlerdir. Bugün Fransa mekâtib-i taliyesi bir taraf, ibtidâiyelerde bile coğrafya tedrisatı şayanı memnuniyet bir hal kesbetmiştir. Zaten mekâtib-i umumiye müfettişlerinin neşrolunan raporları buna mevaittir.

Bu terakki Fransızların 1870'de Almanlara mağlubiyetinden hâsıl olan bir intibah fikri ve vicdaniye mâ'tuftur. Almanların hududu aştıkları dakikadan itibaren kendi malikânelerinde imiş gibi yollarını şaşırmadan Fransa toprağının her köşesinde büyük bir maharet sevkal ceşiyeye ile hareket etmeleri hiç şüphe yok ki ellerindeki haritaların mükemmeliyetinden ve bu haritadan hakkıyla istifade etmeyi bilmelerinden ileri geliyordu.

Almanların harita mütalaasına verdikleri bu ehemmiyet sayesinde istihsâl ettikleri muvaffakiyetler Fransızların gözünü açmış ve onları coğrafya tedrisatında ehemmiyetli tadilat vücuda getirmeye mecbur etmiştir.

Evvelleri çocuklara coğrafya papağan gibi ezberletirler. O genç ve körpe dimağları tatsız, ruhsuz manasız bir sürü lügat ve ıstılahât ile emela ederlerdi.

Hâlbuki bugün fen terbiye bu dersi canlı ve cazip bir şekle koydu, şimdi çocuk bu sayede coğrafyayı hem anlıyor, hem seviyor. Bu tarz tedris ile çocuk küre-i arzın hangi köşesinde doğduğunu, icabında hangi toprak için fedayı can etmek lazım geldiğini öğreniyor.

Ondan sonrada fiilen memalik-i saireye seyahate muktedir olamazsa fikren cihanın bir ucundan öbür ucuna gidebilecek ve o memleketlerin ahvaline kesb-i itlâ edecektir.

Coğrafya talim ve tedrisinde bir taraftan bu inkılab fikri vukûa gelmekle beraber diğer taraftan terakkiyat-ı sanaiyenin bir maharet-i fevkalade ile ortaya koyduğu müsennem haritalar, küre-i masnaalar, dağ, dere, göl vesairenin boyalı eşkâl mücessemesi muallimin vazifesini teshil eylediği gibi derslerde şakirdan için eğlenceli ve müfid birşekil almıştır.

Bilcümle tedrisattan fen terbiye kavaidine en muvâfik gelen yani eşyanın ismâya takaddümini icap ettiren usûle en elverişli olan coğrafyadır.

Jean-Jacques Rousseau, bu hususta çok ileri gidiyor ve diyor ki: Coğrafya öğrenmek için seyahatten başka çare yoktur. Salim bir fikrin müdafaasında daima mübalaga karani hareket eden bu dahiyenin bu mütealasında dahi bir şemme-i hakikat mündemiçtir. Hiç olmazsa tarz-ı cedid tedrise bu vechile bir esas, bir başlangıç vaat etmiştir.

Amil nam eser maarufunda şöyle diyor: Amil için coğrafyanın iki esas noktasından biri ikamet ettiği şehir, diğeri de babasının sayfiyyesidir. Ondan sonra derece-i taliyede gelen civar kasabalar, memleketler, ırmaklar, nehirler, denizler, tepeler, dağlar elhasıl. Jean-Jacques Rousseau haritayı gördükten sonra araziye tatbiki değil, araziye gördükten sonra tersimi tavsiye ediyor.

Pestaluci de Jean-Jacques Rousseau gibi coğrafya tedrisatının çocuğun ilk tahsisatına taalluk etmesini arzu ediyor.(Bertud). Şehrinde talebelerine tetkikatını harita üzerinde değil ikamet ettikleri memleket arazisinin bir köşesinde yaptırırdı.

Eşyayı bilfiil göstererek tepelerin, dağların, nehirlerin ne olduğunu söyler, talebelerine hakaik eşya ile istinâs peydâ ettirir, bu mümkün olmazsa havuzlarla göller, ırmaklarla nehirler, toprak yığınları ile dağlar, tepeler arasında nisbetler, kıyaslar yaparak onlara müsbet bir takım fikirler vermeye uğraşır. Talebesi coğrafya-i tabii hakkında luzümü kadar iktisab malumat edince Pestaluci onlara aynı tarzda coğrafya-i siyasi öğretiyor. Yurdun ne olduğunu evvela anlatıyor. Ocak hakkında esaslı bir fikr veriyor sonra onların inzar dikkatini harice tevcih ediyor. En evvel göze çarpan kilise, mektep, belediye dairesinin ne olduğunu söylüyor. Biraz sonra ikamet ettikleri köyün, şehir veya kasaba ile münasebetinden bahsediyor, hükümeti ve onun kanunlarını anlatıyor.

Coğrafyayı riyaaziyede gayet tabi bir surette tedris ediyor. Çocukları hâdesât-ı felekiyye karşısında bulunduruyor tulu ile gurubi izah ediyor. Kutup yıldızını, dubb-i ekberi, dubb-i asgari gösteriyor. Kendilerini cihet tayinine alıştırtıyor. Hülâsa Pestaluci de coğrafyayı mümkün olduğu kadar ameli bir surette talim ediyor.

Bakundan başlayarak Jean-Jacques Rousseau, Michel de Montaigne, Jirar, Aspenser ve bilcümle fen terbiye erbabı usûl-i tedrisin vaka-i üzerine müessis olmasında müttefiktirler. En önce gözle görülebilen şeyleri anlatmalı diyorlar. Ancak burada da dikkat edilecek bazı nakkat-ı mühimme var. Mesela en yakın eşyadan başlamak lazım geleceğini düşünerek sıranın ebâdından, sureti imâlinden dershanenin mektebin şeklinden bahsedecek olursak çocuğa coğrafya değil hesap, hendese öğretmiş oluruz. Çünkü sıra, derslane, iskemlenin coğrafyadan ziyade hendeseye teallukı vardır.

Coğrafya ebadın değil eşyanın mukayesesinden bahseder. O halde çocuğa ilk gösterilecek şeyleri dershanenin haricinde arayalım.

Alizar Kelurunda mütalaatı şayan-ı dikkattir. O da diyor ki:

Çocuğa bir şey belletirken onun mahdut olan düşüncesini uzaklara sevk etmelidir. Mesela taş tahtaya yazarken onun şekil ve ebadını söyledikten sonra nasıl imâl edildiğini, o taşın hangi madenden çıktığını, o madenlerin nerelerde bulunduğunu söylemeli. Oturduğu sıranın iki metre tavil elli santimetre arzı olduğunu anlattıktan sonra, hangi ağaçtan imal edildiğini, fabrikaya ormanlardan ne suretle nakledildiğini, bu ormanlar memleketin hangi kısmında bulunduğunu da nakletmelidir.

Böylece etrafımızdaki eşyanın mahiyeti ile sureti amalinden, münazır tabiyeden, taşlardan, sulardan bahsederek derse canlı bir şekil vermelidir. Coğrafya tedrisatının birinci ikinci aylarında çocuklara bazı garip, merakaver vakayi seyahiye nakletmelidir. Mıntıka-i şimaliyede yaşayan Eskimoların ahvalinden, fok balıklarından, ren tabir edilen geyiklerinden, sahrâyî kebirdeki Araplardan, develerden bahr-i muhit atlastaki fırtınalardan seyr ve sefer eden memleket kadar vapurlardan, Amerika ve haşilerinden Çinlilerin garib âdetinden memâlik-i şimaliyenin üç ay devam eden beyaz gecelerinden münatık harrede hararetin derece-i tesirinden bahs etmelidir. Mümkün olursa mürtesimat sanaiye ile Alp Dağlarını, Himalaya Tepelerini, Niyagara Şelalesini Avrupa'nın, Amerika'nın meşhur şehirlerini, limanlarını göstermeli, her memlekete ait kartlardan koleksiyonlar vücuda getirerek çocuklara

coğrafyayı sevdirmelidir. Bütün bu faydeli ve eğlenceli malumat coğrafya tedrisatına esaslı bir medhal teşkil eder. Çocuklar bu sayede farkına varmadan birçok şeyler öğrenirler.

Coğrafya kitaplarında (coğrafya sadhı arzdan bahseder bir fendir) tarifinden tabii arzın şekil hariciyesine nispeti olan her şey az çok bu fene girer. Fakat bu münasebetin dereceyi şumulini iyi tayin etmek lazımdır. Çünkü bazı kimseler bundan bir istifade sahayı mütalaatını nametnahi tevsi ederler. Zaten coğrafyanın fünün saire ile pek samimi vasıkı olan revâbıtı çoğumuzu bu hataya düşürür. Göllerin yağmurlardan hâsıl olması hikmeti tabiye mübâhasâtına yol açar. Sathı zeminin tarifi arazinin hal ve tabiatından bahse binaen aleyh alem-i arz hakkında temhid mütelaata sebep olur. Nebatat, hayvanat, madeniyat hakkında da ayn mülâhaza varid hatr olur. Binaen aleyh coğrafyanın fünün saire ile rabıtası veya münasebeti vardır diye o fenler hakkında devr durâz beyan efkâr caiz değildir. Yalnız dersi daha müfit daha velut bir şekle koyabilmek için esasa talik eden bazı malumatı ibtidâiyeyi coğrafyanın münasebettar olduğu fünün saireden nakletmek elbette muvafıktır. Biz haddi Mârûf tecavüz edilmesine mütariziz.

Coğrafyadaki Gaye

Coğrafya ile tarih her ikisi de aynı maksat ve aynı gayeyi takip eder. Eğer tarih vatanın ruhu ise coğrafya da cismidir. Coğrafya her şeyden evvel çocukları vatanperver eder. Coğrafya sayesinde çocuklar kendi mensup oldukları milletin dünyanın ne kadar kısmını işgal ettiğini bu arazinin hududunu ve bu hudutların vaktiyle nerelere kadar gittiğini, şimdi ne halde bulunduğunu görür. Civar hükümetleri bunlar meyanında dost ve düşman olanları öğrenerek uhdelere tertip eden vazifeyi idrak ederler. Memleketin letafet tabiyesi tulu ve grupları, mehtapları, dağları, dereleri hülâsa kendilerinin ruhları ile münasebettar olan her şeyi kalben ve fikren onları o toprağa rabt eder.

Profesör Jiror Feriboruğ şehrinin planına dair izahatında coğrafyanın ruha ve ahlaka olan tesiratından bahsederken, adeta mübalağa karane bir lisan kullanıyor ve diyor ki:

Coğrafya, emel mukaddesenin cilvegahıdır. Çünkü heyeti mecmuası ruha, hissiyata, fikre ve sureti kıtayede kalbe hitab ediyor. Aşk vatan ve ona taalluk eden hissiyatı milliye'nin ilhamına yegâne vasıta'dır.

Biz, coğrafya tedrisatından maksat müfekkire ve kalbin tenziye ve terbiyesidir, demekle kalmayacağız. Hayır, coğrafya bilhassa fevaid ilmiyesi itibariyle nesli müstakbelin hususuyla müteşebbis, azimkâr işçi ve amele kısmının ziraat, sanat ve ticarete muhtaç oldukları malumatı müfideyede camidar, onların hayatta muvaffik olmak için öğrendikleri şeylerden biri de coğrafyadır.

Tarih tedrisatında çocuklara bidâyeti emrde gezeranı isar hakkında bir fikri umumi vermek mi yoksa devrelere inkısam sureti ile mi tedrisata başlamak muvafık olacağı teemmül edilir. Aynıyla coğrafyada dahi dünya hakkında bir fikri umumi vermek mi daha muvaffıktır, yoksa mübtedinin fikir ve nazarını kendi doğduğu memleketin coğrafyası üzerine celb etmek ve sonra Avrupa'nın hatta bütün kâinatın coğrafyasını öğretmek mi daha evladır. İşte bunu da biraz düşünmekliğimiz lazımdır.

Coğrafya tedrisatının noktayı hareketi evvelce de söylediğimiz gibi şüphesiz coğrafyayı mahallinin öğrenilmesi ile başlar. Mösyö Jirar'ın dediği gibi küre-i arzın tetkikiyle başlayan yani intiha olması lazım gelen noktayı mübdeyi itibar eden eski usûl-i ile oturduğu köyün veya şehrin mütaleasından başlayarak yavaş yavaş bütün dünyayı ihata eden yeni usul arasında pek mühim bir fark vardır. Elbette sonraki mukaddemeye mercuttur. Mamafih çocuğu bu mukaddemat dersiyeye üzerinde de çok oyalamamalıdır. Çünkü çocuk bir an evvel arzla temasta bulundurulmayacak olursa o zaman, (küre-i arzın tarifinden bahseder bir fendir) dediğimiz coğrafyanın gayesinden uzaklaşmış olur. Coğrafyayı umumi, coğrafyayı mahalli ile tevhit edilmelidir. Çünkü coğrafyanın bilcümle iksâmı birbiriyle irtibattadır. Hâlbuki tarihinde böyle değildir. Edvâr-ı tarihiye bir dereceye kadar ayrı ayrı, müstakildirler. İşte bu sebepten dolayı coğrafya ile tarihte takip edilecek tedrisat usulleri yekdiğerinden tamamiyle farklıdır.

Vilayet hakkındaki malumattan müstahreç mevâdı ibtidâiyeden sonra bütün memleket hakkında tafsilane girişimizden evvel muallim kerî mecesme üzerinde ve birkaç derste küre-i arzın şeklini bahri muhidleri, karaları, belli başlı mühim noktaları mücemmelen söylemeli. Ta ki çocuk dünya kaç kısımdır? Avrupa'da, Afrika 'da, Amerika'da, Asya'da hangi milletler vardır? Kendi memleketi dünyanın ne kadar yerini işgal ediyor? Öğrensin ve bilsin.

Fransa mekâtib-i ibtidâiyesinde 1882 programları mucibince coğrafya tedrisatı beruce altı tarzda takip edilmektedir.

1. Coğrafya-ı Mahalli (hane, sokak, köy, nahiye, kıta, kaza... Elhasıl...

2. Coğrafyayı Umumi (arz, şekli, mesahası, taksimatı umumiyesi... Elhasıl...

Mekâtib-i ibtidâiyede coğrafya tedrisatının ruhu bilhassa kendi memleketi olmalıdır. Çocuk memleketini güzelce öğrendikten sonra Avrupa vesair kıtaatı arzıye hakkında peydayı malumat eder.

Tarihi umumi ile tevsi malumat eyler. Tarihte nasıl ki çocuğun fikir ve nazarını tenvir için mazi ile hal arasında mukayese yapılırsa aynı vechile coğrafyada dahi vatani asli ile memaliki ecnebiye arasında mukayeseler yapılmalıdır.

Bilfarz Memaliki Osmaniye coğrafyasını çocuğa bellettikten sonra civar hükümetlerin arazisini, nehirleri, cebeli, nüfus mevcudesi, terakkiyatı sanaiyesi hakkında malumat veren muallim vaktiyle bu yerlerin ne kadar kısmının bizim idaremizde bulunduğunu ve o insanların kaç senede ne gibi terakkiyat vücuda getirdiklerini nasıl bir gaye takibiyle buna muvafık olduklarını, onların ihracatının bize nisbetle kaç misli fazla veya eksik olduğunu hatta mümkünse malumatı umumiye sırasında nüfus mevcudelerine nisbetle kaç çocuğun mekteplere devam ettiğini, usûl-i cedide üzere küşad edilen mekteplerinde ne kadar muallim kullandıklarını, fabrikalarında kaç amele çalıştığını, mukayeselerle anlatmalıdır. Mesela coğrafya sanayeden bahsederken felan felan şehirler pamuk ihracatı ile meşhurdur ve senede şu kadar milyon pamuk ihraç eder, tarlalarında şu miktarda pamuk zira edilir demekle iktifa etmeyip dünyada mevcud fakir zengin bütün insanları müheddiden lahde kadar iksaye vesile olan pamuk yüzünden sanayi muhtelif tezgâhlarında yirmi milyon amelenin temin maişet ettiğini bir kilo pamuktan 1,8 ... , ... Metre iplik yapıldığını, dünyanın her tarafındaki pamuk mahsulatı yününün beş milyar yüz milyon kiloya baliğ olduğunu ve beher kilosu bir frank altmış santim hesabıyla mecmuanın sekiz milyar sekiz yüz bin frank gibi, muazzam bir servet vücuda getirdiğini söyledikten sonra en büyük pamuk ticaretini Amerika'nın yaptığını ve bu mahsulatın orada üç milyar iki yüz altmış iki milyon kiloya, ikinci derecede kalan İngiltere'nin bir milyar yüz otuz yedi milyona, üçüncü dereceye vasıl olan Mısır'da (pamuk ticareti on üçüncü asırda Araplar vasıtası ile Avrupa'ya ithal edilmiştir.) Üç yüz altmış milyon kiloya baliğ olduğu bizde ise ancak otuz dört milyon kilodan ibaret bulunduğunu Amerika'nın bizden takriben bin iki yüz kere fazla bir mahsul verdiğini söyleyerek aradaki dehşetli fark üzerine nazarı dikkatlerini celb etmelidir. Ve eğer mektepte bir sinema makinesi mevcut ise orada sureti mahsusa da tertip edilmiş şeritlerle pamuk tarlalarında nasıl mahsul topladığını, yıkama, temizleme, tarama makinelerinde pamuğun kaç elde terbiye gördüğü ve fabrikalarda kumaşların ne suretle imal edildiğini göstermek dersi daha canlı daha nafi bir şekle koyar.

Coğrafya Mukayeselere pek ziyade elverişli bir derstir. Mesela derste bizim maden ocaklarımız senede yarım milyon kömür ihraç ederdiniz. Talebeniz bundan hiçbir şey hissetmez. Belki bu kesretle tekrar eder milyon hesaplarından sıkılır. Hatta esnemeye başlar ve o rakamları derhal unuttur. Fakat ilaveten Türkiye Fransa'ya nisbetle yirmi üç defa az kömür ihraç ederdiniz Türk çocuğu bundan fevkalade müteessir olur dediğinizi derhal beller, bu fark onu düşündürür. Fakat onda da dikkat etmeli ki bu mukayeseler çocukları nümeydiyeye düşürecek yeis aver bir şekil almasın.

Coğrafya tedrisatı mümkün olduğu kadar süratle çocuğu vasi bir efki küşat etmeli ve onun nazarlarını bütün dünyaya tevcih etmelidir.

Mösyö (nelizere kaluz) dahi diyor ki: Şüphesiz ki çocuğa mebd-i hareket olmak üzere daima gördüğü işittiği tanıdığı şeylerden bahsetmelidir. Fakat onun gördüğü şeyler mektebi ile köyünden ibaret değildir. O semayı bipayanı, güneşi, ayı, yıldızları, fırtınaları, bulutları, yağmurları, tepeleri, ağaçları da görüyor. Bütün bu gördükleri şeylerden bahsetmek lazımdır. İşte asıl coğrafyada budur.

Her tarafta bugün coğrafyanın aynı usûl-i tabi olarak tedrisi tekerrür etmiştir. Mösyö Bain'in kavlince usûl-i noktayı nazarından coğrafya hesaptan sonra en müterakki derstir.

Bu usûl hakkında onun da fikri şudur:

Muallim çocuklara evvela gözleri önünde ve yakınlarında bulunan eşyadan bahseder. Mesela yağmurun havlindeki kumlarda hâsıl ettiğini, çukurları göstererek göllerin nasıl teşkil ettiği, tümsek mahallerin etrafına biriken sulardan adaları mail mahallerden akan sulardan ırmakları, böylece hadisatı tabiyeyi küçük mukayesede göstererek anlatmalıdır.

Mektep planını tahtaya çizerek onlara ciheti erbaanın kâğıt üzerinde ne suretle gösterildiğini anlatmalıdır. Hatta biraz daha ileri giderek mektebin bahçesini, köyün mevkini, köyden mektebe muntehi yolu tersim ederek göstermeli ve onları bu suretle yavaş yavaş harita ve plan mütalesına alıştırmalıdır.

Coğrafya Tedrisatında Müfettişin Vazifesi

Evvelleri coğrafyayı ezberletiyorlardı. Hatta bundan dört sene mukaddim Biga mutasarrıfı muhbem (...) Beyin delaleti ile bir mektebi ziyaret ettik. Bir sınıfa girdik muallim yanımıza geldi, talebelerinden pek memnun olduğunu ve her dersi su gibi bildiklerini söyledi. O zaman ben lakırdıya karıştım. Bir talebeye Rusya'nın payitahtı neresidir dedim. Çocuk karşımda iki yana bir müddet sallandı ve dudaklarını kıpırdattı. Sonra birden bire: Berlin! Dedi. Hayır, bilemedin evladım. Tekrar beş on defa dudaklarını kıpırdattı. Yine birden bire: Viyana! Dedi. Üçüncü defasında yine yanlış bir şehir ismi verince bilemeyeceğini anladım. Petersburg şehridir evladım dedim. Buna muteakıp muallim efendi: Öyle sormayınız efendim müsaade ediniz de ben sorayım ve o zaman ne güzel cevap verdiklerini görürsünüz. Sizin suallerinize alışamadıklarından kendilerine yabancı geldi şaşırıldılar. dedi. O zaman muallim aynı talebeye oğlum Avrupa 'nın payitahtlarını say bakayım dedi. Çocuk iki yanına sallanarak bir nağmeyi mahsus ile tekmil payitahtları bir nefeste saydı.

Bütün coğrafyayı hem naklediyor hem de gösteriyorlardı. Evet, naklediyorlar, yani muallim tarih dersi gibi söyleyip izah ediyor. Sonrada gösteriyor. Göz ile görülmesi mümkün olanları ya müşahhıs olarak gösteriyor veya şekil ve suretini resmi haritalarla işaret ediyor.

Mösyö Levaser (Levasseur) diyor ki: Muallim çocuklara esbap ve hakkında malumat vererek onların henüz inkişaf etmekte olan dimağlarını yormamalı aşına oldukları eşya ve eşkâl ile dersini tevzi etmelidir. Mamafih müfekkirenin de bir vazifesi vardır: Coğrafyanın muhtelif derecâtı tahsiliyesinde çocuğun ezberlemeye mecbur olduğu şeyler yok değildir. Müfekkirenin bir memareseyi tabiiyye neticesi olarak çocuk keraat cetvelini nasıl biliyorsa coğrafyanın nukat muhtelifesini işaret eden esamiyi de öylece zihnine nakşeder. Bu esamiyenin ezberlenmesi lazımdır. Fakat öyle papağan gibi değil harita ile çocuk istinas peyda ettikten sonra harita yerleri gösterilmek sureti ile o esami fikirlerinde tespit edilir.

Öteden beri mekteplerde haritalar mevcuttur. Fakat eski haritalarla şimdikilerin arasında pek çok fark vardır. Hatta denilebilir ki yavaş yavaş eski haritalar me'nûsu isti'mal olmayan bir lisan gibi büsbütün ortadan kalkacaktır.

Şimdi haritaların enva-i muhtelifesi vücuda getirildiği gibi duvar haritalarından evvel kum yığınları ile yapılan mesnem haritalar ve sonra bilhassa alçı ile imal edilen ve dağları,

dereleri, bayırları, ovaları, ormanları, hülasa bütün avarızı araziyeyi şekil tabiisinde işaret eden gayet mükemmel haritalar vücuda getirilmiştir.

Küre-i arzın ahvalini şeklen gösteren haritalar ya atlas veya duvar haritaları şeklinde olur.

Atlaslar: Bunlar çocukların coğrafya derslerine ait tafsilatı izah etmeye; ülke, şehir, kasaba, nehir, dağ elhasıl. Dağların mevkilerini göstermeye yarar. Fakat ekseriye atlaslara çok malumat sıkıştırmak maksadı ile pek küçük yazdıklarından, bunların istimalinde ifrata giderek çocukların müfekkire ve gözlerini yormaktan tevekkki etmelidir.

En iyi atlaslar en basit en kullanışlı olarak tertip edilenlerdir. Ondan başka bugün haritalar kütübi tedrisiye ile birlikte tab ediliyor. Yani coğrafya kitapları aynı zamanda atlasları da ihtiva ediyor. Mamafih bu kitaplar ne kadar mükemmel olursa olsun yine atlaslara lüzum vardır. Çünkü kitapların hacmi küçük olduğundan lüzumu kadar tafsilatı içine sokmak mümkün değildir.

Duvar haritalarına gelince bunların da derece ehemmiyeti atlaslardan aşağı değildir. Memleketlerin heyeti umumiyesi hakkında bir fikr vermek hududu esasiye ve hudutlarını vazihen göstermek için pek lazımdır. Çocuk mevakığında büyük mukayesede görür. Muallim suallerini yine bu harita üzerinde sorar. Fakat bazı haritelerde esami büyük harflerle yazıldığından çocuk ezberleme zahmetinden azade kalır ve mevakığın esamisini, harita üzerinden görüp söyler. Bu sebepten dolayı Alman haritalarından esami bililtizam küçük harflerle yazılmıştır ve yine bu sebeplerden dolayı yazısız haritalar icat edilmiştir.

Diğer derslerde olduğu gibi coğrafyada dahi daima basitten mürekkebe malumdan meçhule müşahıstan mücerrede geçmek sureti ile der ki çocuklar evvela memleketini sonra hem civar olan memalik ve yavaş yavaş bütün dünyayı seyahat etmiş gibi öğrenir ve coğrafya hakkında müsbet, basit fakat sarih bir takım malumat elde edilir.

Hesap Nasıl Öğretilir?

Dünya hesapla döner! Ne kadar doğrudur. Hayatı içtimaiyede hiçbir hal mutasavvir değildir ki hesaba lüzum göstermesin en adi en fakir bir köylüden en zengin şehirliye kadar muamelat-ı hayatiyede daima hesap birinci iştir. Bir rençber okuma yazma bilmeyebilir. Fakat

ne alıp verdiğini bilmek için mutlak hesaba muhtaçtır. İnsanlar hesabın bu lüzum mebremini pek eski zamanlardan beri takdir ettiklerinden dolaydır ki mekteplerde hesap derslerine daima ehemmiyet verilmiş ve mübâdeyi fûnun sırasında hesap tedrisatına ihtimam edilmiştir. Yakın zamana kadar mekteplerimizde coğrafya, tarih vesair fenlerde olduğu gibi hesap öğretmekte de pek çetin ve uygun olmayan bir usûlü takip edilirdi. Mekâtib-i ibtidâiyede çocukların zihni, müfekkiresi uzun can sıkıcı bir takım erkam ile adeta uyuşturabilirdi. Daha ilk senesi muallim bir, on, yirmi derken milyon, milyarı bulur ve bu rakam hanelerini iyice pişirmeden cemi tarihe geçmezdi. Belki hayatında bir defa bile milyar hesabına lüzum görmeyecek olan çocuklar her gün yüzlerce milyarları cemi tarih ile uğraşır dururlardı. Tabi bu suretle çocuklar derslerini sevmez ve belki hesaptan yırlardı. Fevkalade bir zekâ ve hafızaya malik olanlar riyaziyye derslerinde bir istidad-ı fevkalade göstererek o hususta ki mümâreselerini arttırarak birer mütehassis olur. Mütebaki gençler ise hesabı adeta ruh sıkıcı, beyin yorucu bir ağır yük gibi telakki ederek bu derse lüzumu kadar çalışmazlardı. Halbuki fen terbiye ile mütevekkil oldukça öğrendik ve anladık ki hesapta gayet eğlenceli, merak verici, zihin açıcı tatlı bir ders imiş ve yalnız fena olan usûl imiş! İşte biz de şimdi o usûlü değiştirmeye çalışacağız. Muallimler eskiden seneleri bilnisbe küçük olan çocuklara en zor mesaili hallettirmekle iftihar ederlerdi. Ve altı yedi yaşında bir çocuğun kemal süratle milyarları cemi etmesini en büyük ma'rifet bilirdi. Hayır, bu doğru değildi. Bu suretle vaktinden evvel inkişaf eden zekâ ve müfekkireler yine vaktinden evvel harap oluyor, yıpranıyor. Çocuk ancak cebri nefis etmeden öğrendiği şeyleri temsil eder. Binaenaleyh öyle papağan gibi veya makine gibi anlamadan mahiyetine iyice akıl erdirmeden daha doğrusu sindirmeden öğrenilen şeyler bilahare hatırdan çıkar ve pek müphem ve ekseriya nakıs bazı kaideler müfekkirede bir eğreti mal gibi ilişir kalır.

Tedrisatın her şubesinde derse canlı ve mümkün mertebe hakikate yaklaşan eşya ile başlamak ve dersleri ameli kılmak şarttır. Çocuk her şeyi gözü ile görmeli, tutmalı mahiyeti anlamak için elinde evirip çevirmeli böyle bir kere hakikatle karşı karşıya gelince sonra yavaş yavaş hakikatten mücerredata geçmeli kıyasla muhakemeler ile muhayyileyi terbiye etmeli.

Tahsili ibtidâiye devresinde ekseriya çocukların dikkat ve muhakeme, zekâ ve hafızasına müracaat etmek zaruridir ve böyle olursa tedrisat hem keşfi hem ameli olur. Keşfi olur çünkü doğrudan doğruya akl-ı beşerle bir takım eşya karşı karşıya geliyor ve ekseriya tarife ihtiyaç kalmadan çocuk o eşyanın mahiyetini idrak ediyor. Ameli olur. Çünkü bir takım nazariyat ile izayi vakte lüzum kalmadan çocuk neticeye peyveste oluyor.

Şimdi alelumum mekâtib-i ibtidâiyede birinci sene çocuklara yirmiye kadar ikinci sene yüze ve üçüncü sene milyona kadar rakamlarla hesap gösteriyorlar. Fakat yirmiye kadar olan rakamların gayet basit bir tarzda hem ameli hem zihni cemi ve tarhlarını ve bu rakamlara ait bazı messail-i hesabiyeyi metre ve kuruş izafını da öğreniyorlar. Taadat ve terkimi öğrenmek için mekteplerde en ziyade istimal edilen eşya şunlardır: Bilye yuvarlakları, tele dizilmiş hesap yuvarlakları aynı ebatta kesilmiş ve demet yapılmış çubuklar, dört köşe cetvel tahtası şeklinde bir ve iki desimetre tavilinde değnekler, nohut, ceviz, fındık vesairedir...

Çocuklar mekâtib-i ibtidâiyeye dâhil olmadan evvel ekseriya sayı saymasını aileleri nezdinde gayet tabii olarak öğrenirler. Binaenaleyh adetleri rakam şeklinde yazarak onları cem ettirmek suretiyle derse başlamak mümkündür. Muallim bir eline bir torba diğerine de yirmi kadar bilye alır. Bilyeleri birer birer torbanın içine atarak çocuklara da yüksek sesle saydırır. Bir, bir daha iki, bir daha üç... Talebeler saydıkça muallimde bir taraftan tahtaya yazar. $1+1=2$, $1+2=3$ elhasıl... dokuza kadar devam eder fakat onuncu bilyeyi atınca talebeler on der. O vakit muallim bir (1) yazar önüne de bir (0) sıfır koyar ve on adedinin iki rakamdan teşkil ettiğini ve bunun birin önüne bir sıfır koymaktan ibaret olduğunu anlatır ve hesapta kolaylık olmak için dokuza kadar birer şekil verildiğini ve birer kıymeti olan bu rakamların önüne kıymeti olmayan bir sıfır ilavesi ile on yirmi otuz adetlerinin hâsıl olduğunu söyler.

Sınıfta tel üzerine dizili hesap yuvarlakları varsa birinci diziden on yuvarlağı birer birer bir tarafa çektikten sonra bunların hepsinin ikinci diziden başkarnında olan bir tek yuvarlağa muadil olduğunu anlatıyor. Yahut ceviz ve fındıkla öğretir. İki cevizi masanın üstüne koyar yanına iki daha vüzü' eder ve sorar çocuklar iki iki daha ne eder? Çocuklar cevizleri sayar dört ettiğini söylerler. Muallim tahtaya yazar $2+2=4$ iki daha ilave eder, tekrar sorar elhasıl... Dört cevizden birisini alır yine sorar dörtten bir çıkarsa ne kalır çocuklar sayar ve cevap verir: üç! Muallim yine yazar $4-1=3$ elhasıl...

Amali Erbea usûl-i işariyenin çocuklara birlikte öğretilmesi pek muvafıktır. Muhtelif usûl-i işariyenin vahidi kıyasileri bilamel gösterilerek onlara sarıh bir fikir vermek çok münasıptir. Ondandır da adet-i tammeyi kûsurat derhal takip etmelidir.

Çocuklardan onar onar demet teşkili ile cemi ameliyatını anlatmak daha kolaydır. Mesela on, yedi daha ne eder? Denildiği zaman çocuk on çubuklu bir demeti alır diğer çubuklardan yedi tane ayırır ve onları da birer birer ilave ederek on yedi olduğunu görür.

Hesap tedrisatında üç hal mutasavvardır. Biri eşyayı hafifeyi çocuğun gözü önüne koyarak bilfiil göstermek, diğeri amaliyatı zihnen yaptırmak ve neticeyi buldurmak, üçüncüsü de kâğıt üzerine veya taş, tahtaya yazdırarak yaptırmak. Bidayette en ziyade istimal edilen birinci ve ikinci tarzıdır. Hatta ekseriya bazı fen terbiyemütahassıslarının fikrinde ikinci şekli daha çok yer tutmalıdır. Çünkü hesap zihni bir fikir jimnastiği makamına kaim olur ve maddi hiçbir yardımcı eline muhtaç olmaksızın çocukların dikkat intibahı faaliyete gelir. Ondan maadâ hesap zihni ihtiyacat ruzmeryi tatmine hadımdır. İdareyi beytiyede her gün bir takım küçük hesapları lemhayi basarda halletmek mecburiyatı vardır. Bakkal kasap sebzevancı ekmekçi elhasıl... Esnafla uzun uzadıya kâğıt üzerinde hesap yapılmaz. Onların hesabı iki saniyede fikren yapılıır. Hülâsa hesap zihni hesap tahririye daima bir hazırlık yerine kaim olur. Fakat bu hesap zihninin küçük çocuklarda bir vasıttan ibaret olduğunu ve bunu bir gaye bilip o küçük dimağları birtakım ağır ameliyat hesabıye ile yormaktan tevki etmek lazım geldiğini unutmamalıdır. Hiç unutmam Almanya'da ikmal tahsil etmiş ve sonra senelerce tedrisat ile meşgul olmuş bir dostum vardı. Bana oğlunun (o zaman yedi yaşında idi) zekâsının ve saatini göstermek için yanımda kendisine ezbere bir takım ameliyat hesabıye yaptırırdı. Mesela 1326'yı 1571 ile cem etmesini söylerdi. Zavallı yavrucak gözlerini kırpıştıra kırpıştıra dudaklarını birkaç kere oynatır sonra ben henüz adetleri zihnimde sıralayamadığım bir sırada 2,797 yi bulurdu. Bunda iki büyük mahzur vardı. Biri, çocuk eminim ki o hesabı hesap zihni ile yapmıyordu. Yani hesap tahririyezihnen düşünerek buluyordu. O rakamları zihninde sıralıyor ve sonra sağdan başlayarak $1+6=7$ $7+2=9$ $5+3=8$ $1+1=2$ suretinde hallediyordu. Saniyen onu bulmak için cebri nefis ediyor ve dimağını çok yoruyordu. Hâlbuki hesap zihni bu demek değildir. Hesap zihni çocukların müfekkiresini açmak ve onlarda sürat intikal hassasını tenmiye etmek, hafızalarını kuvvetlendirmek gayesine matuftur. Mesela 58 ile 36 adetini zihnen cem etmek lazım gelse $6+8$ diyerek sağdan değil daima soldan başlayarak $30+50=80$ $6+8=14$ $14+80=94$ olduğunu hesap etmek lazımdır. Aksi takdirde yine bir hesap tahriri olur. Darbı amaliyatı içinde böyledir. Mesela: 125 adetini 5 ile darp lazım gelse zihnen 125 adedinin altına (5) i yazarak beş kere beş yirmi beş diye sağdan başlamak caiz değildir. Bunda da soldan başlayarak $100 \times 5=500$ $20 \times 5=100$ $100+500=600$ $5 \times 5=25$, $25+600=625$ demek lazımdır. Binaenaleyh hesap zihni daima soldan başlayarak evvela miad sonra işrat ihad haneleri cem ve darp edilir.

Aynı cinsten olan eşyayı gerek şifahen gerek zihnen ve gerekse tahriren cem ve tarh etmekte ve bazı küçük meseleler hallettirmekte peydayı memarese ettikten sonra darbı amaliyatı gösterileceği zaman tarifât ile başlayarak darp öyle bir amaliyedir ki iki adedi

yekdiğeri ile elhasıl... Böyle bir lüzum basmakalıp kavaidi ezberletmekte hiç mana yoktur. ocuk darp madrub hasıl darptan bir Şey anlamaz. Onlara küçük bir mesele tertip etmeli mesela demeli ki oğlum baban haftada yalnız cumartesi günleri çalıŐsa ve günde üç çarık kazansa tabi onun bir haftalık kazancı  arıktan ibaret olur ve ayn zamanda tahtaya yazmalı $1 \times 3 = 3$ cumartesi ve hem de pazar çalıŐsa altı çarık yani $2 \times 3 = 6$ pazartesi de çalıŐsa dokuz çarık yani $3 \times 3 = 9$ altı gün çalıŐsa on sekiz çarık yani $6 \times 3 = 18$ muallim bir tarafa darp suretiyle diğer taraf da cem sureti ile

$3+3+3+3+3+3=18$ yazsa ve her iki neticeyi de göstererek darbın cemin muhtasarı olduğunu kanaat hâsıl ettirir.

Aynı vechile taksimi ameliyatında dahi tarif ile kaide ile değil bir amaliyat hesabiye ile taksim-i tarhın muhtasarı olduğunu anlatmak mümkündür. Mesela bir metre kumaŐ sekiz kuruş etse acaba kırk kuruŐla kaç metre kumaŐ alınabilir. ocuk tahtaya geçer ve yazar.

40 kuruş bundan 8 kuruş çıkarırsak bir metre kumaŐ parası $40-8=32$ bir sekiz daha çıkarırsak $32-8=24$ elhasıl. Netice de sıfır kalınca sekizleri sayar 5 tane olduğunu görür ve 40 kuruŐla 5 metre kumaŐ alınacağını anlar ve neticede bir adedin diğer adette kaç kere dahil olduğunu bilmek ameliyatına taksim denildiğini öğrenir.

$$40:8=5$$

Diğer bir misal: 6 adedi 24 adedinden 4 kere tarh edilebilir o halde 24 adedini (6) ya taksim edersek harici ksmet 4 olur demek, 24 adedini altı müsavi kısma ayırsak bu kısımlardan her biri 4 olacaktır. Bu suretle taksim ile tarhın münasebeti gösterilir.

Bir misal daha kırk cevizi 8 çocuğa ulaŐtırmak lazım gelse acaba her çocuğa kaç ceviz vermeli?

Evvela her çocuğa birer ceviz verilmeli. Ceman 8 eder bunu bir kere 40'tan tarh etmeli. $40-8=32$ eder, birer daha tevzi etmeli ve $32-8=24$ elhasıl... Böylece her çocuğa sekiz adedi kırkta kaç kere varsa o kadar ceviz vermek mümkün olduğu anlaŐılır. İŞte bu eveleŐtirme bir takım amaliyattır. Bunu bir tarhla bir de taksim ile yaparak taksim ile tarhın aynı Şeyler olduğunu tefhim edilir.

Usûl-i İŐariyede dahi iki Şeyin nazarı dikkatten devr tutulmaması Şarttır: Biri mevzu bahs olan ölçülerin çocuklara aynen gösterilmesi skletini, Şeklini elhasıl... Her Şeyini iyice

anlamaları şarttır. Bilcümle ölçüler hakkında evvela usûl-i hissi ile bir malumatı müsbete ve sahiha hâsıl ederler. Çünkü gözle görülen bir şeyin yerine hiçbir mükemmel tarif kaim olamaz ve bilhassa tul, saht ve cism bunlar hep gösterilmeli ve sonra dershanenin ebadını bil amel ölçdürmeli, tahta üzerinde metre, desimetre ve santimetre çizdirilerek uzunluklar tahmin ettirilmeli bir taraftan metre taksimatını diğer taraftan paranın izaf ve iczasını göstermek dirhemlerle çocuklara bir takım şeyler tarttırmak ve bunları bir suret-i tedriciyede göstermek elzemdir.

İt'ab-ı Fikrîye ve Terbiye-i Bedeniye

Tarzı cedit üzere açılan mekâtib-i ibtidâiyede, sehayı faaliyeti evvelden olduğu gibi yalnız terbiye-i fikriyeye inhisar ettirip kırat, yazı ve hesap öğretmekle iktifa etmiyorlar. Bugünün muallimleri vazifelerinin ehemmiyetini daha iyi takdir ediyorlar ve çocukları bütün manası ile hayata hazırlamak istiyorlar. Böyle bir gayenin istihsali terbiye-i fikrîye kadar terbiye-i bedeniyenin de tekâmülüne vasıtaadır.

Bu iki terbiyenin manayı sahihinde yanılmamaya dikkat etmelidir. Çünkü hakikat halde vücudu beşer yekdiğerine merbut vezai fi müşterekeyi havi muhtelif uzuvlardan terkib ettiğinden gerek doğrudan doğruya, gerek dolayısı ile vücuda icrayı tesir etmeden fikrin terbiyesi mümkün olmadığı gibi müfekkirenin yardımı olmadan vücudun iktisab mükemmeliyet etmesi de kabul olmuyor. Meşhur Fere: Dimağ tefekkür ettiği zaman bütün vücut işler demiştir. Muallimin sözlerini dikkatle dinleyen bir çocuğun sarf ettiği kuvvetin merkez teclisi dimağdır. Faaliyeti fikriyeyi aksil amel kimyevi noktayı nazarından faaliyet-i cismaniyeden tefrik mümkün değildir. Çünkü muhtelif tarzda vukû bulan faaliyetler yekdiğerine o kadar kirfet olmuştur ki her meşgaleyi fikrîye az çok cümleyi azliyenin faaliyetini icap ettirdiği gibi iradi ve gayri iradi bilcümle faaliyeti azliyede cümleyi asabiye üzerine icrayı tesirden hali kalmaz. İşte bu suretle bütün uzviyet meşguliyeti zihniyeye ve bedeniyeden alakadar olur. Bilfarz Jimnastik yaparken azle mevlidel hamuza istihlak eder, mevadı ihtiyatıyesinden yakar ve hararet hâsıl eder, bu hararet kısmen harekete münkalip olur; sarf edilmeyen kısmı da teşaşu suretiyle zayi olur. Tersibatı ihtirakiye ciğerler, böbrekler ve cilt vasıtasıyla efna edilir. Bilcümle echize-i gadaiyye jimnastikle faaliyete gelir. Bu faaliyette tabi dimağında ıştırakı vardır. Gerek jimnastik gerek el işlerinde harekâtın intizamını temin için zihin daima işler. Binaenaleyh faaliyeti fikrîye ve azliye ilmü menafiül

e'za noktayı nazarından başka başka şeyler değildir; her ikisinin de davrandım, teneffüs, tekaddi cihazları üzerine tesiri vardır.

Müddet-i medide bir odada kapalı olarak ders okuyan, muallimin takririni dinleyen, vazife yazan çocuklarda o havayı mahsuri teneffüs yüzünden kalbin faaliyeti azalır devran deme bidaeti arız olur. Hal sükûnette bulunan eksami uzviyeye ihtiyaç nisbetinde kan gitmez. Bedaetle cevelan eden bir kanın mevlidül hamuzası eksilir, buna mukabil hamız fehmi artar ve bu surette hal ve belig edilmeyen tersibat fikri ve bedende his olunacak bir taab husule getirir ve neticede uzviyette tesmim vukua gelir.

Bazı kimseler alelumum jimnastikleri ve mümaresatı Bedeniye'yi fikir yorgunluklarına karşı bir deva gibi tasvir ederler. Sabahtan akşama kadar meşagili fikrîye ile yorulan bir genci pek ziyade koşmayı icap ettiren oyunlara ve azlatı çok yorucu idmanlara sevk etmek tabı fikrîye birde tabı cismani ilave etmekten başka bir şey değildir. Fikir yorgunluğunu telafi eden, fena ve hıfzı sıhhate muvafık müatdil ve meskûn hareketi bedeniye ve hafif oyunlardır. Yoksa dershanenin uyuşturucu, fena kokulu havasını saatlerce teneffüs eden bir çocuğu büyük teneffüslerde kendi keyfine bırakmak ve kantere batıncaya kadar koşup oynamasına müsamahakâr davranmak katiyyen caiz değildir.

Her nevi faaliyet-i fikrîye ve bedeniyenin usûl-i kaidesi, zamanı ve mevsimi ve bahusus bir haddi ma'rufi vardır. Fakat onu tayin edebilmek büyük bir vukufa ve uzun tecrübeye vabestedir. Bilmeyerek yapılan şeylerden ekseriya maruzat tevellüt eder.

Jimnastikte daiyeyi rekabetle efrada giden, inad ile takatinin fevkinde yorgunluklara maruz olan gençlerin idrarı muayene edilseonlarda dahi tesmim bizzat hadisenin vuku bulunduğu görülür.

Mekteplerde en ziyade muallimlerin nazarı dikkati celp edecek şeylerden biri de çocukların vaziyeti bedeniyesidir. Çocuklar derse çalışırken, yazı yazarken, okurken, taam ederken ekseriya vücutlarına gelişigüzel bir vaziyet verirler. Bu ihtimamsız ve fena vaziyette oturular ekseriya pek körpe olan çocuk vücutlarını çarpıtır henüz neşvü nema halinde bulunan umudu fikirleri öne, yana büker. Pek sağlam olmayan vücutlarda bu enhar afat fena neticeler verir. Yine o fena vaziyetler yüzünden çocukların gözleri bozulur. Birkaç seneden beri mekâtibin kafasında bu meseleyi sıhhiye nazarı dikkate alınarak çocukların boyları ile mütenasip yazı masası şeklinde tertibatı mahsusayı havi mektep sıraları kullanmağa başlandı. Fakat taşra mekâtibinin ekseriyasında maalesef yine eski sıralar isti'mali zaruridir. Bütün bu

kayıt basiret karaneye rağmen çocuklar daima sağ elleri ile yazı yazdıklarından ve her işte sağ ellerini kullandıklarından tabiatıyla sol kolları nisbeten daha zayıf ve maharetsiz kalır. Ondan maada okurken, yazarken, resim yaparken, baş gövde mutlaka öne meyl eder. Azlatı zahiriye daima inbisat eder.

Buna mukabil azlatı batıniye inkıbaz eder, kitleyi masiye ezilir, hareketi teneffüsiyede hicabı hacizin hidmeti adeta muaddilolur, şehik ile zefir tamamıyla vuku bulmaz. Binaenaleyh ciğerlerin bir kısmı işlemez. Kol, bacak, gövde, boyun, uzlatı hemen kâmil hal rahavette kalır. Bu bi hareketi vaziyetler yüzünden umud fikriyede ekseriya cenbi, kaddemi bir inhıraf vuku bulur. Müddeti medide hal adalette kalan el ve ayakları soğur ve dalalete düçar olur. Hülasa faaliyeti fikrîye esnasnda vücudun adaleti duran demin bir takım avarıza uğramasını ve bu yüzden dimağ ve asabın yorulmasını intaç ediyor.

1903'te Revan şehrinde inikat eden Terkiyatı ilmiye ve fenniye konferansında hafzı sahayi itfal şubesinin ekseriyet ara ile kabul ettiği mukararatı atıye pek ziyade şayanı ehemmiyettir.

Alelumum çocuklarda altı yaşından on üç yaşına kadar iştiğalatı fikriyeye tahsis edilecek zaman faaliyeti bedeniye için tahsis olunan zamanın aynı olacaktır.

Günün yirmi dört saatinde on saati uykuya, bir saat üç çarıkı yemeğe ve mitbakı on iki saat üç çarıkın altı saat $\frac{3}{8}$ i iştiğalatı fikriyeye, altı saat $\frac{3}{8}$ i de oyun ve mümarisatı bedeniye ayrılacaktır.

Haftayı altı gün farz edersek bir vechi atı bir evkat cedveli hâsıl olur.

Uyku 60 saat

$7 \frac{1}{2}$ taam

$38 \frac{1}{4}$ iştiğalatı fikriye

$38 \frac{1}{4}$ iştiğalatı bedeniye

$144 = 6 \times 24$

¼ 38 saatlik iştiğalatı fikriyede çocukların her gün hanelerinde bir saat ders hazırlamaları ve haftada birkaç saat mektebin küçük kütüphanesinde mütalea ile meşgul olmaları dâhil olduğu gibi iştiğalatı bedeniye de ait saat mesaide terbiyevi oyunlar, jimnastikler, mektebi seyranları dâhildir.

Terbiye-i Bedeniye Nasıl Gösterilir?

Mekâtib-i ibtidâiyede gösterilecek terbiye-i bedeniyenin evvela nasıl bir gayeye matuf olduğunu anlamak lazımdır. O ma'lum olmadıkça yaptırılacak basmakalıp temrinatı bedeniye yeknesak, bıktırıcı bir hareketten ibaret kalır.

Evet, biz istiyoruz ki bize tevdi edilen ve seneleri yedi ile on üç arasında bulunan çocuklar afiyetli, biçimli, becerikli olsunlar. O halde böyle bir gayenin istihsalı için ne yapmamız lazım?

1- Afiyetli olmak için temiz yemek, yediğini hazmetmek, vücudun her tarafını daima temiz tutmak, efratlardan ictinap etmek, güneşten havadan sudan istifade etmek, kendine bakmak, bunları temin etmek için muallim daima talebeleri ile meşgul olmak onlara kâh nasihat kâh ihtaratta bulunarak her suretle kendilerinin sahihül beniye, tamüs sıhha bir halde bulunmalarını temine çalışacaktır.

2- Biçimli olmak için vücudu usul ve kaide tahtında birtakım hareket ile terbiye etmek, başa, umudu fikrîye düzgün bir şekil vermek, evdayı muhtelifeyi bedeniyede bir ahenk ve tenasüp husula getirmek için muntazam bir program dahilinde hareket etmek elzemdir. Bir sureti tedriciyede tatbik edilen, fena ve hıfzı sıhgate muvafık talimler ile her türlü tekâmüle kabiliyeti olan çocukların vücudunu arzu edilen şekle koymak vazifeşinas bir muallim için kabuldür.

3- Becerikli olmak için, terbiye-i bedeniyenin tatbikat kısmını teşkil eden oyunlar bu maksadı temine kâfidir yalnız o oyunların da mevsime, zamana, ihtiyaca göre tayin ve takdiri elzemdir. Lüzumundan fazla çocukları koşturup yormamak, oyunlarla inzibat ve intizamı ihlal etmemek, hep muallimin dirayetine vasıttır.

Terbiye-i bedeniyede dahi şebatı saireyi fünunda olduğu gibi muallim bilcümle evzayı ve edvarı ile talebelerine bir numuneyi imtisal olmalıdır. Sonra ne yaptıracağını hakkıyla

bilmelidir, çünkü iyi bilmelidir ki insan layıkıyla bilmediği bir şeyi başkalarına katiyyen öğretmez. Binaenaleyh evvela her hareketin tesirat fizyolojisini bilfiil yaparak anlamış olmak şarttır. Sonra usul ve kaide tahtında dersler tertip etmek ve daima kolaydan güce geçmek sureti ile kaideyi tedriciye riayet etmek, dersleri oyun kadar canlı ve sevimli bir şekilde sokmak iktiza eder. Böyle olmadığı takdirde hem dersler sıkıcı ve bıktırıcı bir mahiyet alır, hem de çekilen emekler boşa gider. Çünkü en iyi usul, fena muallimin elinde fena netice verir. Muallim hem bilecek hem öğretmesini bilecektir.

Arzu-i Takaddüm

Çocukların terbiye-i fikriye, bedeniye ve ahlakiyelerinin hüsnü suretle tenmiye ve inkişafı için muallimlerce müracaat edilecek en mühim vasitalardan biri de takaddüm ve teneffüs hislerinin husuline çalışmaktır. Ancak fen terbiye taaluk eden bu meselede muallimlerin gayet ihtiyatkarana hareket etmesi iktiza eder. Arzu-i takaddüm layıkı vechile sevk ve idare edilmezse pek çabuk istirkap ve davayı enaniyet şeklini alır. Ve çocuklarda gıpta yerine haset hisleri uyanır.

Arzu-i Takaddüm Nasıl Başlar?

Arzu-i takaddüm çocuklarda evvela hissi taklit suretinde tecelli eder. Çocuk bila muhakeme her gördüğü ve işittiği şeyi taklit eder. Yaşı ilerledikçe, akli erdikçe taklit ettiği şeylerin mahiyetini de idrak eder. Bir arada oyun oynayan çocukların haline bakınız. İçlerinde en beceriksizlerin bile iyi oynayanları taklit ile pek çabuk iktisabı maharet ettiklerini görürsünüz. Hiç şüphe yok ki bu taklit kendilerinde sairleri kadar maharetle oynamak veya oyundan daha ziyade bir muvaffakiyet ibraz etmek hissini tevliid eder ki bu emel arzu-i takaddümden başka bir şey değildir.

Görülüyor ki çocuklarda arzu-i takaddüm hissi taklitle birlikte doğuyor. Bu hissi tabii kuvveyi irade ile tenbiye muhakeme ile tenvir, dikkat ve basiretle idare edilirse pek müsmir neticeler verir. Çocuk ailesi nezdinde buldukça bu gayrı meşur taklitlere salim bir cereyan vermek ebeveynin vazifesidir. Büyük bir şefkat ve muhabbetle sevdikleri yavrularının en küçük bir muvaffakiyetini daima alkışlarla karşılayan ebeveyn eğer bu takdiratı yerinde ve

luzumu kadar istimal etmezlerse çocukta yavaş yavaş uyanan güzel yapmak, beğendirmek hissi kendisinden başka kimsenin beğenilmesi şekline munkalib olur ki bu his hud pesnediyenin, nefsi perstiyenin mukaddimesidir.

Mekteplerde Arzu-i Takaddüm

Çocuk mektebe gidince başka bir âleme dâhil olur. Orada akran ve emsalden başka işin içine muallim de girer. Onun tevci ve itimadını kazanmak, takdiratına mazhar olmak herkesten ziyade çalışmaya vabeste olduğundan her çocukta arzu-i takaddüm hissi uyanır.

Çocuk oyunu oyun olduğu için sever. Çünkü oyun misri tebhaş bir ihtiyacı tabiyedir. Ders ise öyle değildir. Çocuğa çalışmanın lüzum ve ehemmiyetini anlatmak ve onu ikna etmek ve çalışanları makbul ve çalışmayanların hakir olduğunu göstermek lazımdır. Derslerinde oyun gibi çocuklarda bir arzu-i takaddüm hissi hâsıl edebilmesi için onların mümkün mertebe cazib, faideyi bahş, celbi merak zevki avar bir şekilde olması iktiza eder. Arzu-i takaddüm oyunda ne ise derste de odur. Bu hissini bahçede olduğu gibi sınıfta dahi bir gadayı tabiyesi vardır. Bu gadayı insanın kuvasını işlettiği, sur faaliyesinden birini sarf ve istihlak ettiği, yaşar ve hareket eder olduğunu anladığı zaman hissettiği memnuniyettir. İster saklambaç oyunu, ister bir hece dersi olsun her ikisinde de çocuğun faal ve memnun halde bulunması arzu-i takaddüm hissini tevlid eder. Oyunda oynamak zevki, derste ise beğenilmek şerefi vardır. Aynı maksat ve gaye için bir araya toplanmış olan çocukların cihet ve gayreti tabiatıyla o rekabet makbuleyi tevlit eder. Ailede olduğu gibi mektepte dahi çocuklar arasındaki bu arzu-i takaddüm hissini makbul ve müstahsen bir yolda tenmiye edecek muallimlerdir.

Bazı muallimler vardır talebesini güya fevkalade yetiştirmek emeli ile sınıfının birincisi ile ikincisi arasındaki mücadeleyi rekabet-i kareneyi tasvip ve tahsin ederek ve onları iddia ve inat ile çalışmaya teşvik ederler. Bazen bu rekabet o kadar ileri gider ki bir mektepte bir dershanede manevi birer kardeş gibi yekdiğerine zahir olması lazım gelen iki müteffekir genç birbirinin düşman bi-imani olurlar. Yine bazen bu iddali çalışkanlık muzır bir rekabetle o kadar ifrata vardırıılır ki mektepten birinci olarak şahadet namesini alan genç aradan çok geçmeden teverrüm eder. Bazen de rekabete teşvik edilen gençlerde gurur ve enaiyyet hisleri o kadar ileri gider ki mektepteki tahsilini birincilikle ikmal edince artık kendilerinden başka

dünyada kimsenin bir mevcudiyeti fikriyesi olacağına ihtimal veremezler. Şımarık, mağrur hudabin olurlar. Bunlar hep yanlış telakki edilmiş, fena idare edilmiş, rekabet hisleridir.

Terbiye-i bedeniyenin spor âleminde en çok ibrazı faaliyet eden, hırs (Ambition) ve arzu-i takaddüm(Emulation) hisleridir. Bu hisler hazırlanmamış, terbiye edilmemiş, iyi yetiştirilmemiş gençlerde gayet müellem neticeler verebilir. Sporun tevlit ettiği rekabet hissi çocukları pek çabuk ifrada sevk eder, kendi kuvvetlerini iyi takdir edemeyenler ise saikayı hırs ve rekabetle hasta olurlar, hatta bazen de ölürler. Sporda olduğugibi terbiye-i fikriyede dahi böyledir. Bir nardandı Sepir der ki: Yavrularımıza ilka ettiğimiz hissi rekabeti takviye edilmiş bir hırs ve tamadır: Çünkü hırs ve tama sahibi ancak en yüksek makamı hedefi amal bilir; hissi rekabete tutulan ise ahiren zararına olarak yükselmek ister ve zirveyi ikbale ve vusülana kifayet etmez, o rikbasının sükutunuda görmeye hava heşkardır. Daha çocuk iken tenmiye edilen hissi rekabet müehhiran büyük insanlarda bir sebatsızlık vücuda getirir. İkliller, mükafatlar , hediyelerle daima birinci olmaya teşvik edilen çocuklarda biraz büyüdükleri zaman mafuklarına karşı isyan, akranına karşı haset, mâdûnlarını istihkar hisleri hasıl olur.]

Didero (Diderot)'da kemali vezuh ile der ki: Arzu-i takaddüm bilhassa bir şeyi mümkün olduğu kadar iyi yapabilmek arzusundan ibaret değildir, o zaman bu bir fazileti muhazza olurdu; başkalarından daha iyi yapabilmek arzusudur ki bundan az çok tekahür ve gurur hisleri de mündemiçtir. Bu nekisasi ile beraber cemiyeti beşeriyede en güzel şeylerin masdarı olmaktan da hali değildir. Tefevvuk, ezvakı umumiyedendir. En şedit, en tatlı zevk, şan ve şeref zevkidir. İş bu hissiyata muvaffik bir cereyan verebilmektir. Bu hususta müracaat edilecek en mühim menba (izzeti nefis) dır. Biraz dikkatle tatik edilecek olursa şimdiye kadar vukua gelenitirazat, arzu-i takaddüm hissine değil su'istimal edilen arzu-i takaddümden münbeis rekabet hissinedir. Mukaddemeninde gıpta sonra kendi ise haset vardır. Biruyyer diyor ki: Arzu-i takaddüm ile haset arasında hiçbir rabıta yoktur. Aralarındaki fark faziletle ridaet arasındaki kadar büyüktür.

Mekteplerde talim ve terbiyede şeraidi esasiyeden olan inzibat ve intizamı temin edebilmek için müracaat edilecek vesait insanların tabayı ve ahlakı kadar müteaddittir. Çocuklar kâh taltif kâh tekdir ve tevbih edilir. İntizam, sükûneti ve talebelerin derslere dikkatini celb ile onları çalışmaya teşvik etmek veya bazı fena huylu çocukları ıslah etmek için bu vesait müracaat tabii zaruridir. Buna lüzum kalmadan her çocuğun kendi vazifesini takdir ederek derslerine çalışması, arkadaşları ile hoş geçinmesi, muallimlerine hürmet ve

itaat etmesi bir gayeyi hayali olabilir, fakat hakikat halde insanı kâmil bile kendisini hakkıyla idareden acizdir. Onun bile intibah ve gayretini tezyid edecek bir rekabete ihtiyacı olduğu gibi arzu emellerini ve hırs ve tamalarını tahdit eden kanunlara da lüzum vardır. Binaenaleyh çocukların temayulatı ruhuyesini tetkik ederek ihtiyaca göre vesait-i terbiyeviyeyi tatbik etmelidir. Vesait-i terbiyeviyenin en muvafık olanları hissiyat-ı muhtelife üzere icrai tesir edenlerdir. Bütün bu vesaitin bil ötürü arzu-i takaddüm hissiyedir. Binaenaleyh bu hissi bir prensip, bir esası inzibat olarak kabul edince mekâtipte mükâfatın lüzumunu da kabul etmek zaruridir. Filhakika çocuklarda arzu-i takaddümü tenmiye içinde en iyi vasıta mükâfattır. Yalnız mükâfattan mükâfata fark vardır. Bazen bir iki kelime taltifkarene, bazen alenen izzeti nefsi okşayacak sözlerle, bazen erkeklere lastik top vesair oyun edavatı ve kızlara dikiş, nakış levazımı, bazen çocukların anlayacağı hikâyeleri ve resimleri havi yaldızlı kitaplar vesairedir. Yalnız bu mükâfatlar beheme hal bir sa'ye ve gayreti mukabili olarak verilmelidir.

Geçen sene bir perşembe akşamı hususi bir anas mektebini ziyarete gitmiştim. Müdüre hanım talebelere aferin verikaları tevzi ediyordu. Kendisine sordum bu çocukların hepside bu mükâfatlara mazhar olmak için dereceyi kifayede sa'ye ve gayret gösterdiler mi? Aldığım cevap gayet garip idi.

- Hayır, onları sevindirmek için veriyoruz, hem de evlerine gittikleri zaman ebeveynlerine göstererek bakınız hoca hanım bize aferin verdi, diye iftihar ederler dedi.

Elbette böyle mükâfatların böyle kıymeti olmaz ve bilasebep verilen aferin rikası değil en büyük bir sanat ve maharetle vücuda getirilmiş oyuncaklar tevzi edilse hiçbir zaman tazyane teşvik olamaz. Çocukların hüsnü hal vesayi ve gayretlerini meşarı cüzidanlarında bir ehemmiyet-i mahsusası vardır. Her altı ayda bir muallimler haneyi mahsusunda çocukların dersini ne derece çalıştığını, dikkatini, terbiyesini, nezafetini, imtizaç ve usluluğunu ve yaramazlığını sınıfta kaçınıcı olduğunu yazarlar. Tabi bu defterler evlatlarının mektepte çalışıp çalışmadığını daima bilmek isteyen ebeveyn içindir. Yoksa evlatları ile tavukları kadar meşgul olmayan pederler merak edip o defterde ne yazılı olduğunu bile görmezler o zaman çocukta muallimi tarafından verilen notlara lakayt kalır.

Müdür odasında veya mektebin tevzi-i mükâfat salonunda büyük yaldızlı çerçevesi bir levhayı iftihar bulunması ve her üç veya altı ay zarfında imtizacı vasiyi, gayret ve nezafeti bedeniye hususunda en büyük bir dikkat ve ihtimam gösterenlerin isimlerini büyük yazı ile oraya geçirmekte arzu-i takaddüm hislerinin tenmiyesine medar olur teşvikattandır.

Çocuklara kurdela ucuna bağlı nişanlar takmak veya kollarına allı yeşilli müteadit şeritler dikmek pek küçük yaşta kendilerinde gurur ve azimet hisleri hâsıl ettiği için iyi bir vasıta sayılamaz. Çalışkanları terğib ve teşvik için kendilerini ön sıraya oturtmak ve tedip için çalışmayanları son sıraya itmekte hiç muvaffik değildir. Bilakis çalışmayanlarıön sıralara almak onları daha göz önünde tutmak kendileriyle daha çok meşgul olmaya hâdim olur.

Bütün bu vesait-i terbiyeviyeden maada talebelerde müzarekat ve hiddet hisleri tenmiye eden, bir sınıfın heyeti umumiyesini teşvik ve terğibe medar olan mükâfatlar var. Mesela muallim talebelerine şöyle bir vaatte bulunur: Yarınki derste hepiniz beni memnun edecek surette cevap verirseniz size gayet latif ve eğlenceli bir hikâyeye nakledeceğim veya sizleri gezmeye götüreceğim der. Bu tarzdaki mükâfatlar su'istimal edilmedikçe faideden hali değildir. Umumunu gayrete getirir, teavin ve müşarekata gelince bunu çocuklar mektep oyunlarının ekseriyesinde duyup hissederler.

Bazı ahlakayun gerek mükâfat ve gerek vesait-i saire ile çocuklarda arzu-i takaddüm hislerinin inkişafına taraftar değillerdir. Mükâfat bir kısım talebede kibir ve gurur hisleri uyandırdığı halde diğerlerinin cesaretini kesreder ve yese düşürür diyorlar.

Arzu-i takaddüm hissini mevahide yolları serdedilen bu mütaalatı tetkik edelim:

1. Çocuklarda hissi vazife yerine mükâfat zevki hâsıl ediyor diyorlar. Halbuki bu kabahat mükâfatları su'istimal eden muallimlere aittir.
2. Çocuklara fazla ve layıkını değil muvaffikını yani en ziyade ceht ve gayret göstereni değil tali en çok yaver olanı takdir olunur hissi verir.
3. Bu fikirde doğru değildir. O zaman yine arzu-i takaddüm yanlış telakki edilmiş olduğunu gösterir. Çünkü sınıfta en parlak cevap veren değil kabiliyeti fitriyesine göre en büyük ceht ve gayret gösterenlerin makbul olduğunu muallim talebelerine ihsas etmelidir.
4. Bir kısım talebede tefahir ve gurur hislerini son derece tenmiye ettiği halde diğerlerini yese ve fütura düçar eder. Buna da aynı cevap verilebilir çalışmayan, gayret göstermeyen çocukları teşvik ve terğib için muallim bin türlü vesait-i terbiyeye maliktir.

5. Çocuklar arasında kin ve adavet ve hissi rekabet tevlid eder. Bu da muallimin dirayetine ve vabeste bir keyfiyettir o isterse çocuklara birbirini sevdirebilir.

6. Çocuklara daima mükâfat kazanmak, teferrüd etmek, temiz etmek, şan ve şeref peşinde koşmak ve daima daima yükselmek herkesin fevkinde bulunmak gibi bir hırs verir.

Vâkıa arzu-i takaddüm hislerini çocuklarda bir takım kuyudat ile sevk idare etmek ve onlara her zaman salim, makul ve müstahsin bir cereyan vermek mümkün olamayacağı ve bazı mizaçların tabiyatıyla ifrata gideceklerini teslim ederiz ancak şurası da unutulmasın kihayatı ictimaiyeyi hazrada her muvaffakiyet bir mücadelede galip gelmeye ve vabeste ve herkes ekmeğini kalıcı hakkı olarak kazanmaya mecburdur. Binaenaleyh henüz kendilerine bir meslek muayyin tayin etmemiş olan binlerce mekâtib-i ibtidâiye talebesi arasında sınıf birinciliği hisleri uyandırmak ve onları herkesten iyi olmak için şiddetle bir hırsla sevk etmek makul değildir. Muallimin teveccühünü kazanmak için iyi huylu, çalışkan, faal, cevval olmaları kâfidir. Mekâtib-i aliyyede ise bu kâfi değildir, orada bir rekabeti makbulenin vücuduna lüzum vardır.

Hülâsa mektep âleminde iki şevk karşısında bulunuyoruz. Biri elinden geldiği kadar sırf gayret edip mümkün olduğu kadar iyi yapmaya çalışmak, diğeri ise herkesten iyi yapabilmek. Bunlardan birincisi tedrisat-ı ibtidâiye için kâfidir. Diğer şikkî ise mesaliki muhtelifeye ait tahsili aliyyede muvaffakiyatın miftahıdır.

Mekteplerde İnzibât Meselesi

Muallimin hayatında beni en çok düşündüren, en ziyade acze düşüren çocuklara okutup belletilecek mevad dersiyenin tarzı tertibi veya sureti takriri değildir. Benim öteden beri zihnimi işgal eden mekteplerde inzibât meselesidir. Çünkü bir mektepte inzibât olmadıkça tahsil ve terbiye olamaz itikatındayım. Bu hususta hayli akıllı adamlara danıştım. Maalesef hepsinin de kanaati başka başka idi. Kimi anfi ve şiddete, kimi rıfkı ve mülayimine taraftar. Kimi bizde dayaksız iş görülemeyeceğini, hayvanat ve haşerat bile dayakla terbiye edildiğine; kimi bilakis dayakla, takdirle ceza ile insanların terbiyelerinin bozulduğuna vakar haysiyetlerinin ihlal edildiğine kani. Bilfiil mektep idare eden muallimlerin fikirlerini sordum. Onlarında mütalaatı yektidiğerini naksediyor. İstanbul'da ta'lim ve tedrisatının, hususiyle

idaresinin fevkaladeliği ile müştehir bir mektebi ziyaret ettim. Kapıdaki büyük levhayı görmese idim orasının mektep olduğunu bilemeyecektim. Kapıcı talebelerin derste olduklarını söyledi. Parmaklarının ucunabarak yürüyen bir hademenin delaleti ile dersanelerin önünden geçerek Müdürünün odasına girdim koskoca konakta çıt yoktu.

Öteden beri ismini, şöhretini işittiğim mektep müdürünün çehresi bana pek korkunç göründü. Kaşları çatık, gözleri patlakça, saçları kıvrıkcık, vücudu tıknazca idi. Beni görünce bir sedayi emriyle:

- Ne istiyorsunuz dedi.

- Mektebinizin medh ve senasını işittim, ziyarete geldim dedim. Benim kim olduğumu öğrenmeye lüzum görmedi. Masanın üstünde iki büklüm duran kalıpsız fesini kafasına geçirdi ve kendisi önden yürüyerek:

- Buyurunuz dedi. Doğruca bir sınıfa girdik. Muallim coğrafya gösteriyormuş. Müdürü görünce adeta dili tutuldu ve güç hal ile coğrafya tedris ediyorum diyebildi. Müdürün işareti üzerine takririne devam etti. Talebeler korkularından nefes bile alamıyorlardı. Oradan çıktık bir iki dershaneye daha girdikten sonra, mektebin yatakhane ve taamhanelerini gösterdi. Tekrar odasına döndüğümüz bir sırada paydos çingırağı çalındı. Talebe sakın ve sakıt, süt dökmüş kedi gibi önlerine bakarak ikişer ikişer bahçeye indiler. Bizde müdürün odasına girdik. Bahçeye nazar pencerelerinde perdeleri indirilmiş idi. Müdür perdenin aralığına gözünü uydurarak beni de yanına çağırdı:

- Bakınız ne terbiyeli oturuyorlar, dedi. Filhakika çocuklar yeşil kanepelere dörder, beşer oturmuşlar, ellerindeki kitapları okuyorlardı. Yalnız dikkat ettim. Ara sıra korkak nazarlarını bizim bulunduğumuz odaya tevcih diyorlar, galiba müdürün daima kendilerini gözetlemekte olduğunu biliyorlardı.

Müdür müstebdâne idaresinden pek mağrur görünüyordu. Yerine oturdu, geniş bir nefes aldı. İçinden gazap fişkiran patlak gözlerini gözlerime dikti:

- Gerek tahsil gerek terbiye cihetiyle İstanbul'da benim mektebimin bir eşi daha yoktur. Bütün bu muvaffakiyat..(masanın üzerindeki kızılıcık dikenini göstererek) hep bu dikenin ucundadır. Benim mektebimde öyle tevkif, tekdir, izinsiz gibi cezalar yoktur. Ufak bir terbiyesizliği veya tembeliği görülenleri odama celp ederim. Çalarım sopayı! Dayak cennetten çıkmıştır, başka bir şey tanımam dedi. Doğrusunu söylemek lazım ise Müdür Efendi'de

muallimden ziyade ürkütücü bir hal vardı. Bir diğer mektebe daha gittim. Bunun müdürü diğeri ile taban tabana zıt, gayet halim, selim idi. Mektebi oldukça temiz, tahsilde fena değildi. Ben gittiğimde talebe teneffüse çıkmış çocuklar bahçede koşup oynuyorlardı. Müdür pencereyi açtı ve bana göstererek:

- Şu çocukların keyfine bakınız dünyada bundan daha zevk aver bir manzara olur mu? Hepsi de hayat ve maişet kaygılarından erade hallerine gıpta ediyorum, ah gençlik dedi. Mektebin inzibât ve idaresi hakkında fikrini istimzaç ettiğim zaman:

- Talebelerimden pek memnunum, dedi. Gayet iyi huylu ve çalışkan çocuklardır. Benim mektebimde öyle şiddet, ceza, dayak gibi şeyler yoktur; hatta izinsizlik cezasına bile nadiren lüzum görülür.

Bembeyaz sakallı, zeki bakışlı, güler yüzlü bu ihtiyar müdür tatlı musahabetinden beni o gün hayli müstefit etti. Birkaç mektebi daha ziyaret ettim. Bu ceza bahsinde her müdürün kendine mahsus bir felsefesi vardı. Fakat ekseriyet azimesinin fikri Ziya Paşa'nın şu beyiti ile hülasa edilir:

Nush ile yola gelmeyi etmeli tekdir

Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötüdür

Yine bu itikat iledir ki hala birçok ebeveyn çocuklarını mektebe başlattıkları zaman hoca efendiye mütevekkilane bir teslimiyetle:

Eti senin! Kemiği benim! demekte tereddüt etmezler. Evkaf Nezaretine mensup bir mahdum bana daha geçenlerde mekâtib-i ibtidâiye muallimlerinden topladığı irili ufaklı sopaları göstererek onların evkaf mektep mevzusunda saklanacağından bahsediyordu. Mekâtipte elyevme eski falaka usûl-i cari değilse de (dışarıları bilemem) İstanbul'da henüz bazı mekteplerde değnekle parmaklara vurmak, tokat atmak, kulak bükme, yüze tükürmek, diz üstü dikmek gibi cezalar gizli gizli tatbik olunuyor. Hatta bazen hiddetine mağlup olan muallimlerin talebesini tekmeleyerek sınıftan dışarı attığı da vakaadır.

Talim ve terbiyeden bir salahiyet-i vakıfane ile bahseden bir muallim diyor ki:

İnzibat bir sınıfı teşkil eden çocukların akıl ve idrakını tenmi ve seciyelerini terbiye etmek için isti'mal edilen kavanini ve kuvve-i müessirenin heyeti umumiyesine itlak olunur. Esnayı tedriste hassaten riayet olunması elzem olan sükûn ve intizamı temin eden, inzibattır.

Mekteplerde temini inzibat talebenin yaşadıkları muhite, tabi oldukları şeraidi ictimaiyeye merbut olduğu gibi muallimin mevcudiyeti ilmiye ve ahlakıyesinin de bu husus da çok dâhil ve tesiri vardır.

İyi bir aile terbiyesi görmüş, büyüklerine itaat ve riayeti itiyad edinmiş, asil ve necib çocuklardan müteşekkil bir mektepte inzibatın temini için muallimin vesait cezaıyyeye ihtiyacı yoktur. Onun bir ihtarı, hatta bazen bir yan bakışı dershanede sükûtu temin eder. Hâlbuki buna mukabil şehrin kenar mahallelerinde bir vakıf mektebi tasvir ediniz ki müdavemininin ekseriyesi aile terbiyesinden mahrum, haylaz, avare, arsız hatta yüz­süz çocuklar olsun. Her gün muhtelif sebeplerden dolayı annesinden, babasından üç, dört o gün dayak yemeyi itiyat edinen bir çocuğa yan bakışın, kaş çatışın tesiri olmayacağı bi iştihahtır. İşte asıl marifet, böyle bir mektepte tesisi inzibat ve temini intizam edebilmektir.

Bir mektepte inzibat ve intizamı ihlal eden yalnız talebenin ahlak ve terbiye noksanı veya muallimin tecrübe ve bilgi fıkdanı değildir, bu hususta birçok avamil ve müessarat hariciyenin dâhil ve tesiri vardır. Mesela otuz çocuğu istiap edebilen bir dershaneye altmış çocuk istif edilirse tabi o çocuklar rahat duramaz. Ondan başka galebenin sınıflarda yarım saat geçmeden odanın havası bozulur. O pis, mütafin hava hem muallimin hem çocukların kanını zehirler ve bu fena hava ilk zararını muallim ile mütealliminin asabı üzerinde gösterir. Talebe yaramaz, dikkatsiz, muallim sabırsız ve hadit olur. Hatta mekâtipte alalekseri cezalar dersin sonlarında kesbi şiddet eder ve paydosun haluli ile çocuklar bahçeye can atar, o temiz hava onlara iadeyi hayat eder.

Muallimin birinci vazifesi kendisini talebelerine sevdirmektir. Bunu temin edebilmek için evvela muallim hakiki bir peder samimiyeti ile talebelerini sevmeli, saniyen hak ve hakikatten zerre kadar ayrılmayarak icrayı adalet etmelidir. Çocuklara en fena tesir eden haksızlık ve iltimastır. Hatta on üç, on dört yaşındakiler değil beş altı yaşındaki mini miniler için bile bu husus nazar lakaydı ile görülemez. Haksızlığı, tarafgirliği idrak için akıl ve muhakemeye ihtiyaç yoktur. Çocuklar onu sevk-i tabii ile hissederler. Salisen muallim metlunu mizaç olmamalıdır, mesela keyifli olduğu günler müsamahakâr, hiddetli bulunduğu zamanlar sert davranırsa ve böylece daima renksizlik gösterirse talebesine kendisini

sevdiremez. Bunlardan başka muallim adabı muaşeretle hakkıyla vakıf terbiyeli bir adam olmalıdır. Tenbellerin, yaramazların aybını, cehlını sermayeyi istihfaf edinmek veya daima o gibilere karşı hakareti amiz bir tavır alarak kendilerini her gün tembел, miskin, kalın kafalı, haylaz, ahlaksız, elhasıl... gibi tabirat ile tezlil etmekte hiç muvaffik değildir. Çünkü çocuk akranları arasında bu hakareti göre göre haysiyetsiz olur. Ondan maada hilkatın kendisini böyle şaibedar yarattığına yavaş yavaş kanaat hâsıl ederek her şeyden ümidi keser ve yese düşer. Bazı muallimler hakaretle de iktifa etmeyip güya terbiye etmek için çocukları döverler. İnsan dayakla terbiye edilmez, yıldırılır ve gözü yılan insanlarda hakiki cüret ve cesaret haseleri mahvolur. Dayak korkusu ile mütevazı, halim, sakin görünen çocuklar, iyi bilmeli ki, ikiyüzlü olurlar. Memlukiyet terbiyesi hep korku ve tehdit ile hâsıl olmuş calı ve riyakâr bir terbiyedir. Yine iyi bilmelidir ki bu suretle terbiye edilen insanlar cemiyeti beşeriye arasında en tehlikeli birer amil olurlar. O gibiler kanuna, lüzumunu idrak ederek değil, korkudan itaat ederler. Onları bilahare fenalıktan vakaya eden haysiyet, şeref, namus, vicdan değil ceza korkusudur.

Filhakika bazen maymunları, köpekleri, keçileri, hayvanatı vahşiyeyi hatta en kabiliyetsiz zan edilen eşekleri insanlar dayakla terbiye ediyor. Fakat bugünkü beşeriyetin insanlardan beklediği eşek terbiyesi değil hisli, faal, becerikli, seciyeli bir insan terbiyesidir.

Şunu iyi bilmelidir ki dayağı en çok istimal edenler en cahil, en aciz mürebbiyelerdir. Talebesini her ne sebeple olursa olsun döven muallimlerin vücudu terbiye ve tedris alemine bugün bir lekedir. Hülasa en büyük mürebbi ceza veya mükâfat gibi tedabire tevşil etmeyerek, zekâ ve malumatı, ciddiyet ve terbiyesi ile talebelerine kendisini sevdiren ve saydıran muallimlerdir.

Bu mülâhazat muhakaya benim ilave edecek bir sözüm vardır o da: Hocanın vurduğu yerde gül biter! itikadı ile bikana oldukları kadar masum olan yavruları döven muallimler bu yazıları okuduktan sonra belki biraz insafa gelirler.

Bir Genç Muallimin İlk Mevi'zası

Meşrutiyetin üçüncü senesi idi. Yeni bir takım hamuleyi malumat ile taşraya azimet ediyorduk. Muallimlerimizin her biri ayrı ayrı bize vesayede bulunuyor: İnkılabı fikriyenin pişdarları siz olacaksınız, nesli ati yeni terbiyeyi sizden alacaklar, eski köhne batıl itikadını siz

yıkacaksınız, gençliğe yeni bir mefkûre, yeni bir iman siz vereceksiniz, dinen, ahlaken metin, bedenlen, fikren sağlam bir Türklük sizin himmet ve gayretinizle vücut bulacak, Osmanlılığın gayesini siz tayin edeceksiniz, sizin mekâtib-i ibtidâiyede bugün ekeceğiniz muhabbeti vataniye tahmilleri bu memlekete fedakâr, gayyur, metin, azimkâr, yılmaz, müttehit bir gençlik yetiştirecek diyorlardı.

Beni Bursa'ya tayin etmişlerdi. Daha vapurda gayeyi hayalim olan mektebi düşünüyordum; çalışkan, haluk, canlı, faal çocukların koşup oynadıkları, ders okuduklarını görüyordum. Vapurun güvertesinde bir aşağı bir yukarı dolaşırken kendimi mektep kürsüsü üzerinde farz ediyor ve oradan söyleyeceklerimi tahayyul ediyordum. Kalbim ümit ve hevesle dolu idi. Ben Bursa'ya yalnız muallim değil bir mürebbi olarak gidiyordum. Mektepte boş kalan vakitlerimi mevi'zaları, musahabelere hasredeceğim ve her suretle halka müfit olacaktım.

Muvasalatımın üçüncü gecesi darümuallimin salonunda ilk konferansımı vermekliğim tekarrur etmişti. O akşam mektebe muallim ve talebelerden maada hariçten Bursa'nın eşrafından birçok müdavinde gelmişti. Ben, pek mütehassis olmuştum, el ve ayaklarım buz kesilmiş, konuşurken adeta sesim titriyor, yutkunurken boğazım kuruyor, kalbim çarpıyordu. Kürsüye çıkarken adımlarımın dolaşmasından korkuyordum. Mektebin müdürü beyaz sakallı ihtiyar bir zat beni takdim etti ve gayet yavaş bir iki cümle söyledi. O kadar yavaş söyledi ki ben bile işitmedim. Şimdi karşımda bir kara bulut halinde birçok başlar kaynaşıyordu, fısıltılar kesildi bende biraz tereddüden sonra söze başladım:

Efendiler! İtiraf ederim ki ilmen fikren içinizde benim çok fevkimde olanlarınız vardır. Zaten bende bu kürsüye iddiayı fazilet için çıkmadım, ancak iki üç senedir inkılabı siyasiye müteakıb bir inkılap fikrinin vukuu zaruri idi. Buna ise amacgah darül müminler olduğundan bu talim ve terbiyeninne gibi esaslara istinat ettidiğini idrak edebildiğim derecede size bildirmek istiyordum.

Evvelleri mekteplerde bizleri yalnız okuturlar ve mübadi-i fûnunu belletirlerdi. Şimdi ise terbiye-i fikrîye kadar terbiye-i bedeniye ve ahlakiyeye bir ehemmiyet-i mahsusa veriliyor. Gençleri fikren olduğu kadar bedenlen ve ahlaken de yükseltmeye çalışıyorlar. Sıhhat her şeyden akdemdir. Eğer bedende sıhhat olmazsa melekati saire nakıs olur. Binaenaleyh gençlerin sıhhatine itina birinci vazifemizdir. Onları dini ve milli bir gayeye doğru sevk edebilmek için ikinci derece kalp ve vicdanlarının terbiyesine ihtimam ederek kendilerini

seciye sahibi etmeye çalışacağız üçüncü derece ise terbiye-i fikriyelerine ihtimam edeceğiz. İşte bu şerait dâhilinde yetişecek bir gençlik hem kendisine, hem vatanına, hem de beni nevine müfid bir insan olabilir. Bu vadiyede daha birçok şeyler söyledikten sonra jimnastik ve mektep oyunlarının mahiyeti terbiyesini anlattım. Ve bana tevdi edilen etfali bazen okutarak bazen oynatarak bazen gezdirerek onlara metin bir terbiye vermeye gayret edeceğimi söyleyerek kürsüden indim. Bütün acemiliğime rağmen pek takdir ettiler ve alkışladılar, teşekkür ederek çekilmek üzere idim tıknazca bir zat ayağa kalktı muallim efendiye birkaç sözüm var dedi ve şöyle bir mukabelede bulundu:

- Genç muallim efendinin lakırdılarını kemali hulûsla dinledim. Ve hüsnü niyetlerinden dolayı kendilerini tebrik ederim, yalnız bana öyle geliyor ki bazı fikirleri biraz mecrûhtur. Çocuklarımıza jimnastik lazımdır, onların bedenlerine kuvvet verecek yegâne vasıta jimnastiktir buyurdular. Bana cevap versinler gadayı yevmiyeleri ekmek ve zeytinden ibaret olan hamal, rençber ve amelenin bize nisbetle pek çok kuvvetli olduklarında şübhemiz yoktur, bu adamlar usûl ve fen dairesinde jimnastiği mi yapıyorlar veya haft sıhhate muvafık tağdim mi ediyorlar? Bir de haydi idmanın lüzumunu kabul edelim. Çünkü biz biliyoruz ki kuvvetli ve cengâver olan ecdadımızın kendilerine mahsus idmanları varmış o halde bizde onlar gibi çalışsak güreş etsek, taş atsak, gürz sallasak, ata binsek, cendilik etsek daha muvafık olmaz mı? Mutlaka Avrupa usulü jimnastik yapmak şart mı? Onları taklide mecbur muyuz? Oyun meselesine de pek aklım ermedi, itikadımca mektep, oyun yeri değil edep ve terbiye evidir. Biz mektepte muallimlerin çocuklarımıza yalnız ilim öğretmelerini istiyoruz işte bu kadar.

Bu zatın ifadatı on dakika sürmedi fakat benim bir saatte temin eylediğim muvaffakiyatı zir ve zeber etti. Çünkü o muhite onun fikri daha mülayim geliyor, ekseriyesi onun gibi düşünüyordu. Aradan bir ay geçti ben de derslere başladım. Çocuklara vatan manzumeleri ezberlettim, temizliklerine itina ettim. Memleketin hakiki düşmanlarını anlattım nasıl çalışmak, nasıl uğraşmak lazım geldiğini söyledim. Ananatımızı tebcil ve tevkir ile yad ettim. Nefse hürmetin sairlerine hürmet olduğunu ithadın, itaatın, imtizacın lüzumundan bahsettim, nezafeti bedeniyenin ehemmiyetini anlattım ve jimnastik ve oyunlara başlattım.

Bir gün ikinci konferansımı vermek üzere tekrar kürsüye çıktım, bu defa daha serbest hareket ediyordum. Sesimde eskisi kadar titremiyordu. Şöyle bir mukaddime ile söze başladım: Evvela geçen konferansında bazı itirazatta bulunan zata cevap vermeye mecburum, çünkü mütalatım fene ve tecrübeye müsteniddir. Efendiler, zamanın terkiyatını hadüh bahdüh

takib etmeyecek olursak yeni usûlde mükerrer atışlı topraklarla mücehhez düşman ordularına kargı ile yürümüş olmaktan başka bir şey yapmış olmayız. Kuvveti insaniyetin bidayetinden biri mazhar tebcil olmuştur. Ancak medeniyeti terakki ve tekemmül ettikçe cemiyeti beşeriye yeni yeni ihtiyaçlar karşısında bulunmuş ve bugünün insaniyetini tedvir eden kuvvet büsbütün başka bir şekil almıştır. Artık mütemmiden milletlerin gençlikten beklediği kuvvet bir pehlivan veya hamal kuvveti değil; şedid, faal, becerikli, çevik, afiyetli müteşebbis çelebi kuvvetidir. Şimdi gençleri jimnastikle terbiye ediyorlar. Filhakika ecdadımız güreşirmiş, çünkü o zaman pehlivan kuvvetine lüzum varmış hâlbuki bugün mücadelatı fikriyeye dayanacak, iştiğalatı zihniyeye müddeti medide tahammül edecek mahiyette insanlara lüzum var, azvine o kemalatı veren ise fene ve hıfzı sıhhate müstenid jimnastiktir.

Yoksa her milletin ananesinde pehlivanlık ve cendilik vardır. Bunları yine bir kısım halk kendisine meşgale edinmiştir. Fakat bu idmanlar âlemi şumul olamaz. Mekteplerde yapılacak idmanlar talebelerin heyeti umumiyesinin kabiliyetine elverişli olmalıdır. Mutedil ve aynı zamanda zevk aver olması şarttır. Mektepte oyun olmazsa o mektep çocuk mektebi olmaz. Size iki aylık mesaiyemin semeresini göstereyim o zaman mediyatımın ne kadar mahak olduğunu teslim edersiniz. Dedim ve sekiz on çocuğu ortaya çıkardım evvela içlerinden birisine sordum: Adın ne? Süleyman! Nesin? Müslüman bir Türküm. Sancağın nedir? O zaman üzerinde ay yıldız bulunan bir kırmızı bezi koynundan çıkardı. Öptü, kokladı sancağım bu mukaddes ay yıldızdır dedi. Herkes kemali sükûnla dinliyordu. Çocukların hepsi de temiz giyinmiş, saçları taranmış idi. Muntazamen yürüdüler hareketi bedeniye yaptılar, atladılar, top oynadılar. Ben bir Türküm dinim cinsim uludur şarkısını söyleyerek çekildiler. Yine el şakırdıları başladı, yine alkış tufanı koptu. Bende arzı teşekkür ettim ve cemaate: Bilseniz vazifemi yapmış olmaktan ne büyük bir zevk ve vicdanı hissetmekteyim dedikten sonra kürsüden indim.

Nasıl Muallim Oldum?

Usûl-i tedris filan görmeden alel usûl mektepte ikmal tahsil ettikten sonra vuku bulan müracaatım üzerine beni bir ibtidâi mektebine muallim tayin ettiler.

Mesleğime âşık olduğumdan, İstanbul'daki Rum, Ermeni, Musevi mekteplerini birer birer ziyaret ettim ve bu sayede mektepçilik hakkında hayli malumat edindim. Fakat bütün

öğrendiğim şeyler müsmir olmuyordu. Bulduğum mektepte karışan, görüşen çok oluyordu. Benden başka mektepte daha kıdemli ve yaşlı muallim evvel vardı, müdürlük salahiyeti de onun üzerinde idi. Bütün arzum düşündüğüm ıslahat ve teceddüdatı yapabilmek için bir mektebin başlı başına sahibi olmak idi. Bundan altı ay mukdim bir fırsat zuhur etti. İhvandan birinin delaleti ile vakıf mekteplerinden birine muallimi evvel oldum ve kısmen de muradıma erdim. İşte şimdi o mektebi ne halde bulduğumu ve orada neler yapmaya muvaffik olduğumu anlatacağım.

Müessesât-ı ilmiye idaresinden nesip ve tayin beratımı alıpkoyunuma yerleştirdikten sonra Yerebatan'daki Süleyman Çelebi mektebine gittim. Daha köşe başından çocukların avazayı hayı huyi işitiliyordu. Mektebin tam önüne geldim, mahubeyi kalbimi alıcı gözü ile seyrettim. Mektep bir sebilin üstünde kargir sarı aşı boyalı, altı küçük pencerele, demir parmaklıklı bir odadan ibaret. Sağ tarafı bir haneye muttasıl, sol tarafında küçük bir mezarlık vardı. Biraz yaklaştım mezar taşlarının birisini okudum, mektebin banisi Süleyman Çelebi tarih vefatı (1100) mezarların üstünü yabani otlar, ısırganlar bürümüşü. Kapının bağlı ipini çektim. Gayet karanlık bir havluya girdim, tavandan örümcekler sallanıyordu. Bir iki adım yürüdüm, ayağım kirden rengi olmayan bir masaya ilişti. Üzerinde sefer tasları ve birkaç küçük çıkının bulunmasından yemek odası olduğunu anladım. Bunaltıcı, keskin bir abdesthane kokusu burnumu tıkamaya mecbur etti, sağ tarafta tarife sığmaz iki merdari memişane. Bir taş merdivenden yukarı çıktım. İkinci bir merdarlık beni karşıladı. Mektebin pabuçluğu! Kapının mandalını çevirdim. Şimdi manzara bir kat daha dehşetlendi, duvarların boyunca karı kadim iki büyük sıra üzerinde ancak başları görülebilen beş on yavrucak uyukluyordu. Hoca efendi orta yerde Postgisine bağdaş kurmuş, etrafına yan yatmış, diz çökmüş yirmi kadar kız ve erkek çocuk dizilmiş bir kısmı Kur'ân okuyor, bir kısmı karalama yazıyordu. Kızlardan bazıları sakız çiğniyordu. Odanın havası pek metafin idi. Muallim efendinin içmekte olduğu dolma gibi kalın sigara tavanda lüle lüle bulutlar teşkil etmişti. Meslektaşım beni görünce biraz doğruldu. Yarım ağızla: Buyurun dedi. O pek mühim olan vazifeyi tedrisi bırakmamak içinde gözlerini bana kulağını çocuklara verdi. Sınıfın pencereleri tozdan buzlu cam halini almış, yırtık, solgun iki perdenin birisi yarı çarpık aşağı sarkmış idi. Kapının solundaki rafta sarı kaba kâğıdın içinde büyükçe bir tahin helvası duruyordu. Ağlebi İhtimal hoca onu çocuklara dirhem dirhem satıyordu. Duvarlar mürekkebe içinde, çocukların elleri, yüzleri acınacak kadar pis idi. Muallim kendisinin tekayüt edilip benim yerine tayinimden galiba haberi yoktu. Bende bir şey söylemedim ve alalade bir zair gibi biraz ders dinledikten sonra çıktım. Ben mektebe bir çarşamba sabahı uğramıştım, o gün akşamüstü

vazifesine nihayet verildiği kendisine tebliğ edilmiş olmalı ki perşembe günü tekrar gittiğimde hocanın rahlesini boş buldum. Çocuklar kısım kısım gelip yerlerine oturdular. Beni görünce biraz yadırgadılar. Bir buçuk saatte hepsi toplandı. Kendilerine dedim ki:

Bugünden itibaren sizin hocanız benim. Benim vazifem sizi okutup terbiye etmek, sizinde vazifeniz çalışıp adam olmaktır. Size bugün bazı nasihatlar vereceğim onları can kulağı ile dinlemeli:

Evvela bana söyleyiniz. Bakayım bu mektebin banisi kimdir?

Çocuklar o ana kadar eski muallimlerinden böyle bir sual işitmediklerinden hayretle bakiştılar, sualimi izah ettim; yine anlamadılar. Sonra pencereyi açtım kısmen çarpılmış kocaman kavuklu mezar taşını gösterdim: işte şu süprüntülükte yatıyor, Süleyman Çelebi! Bu mektep onun hayratıdır. Size iyilik edenlere karşı kalbinizde şükran beslemek lazımdır. Onun vaktiyle yaptığı bir mektepte ilk öğreneceğiniz terbiye o adamı unutmamak ve mezarına hor bakmamaktır. Şimdi sizi oraya götüreceğim hep birlikte o otları, süprüntüleri temizleyeceğiz, taşları ayıklayacağız. Cuma günü de ben o mezarlığı belleyeceğim, mezarların etrafına çiçekler, güller dikeceğim. Sizde her gün nöbetleşe su vereceksiniz. Süleyman Çelebi'nin ismini talik yazı ile bir levhaya yazıp duvara asacağım. Her perşembe onun ruhuna üç İhlas bir Fatiha okuyacağız.

Ölüleri hayr ile anmak ve mezarlarına temiz bakmak her müslümanın boynunun borcudur. Hadi bakayım ikişer ikişer kabristana. Yarım saat içinde çocuklarla beraber dört kabrin etrafını temizledik. Kızlar: Ebe gümecileri de sökelim mi diye soruyorlardı. Hepsini hepsini hiçbir şey kalmayacak dedim. Bu iş bittikten sonra ellerini yıkadılar, üstlerini süpürdüler tekrar sınıfa çıktık. Yine vaaz ve nasihata başladım: Çocuklarım Müslümanlığın şartlarından biride temizliktir. Bakınız şu duvarların kirine, şu sıraların, şu tahtaların, şu hoca rahlesinin haline, şu perdelere, şu camlara! Bugün bir azat olduğundan siz buradan evlerinize gidince ben bir adam bulup her tarafı temizleteceğim. Yarında mektebi badana ettireceğim. Birkaç güne kadar size yeni mektep sıraları da getirteceğim. Ama sizi de öyle temiz görmek isterim. Mektebe geldiğiniz vakit sınıfa girerken kulaklarınızı, elleriniz, dişlerinizi, boynunuzu, üstünüzü, başınızı muayene edeceğim; temiz bulmadıklarımı mektebe koymayacağım. Kitaplarınıza, defterlerinize her gün bakacağım hele amme cüzlerini, kelamı kadimlerini kirletenlere büyük ceza yapacağım. O büyük ceza nedir bilir misiniz? Çocuklardan biri bila ihtiyar cevap verdi dayak! Hayır, bilemedin, ben çocukları dövmem.

Dayakla insan terbiye edilmez. Benim cezam dayaktan büyüktür. Öyle çocukları oyuna sokmayacağım anladınız mı? Bu itabımdan da pek mütehayyır oldular. Çünkü o güne kadar mektepte oyun müstelzim ceza imiş. Selefim oyun oynayanların kulaklarını koparırmış. Sözümde devam ettim. Ben hem sizi okutacağım hem de oynatacağım yarım saat ders sonra oyun. Çalışmayanlara, sözümü dinlemeyenlere oyun yok. Hepsi bir ağızdan bağıştılar. Dinleriz efendim, dinleriz.

Pekâlâ, öyle ise bende sizi oynatırım. Şimdi artık evlerinize gidebilirsiniz. Cumartesi sabahleyin alaturka saat ikide hepiniz mektepte bulunacaksınız. (çocuklara 8 ½ alafrangada demeye lüzum görmedim. Çünkü ailelerimizde bahusus avam beyinde zevali saate henüz kulaklar alışmadı.)

Çocukları salıverdikten sonra hemen bir adam buldum. Evvela mektebin kapısını sodalı bir bezle sildirdim ve kapıya bir zil taktım. Abdesthaneleri mükemmelen tathir ettirip iki büyük çanağa kireç kaymağı koydum. Örümcekleri aldırıp, camları sildirdim. Kendimde soyundum ve sabunlu bezlerle rahleyi güzelce sildim, postekiyi sınıftaki çöp tenekesi ile birlikte defettim. Tahin helvası, peynir ve pastırma koymaktan bir menba-i taaffünat halini alan kapısız dolabı yıkattım. Pabuçluğu derslane kapısından söktürüp merdivenin alt başına mıhlattım, hemen o gün Evkaf Nezaretine bir takrir yazıp ikişer çocukluk yirmi sıra istidasında bulundum, Cuma günü de duvarları kamilen badana ettirip tahtaları sildirdim. Mezarlığı bir bahçe haline koydum. Kabirlerin etrafına çim tohumu ektim. Her kabrin başı ucuna birer gülfıdanı diktim. O gece evimde üç levha yazdım. Biri mektebin banisi Süleyman Çelebi merhumun ruhuna Fatiha. Diğeri kemalzadenin:

Mektep gibi cihanda yapılmaz büyük bina

Bir mescit mübarekidir fikri ümmetin

Üçüncüsüde:

Ben bir Türküm dinim cinsim uludur.

İnsan olan vatanın kuludur.

Bu levhaları, tahta birer çerçeveye geçirdim ve alassabah derslaneye astım.

Çocuklar gelmeye başladılar. Birer birer muayene ederek sınıfa salıveriyordum. İçlerinde bazılarının kulakları kirli idi, onları musluğa gönderip temizlettim. Hepsi sınıfa girdiler. Adeta yeni bir eve girmiş gibi şaşkın şaşkın bakınıyorlardı.

Kendilerine sordum: Mektebinizde ne fark gördünüz?

Beş altısı birden cevap verdi: Kapıya zil takılmış!

Bir İbtidâiye Mualliminin İcraatı

İşe başlayalı bugün tam bir ay oluyor. Bu müddet zarfında maddeten ne yapmak mümkünse hepsini yoluna koydum. Sıralar yeni, kürsü yeni, tahtalar, duvarlar, pencereler tertemiz, levhaları yerli yerinde astım. İstanbul'un güzel manzaralarını işaret eden resimlerinden kendim levhalar yaptım; Hazreti Padişahın, Mithat Paşa'nın, Gazi Osman Paşa'nın, Kemal Bey'in resimlerini de yüksek mahallelere astım. Güzel, biçimli bir de sancak tedarik ettim.

Bu eşyaları gayet itinalı bir surette tanzim ve tertip ettim. Cicili ve bicili resimler veya lüzumsuz şeyler asmadım. Sınıfı mümkün olduğu kadar basit, temiz, zarif ve sevimli bir şekle koydum.

Evkaf Nezaretinin gönderdiği ikişer kişilik sıralardan yirmi tanesi sınıfı doldurdu. Bu hesaba nazaran kırk çocuktan fazlasına mektepte yer yoktu. Hâlbuki seneleri dörtle on üç arasında yüz iki çocuk o dershanede üst üste istif edilmişti. Altmış iki çocuğa yol verdim.

Yedi yaşından küçük olanların ellerine atideki tezkereyi vererek velileri nezdine yolladım:

Maruz-u daiyanemdir,

Evladınızı vaktinden evvel mektebe göndermişsiniz. Yedi yaşından evvel bir çocuğun mektebe devamı caiz değildir. Memalik metmedenede üç yaşından yedi yaşına kadar çocuklara çocuk bahçeleri namı altında bahçeli, çiçekli, ağaçlıklı muntazam temiz binalar tahsis edilmiştir. Orada çocuklar dirayetli muallimlerden ders terbiye görürler. Oynarlar, şarkı

söylerler, muhtelif tarzda ellerini, bedenlerini, fikirlerini işletirler. Biz de bu mekteplerin tesisine kadar çocuğunuzun evde kalması daha münasiptir. Dört yaşında bir çocuğun okumasından faide yerine mazeret hasıl olur.

Mektepte alıkoyduğum kırk çocuğu senelerine ve derece malumatlarına göre tasnif ederek ikişer ikişer oturttum. Okuttuğum dersleri mümkün olduğu kadar sade, merak verici, istifadeli bir şekilde koydum. Okuyup yazmayı çocuklara sevdirmek için resimli kitaplardan eğlenceli, ahlaklı fıkralar söyledim. O genç körpe dimağları yormamak için fikrlerinin kavrayabileceği şeylerden fazla malumat vermedim. En ziyade sıhhat ve ahlaklarına itina ettim. Midelerini tahrip eden her türlü müesser yemişleri vakitsiz yemekten vazgeçirdim. Allah'ını, padişahını, vatanını nasıl seveceklerini onlara öğrettim. Kendilerine her vesile ile milliyet duyguları verdim. Yalan, riya, fesad, serkeşlik gibi suyi ahlaka uğrayanların akıbetini, hikâyeler naklederek gösterdim. Çalışkan, haluk, becerikli, hatır şinas vazife perver olanların isimlerini levhayı iftihara yazdım. Hiçbirini dövmedim, tahkir etmedim. Bilakis hepsini evladım kadar sevdim ve kendimi onlara sevdirdim. Şu altı aylık bir zaman zarfında onlarda o kadar büyük bir tebeddül hasıl oldu ki kendilerini bu kadar terbiyeli, bu kadar vazifeperver görmekte göğsüm kabarıyor.

Her gün derslere başlamadan evvel talebelerimle şu duayı okuruz, Allahım bizim vicdanımıza nuru iman doğdur! Vücudumuza afiyet, kalbimize cesaret ver! En büyük emelimiz sana hakkıyla kulluk padişahımıza, milletimize yararlık etmektir, bize hak yolunu göster! Bizi ilim ve marifet sahibi eyle! Dünyada ve ahirette yüzümüzü ak eyle! Âmin

Mektebin yanındaki mezarlık küçük, temiz bir bahçe halini aldı. Çocuklar teneffüslerde oraya çıkıp hava alıyorlar. Her gün nöbetleşe çimleri, gülfidanlarını suluyorlar. Mektebin küçük havlusunu temizlettim. Dersten çıkınca hepsi oraya gidiyordu. Bağrıyor, koşuyor, oynuyorlardı. Fena bir hal görmedikçe oyunlarına müdahale etmiyordum. Mektebin altındaki yemek odası öğle vakti istikra edilecek bir manzara peyda ediyordu. Büyükçe bir mangalın etrafına ısınmak üzere konulan yirmi otuz sefer tasının ekseriye yemekleri kazaen dökülüyor ve o ısınan yemeklerin buharı mektebi bir bulaşıkhaneye gibi kokutuyordu. Ondan başka on kadar fakir hal çocuk vardı ki onlar mendile sardıkları bir dilim kuru ekmekle mektebe geliyor ve sairleri yedikleri zaman melûl ve mahzun bakıyorlardı. Bu mesele beni çok düşündürüyordu. Mektepte muntazam bir taamhane yaptırmaya maddeten imkân yok idi. Ehveni şer olmak üzere şöyle düşündüm ve bir tezkere ile keyfiyeti çocuk velilerine bildirdim.

Süleyman Çelebi mektebi ibtidâiyesi muallim evvelkini bundan altı ay mukaddemi ahdeyi daiyaname tevdil ettiler. Mektebin mevcudu yüzü mütecaviz idi. Küçük bir sınıfta bu kadar çocuğun talim ve terbiyesi adimül imkân idi. Hem bir şey öğrenmiyorlar, hem de mütefin bir odada akşama kadar kapanarak zehirleniyorlardı. Binemalkerim mektepte bir ıslahat yaptım, mevcudu kırka indirdim. Yeni sıralar getirttim; mektebe yeni bir şekil verdim. Bu sene nihayetinde evladınızı daha afiyetle, daha becerikli, daha bilgili göreceksiniz. Buna mukabil zatı aliyelerinden bir ricada bulunacağım. Mektebe sefer tası derununda ısınacak sulu yemek göndermeyiniz. Çocuğun her gün sıcak bir şey yemesi lazım olduğundan, sabahleyin evden çıkarken behemehâl bir süt, çay veya çorba içiriniz ve çocuğu mektebe gönderirken biraz soğuk et, pastırma, sucuk, peynir gibi bulaşmayan bir gıdayı üzerine tereyağı sürülmüş veya sadece iki ekmeğin arasına kıştırıp güzel bir paket yaparak çocuğunuza tevdi ediniz. Elma, portakal, mandalina, ceviz gibi yemişleri taamdan sonra yemek şartı ile mektebe getirmelerinde beyis yoktur. Ba'dema hademeler bir ciğerci sırığının ucuna asılı yemek sepetlerini taşıyacaktır. Sıhhati umumiye namına işar etmek kabulünü rica ederim.

Bu tedbirden pekiyi semere hâsıl oldu. Mektep yemek kokusundan kurtuldu. Şimdi her çocuk paketini sırada önüne koyup taam ediyor. İçlerinde birkaç çocuğun yalnız kuru ekmeğe veya simit getirmekte olduklarını gördüm. Ebeveynlerinin vakit hali müsait olduğundan bunun bir tesibiden neşet ettiğini anladım. Ve kendilerine tekrar mektup yazarak onların da peynir ve köfte göndermelerini temin ettim.

Beni en ziyade meyüs eden şeylerden biri de mektebin havlusunun çocukların koşup oynamalarına pek müsait olmaması idi. Onun da çaresini buldum. Haftada bir defa öğleden sonra mektebi tatil edip talebelerimle birlikte Sultan Ahmet Camisinin havlusuna gitmek için Evkaf Nezaretinden müsaade aldım. Şimdi muntazamen çocukları oraya götürüyorum. Top oynuyor, ip atlıyor, koşuyorlar. Geçen gün kendilerini teşvik için bende top oyunlarına iştirak ettim. Gelip geçenler durup bakıyor ve manidar nazarlarla istihfaf eyliyorlardı. İçlerinden biri cüretkârlığı arttırdı ve bana işittirecek kadar yüksek bir sesle:

Hoca kırkıktan sonra top oynuyor dedi. Hiç müteessir olmadım. Çünkü ben vazifemi yaptığımdan o kadar emin idim ki!

Dârülfünûn'daki Konferanslar

Dârülfünûn'daki Birinci Konferans

Bir Muallimin Lisanından

Geçen senenin mektep tatilinde idi. Evkaf Nezareti bize tebligatı atiyede bulundu: Dârülfünûn konferans salonunda muallim İhsan, İsmail Hakkı, Selim Sırrı ve Ali Ulvi Beylerin usûl-i tedris ve terbiye-i etfale dair verecekleri derslere mekâtib-i vakfiye muallimlerinin muntazaman devam eylemeleri karargir olduğundan iş bu derslere devamda tekâsül gösterenlerin tecziye edilecekleri beyan olunur.

İş bu emri celil nezaret penahiye imtisalen takriben dört yüz kadar meslekdaşım la tayin edilen günlerde Dârülfünûn'a hepimiz diyemezsem de ekseriyet azimemiz muntazamen devam ettik. Ben ve birkaç arkadaşım pek çok istifade ettik. Fakat ne yalan söyleyeyim, o içtimalardaki halimiz hakikaten garip idi. Bizler o Dârülfünûn salonunda ibtidâi muallimlerinden ziyade her biri Anadolu'nun bir köşesinden henüz askere gelmiş efradı zecriyeye benziyorduk. Geçen sene bir gazete okumuştum, Macaristan'ın Peşte şehrinde, Encümen-i Daniş sarayında Mekâtib-i ibtidâiye muallimleri bazı mesail-i terbiyeviye müzakere etmek üzere bir mutemir teşkil etmişlerdi. Beş gün devam eden kongrede talim ve terbiye hakkında müdaveleyi efkâr edilmiş; hesap coğrafya, resim dersleri ile el işleri, terbiyevi oyunların sureti talimi münakaşa edilmiş. En yeni, en basit usûllerin tatbikinde ittihat ara hâsıl olduktan sonra samimi nutuklar okunmuş, ibtidâi muallimlerinin şerefine şehir emaneti ziyafet vermiş, margirit odasında gece şenlikleri tertip edilmiş... Allah bilir bende böylece Dârülfünûn'da nesli atfın mukadderatını ellerinde tutan dört yüz meslektaşımı bir arada görünce peşte mütemirini derri hatır ettim. Yalnız arada içtimai, fikri büyük farklar vardı. Mübalağasız diyebilirim ki aynı maksat ve ayn mefkûre ile çalışan bu heyeti muallimin içinde yekdiğerine aşına sekiz kişi yoktu. İçimizden ekserisi senelerden beri erkân minderinde bağdaş kurmaya alıştıklarından tahta sıralarda adeta bir cendereye girmiş gibi oldular. Dârülfünûn salonu bir mahalle kahvesi şeklini aldı. Tiryakiler dolma gibi sigaraların birini söndürüp birini yakıyor, etrafımızdakiler bağıra bağıra yekdiğerine bir şeyler anlatıyorlardı. Biraz kulak misafiri oldum, biri diyordu ki:

- Ne dersin yahu, bu yaştan sonra bize alfabe okutacaklarmış?

Bir diğeri:

- Bilemedik, bilemedik adap erkân öğreteceklermiş!
- Öteden bir ihtiyarcası:
- Hayır, hayır Avrupa vari frenk usûl-i tdrisi belleteceklermiş!
- Nihayet öteden yeşil sarıklı şişmanca bir hoca efendi:
- Haberin doğrusu bende, Selim Sırrı terapeze kurup hepimizi başı aşağı
- sallandıracakmış!

- Bu mutalaa hepsinden ziyade hoşla gitti, kahkahalar kubbeyi çınlattı. Etrafımızda katib kıyafetli hususi mektep muallimleri de vardı. Önümüzde oturan sarışın, kumral bıyıklı bir genç yanındaki hocaya sordu:

- Bugün hangisi konferans veriyormuş?
- Hoca cevap verdi:
- Ben de pekiyi bilmiyorum ama kapıdan girerken İsmail Hakkı diyorlardı.
- Neden bahsedecekmiş?

- Hoca omuzlarını silkerek: Tam soracak adamını buldun. Benim ne vazifem, merak bile etmedim. Zaten buraya zorla geldim yoklama varmış dediler, korku belası çömllekçilerden buraya kadar bize taban attırdı.

- O genç biraz daha teklifsizce soruyordu:

- Bu kadar kişiyi davet etmekte elbet bir maksat vardır. Ümit ederim ki pek faydeli şeyler işiteceğiz.

- Hoca yine acı acı güldü ve başını sallayarak:

- Hep para dalaveresi. İştittiğimize göre saat başına her biri yetmiş beş kuruş alıyormuş. Yoksa bu adamlar babasının hayrına insana selam bile vermezler.

- Salonun kapısı şiddetle açıldı, bir genç telaşla önümüze kadar geldi ve o kumral bıyıklıya hitaben:

- Sırrı Bey, sizi Dârülfünûn müdürü Sami Bey istiyor dedi. O yerinden fırlayıp gitti. Hocanın da benzi limon gibi oldu. İstimdadkarane nazarlarla yüzünü bize çevirdi:

- Halt ettik. Baltayı taşa vurduk. Boş boğazı cehenneme atmışlar, odun yaş diye bağırılmış. Ne ise bir iştir oldu. Ok yaydan çıktı. Fena bir şey de söylemedim ya!

- Hoca derdini yanıp dökerken kapı tekrar açıldı. Kuruca yüzlü bir genç kürsüye çıktı. Arkasından bir diğeri daha onun yanına gelip durdu ve kendisini bize takaddüm ederek: Muallim İsmail Hakkı Bey fen terbiye muallimi dedi ve çıkıp gitti.

- İsmail Hakkı Bey sandalyesine yerleşti, dirseklerini kürsüye dayadı birkaç saniye küçük parlak gözlerinin uçlarını büzerek hepimize baktı. Herkes fısıltıyı kesti. O da söze başladı:

- Hoca Efendiler, sizleri buraya davet etmekten maksadımız talim ve terbiye âleminde cihan medeniyette vuku gelen inkılâbaddan haberdar etmektir. Terakki ve taali eden milletlerin hangi esasları takib ettiklerini, ne tarzda çalıştıklarını, nasıl bir gayeye doğru yürüdüklerini anlatmaktır. Bizler memleketimizin ihtiyacını iyice tayin ve takdir ettikten sonra Avrupa'nın her köşesini ziyaret ettik, mekteplerini dolaştık, tetkikatta bulunduk ve hayli faydeli şeyler gördük, öğrendik. Elimizden geldiği kadar bildiklerimizi sizlere öğretmeyi de bir vazife adderek bu mevzuları vermeyi deruhte ettik.

- Efendiler, tahsil ve terbiyeden maksat memlekete sağlam kafalı, sağlam vücutlu, seciye sahibi adam yetiştirmektir. İsteddiğimiz kadar âlim ve fazıl, istediğimiz kadar zeki olunuz seciyeniz yolunda terbiye görmemiş ise işe yarar, becerikli adam olamazsınız, dedi. Bu seciye meselesini tam bir saat diline doladı. Ben gaşi olmuştum. Çünkü söylediği şeylere yabancı değildim. Zaten birkaç senedir kendi kendime elde ettiğim Fransızca sayesinde talim ve terbiye hakkında epeyce kitap okumuştum. Fakat arkadaşlarımın maalesef ekseriyesi uyukluyordu. Çoğu seciye kelimesini ilk defa işitiyor ve anlamıyordu.

- İsmail Hakkı'nın galeyanı hamiyetle ara sıra yükselen titrek sesi bir an için onları yakasından tutup sarsıyor sanki kendilerine: Uyan! Hoca Efendi gaflet uykusundan uyan diye haykırıyordu. Konferansın sonlarına doğru gayet gülünç bir vaka oldu.

- İsmail Hakkı Bey hıfzı sıhhatten bahsediyordu:

- Çocuklar gıda kadar havaya muhtaçtır. Gıdasız birkaç gün yaşanır, fakat havasız bir dakika yaşanmaz. Bu ihtiyaca nazar itibara almayarak otuz kişilik bir sınıfa yüz çocuğu balık istifi gibi üst üste tıkarsak o çocukları günde birkaç defa bahçeye, avluya veya sokağa çıkarıp hava aldırılmazsanız o vakit siz muallim değil, mürebbi değil, bir gaddar, bir zalim, bir katilsiniz, dedi. Fakat bu son kelimeler üzerine muallimlerin nazarı dikkatini celp için şiddetle sağ elini kürsüye vurdu.

- O ana kadar muallimin ifadatını bir ninni gibi dinlemekte ve uyuklamakta olan bazı arkadaşlar birden gözlerini açtılar.

- Nasıl bize zalim, katil diyor diye hiddetlendiler. Ve hatibe gazubana bakarak taan ve teşni ettiler. Konferansın hitamında muallim dışarı çıktı.

- Teeddüben gizli içilen sigaralar ortaya çıktı. Herkes sigarasının birbirinin ateşinden yaktı. Beş dakika içinde koca salonu kesif bir duman kapladı. Küme küme toplandılar. Kafa kafaya verdiler, dertleştiler. Ben yine kulak misafiri oldum, dinliyordum. Barut gibi, sirke gibi, ama sert şey ha! Göğün direklerini aldı. Bizi techil etti! Yirmi senelik tecrübe ve mesaimizi bir seciye davası ile sildi süpürdü.

- Dünkü çocuk bugün bize akıl öğretmeye kalkışmış! Ne günlere kaldık. Birkaç ağır başlı muallim bir araya gelmiş kurşun kalemiyle zabtettikleri notları karşılaştırıyor. Hıfzı sıhhat, terbiye-i fikrîye ve vicdaniye hakkındaki mütelaatı sıralamaya çalışıyordu. Bende onlara iltihak ettim eksiklerimi tamamlıyordum. O sırada evvelce uyuklayan muallimlerden biri olacak yanımıza sokuldu ve olanca kuvveti ile bağırarak:

- Fakat efendim, o bize ne hak ve salahiyet ile zalim, gaddar, katil, dedi diye haykırıyordu.

İkinci Konferans

Haftanın birkaç gününde ve muayyen saatlerde Dârülfünûn konferans salonuna davamımızı temin için vilayeti Maârif Müdüriyeti müfettişlerinden biri yoklama ediyor ve bulunmayanların isminin karşısına namevcud kayıt ediyordu. Bu muamele nefsimize biraz giran geliyordu. Fakat itiraf ederim ki bizi de oraya muntazaman getirmek için başka çare yoktur. Bazı refikanın bir şeye pek canı sıkılıyordu konferansçılara doktor vizitesi gibi her saat başına yetmiş seksen kuruş para verdikleri halde sultan tepesinden, yeni bahçeden, Eyüb'ten gelen hocalara bir miktar mangır vermesinler. İşte bu kaziye epeyce ve kali badi olmuştur.

Bir mi'tad zevalden iki saat sonra ders almak için arkadaşımınla Dârülfünûna giriyordum önümüzde biraz ileride refikadan Sabri Hoca'nın Selim Sırrı Bey'e bir şeyler söylediğini gördük. Salona girdiğimiz zaman doğru Sabri efendinin yanına gittik ve sorduk:

- Hayrola yahu muallim neler anlattı bakalım? Sabri Efendi güldü:

- İşittiğimiz doğru imiş, Sırrı Bey ağzından kaçırdı. Bende kurnaz davrandım ha! Zaten eskiden tanışırdık. Kendisine Dârülfünûn'da muallimlere saat başına yetmiş beş kuruş veriyorlar diye bir şayia var, doğru mu, dedim. Evet, öyledir neden sordun dedi. Hiç! Merak etmiştim, Allah daha ala eylesin dedim. Hiç cevap vermedi, gülererek gitti. Hoca bize bunu naklederken bir fısıltı oldu. Geliyor! Geliyor! Sesleri metlaşiyane tekrar ettim. Sabri Efendi de sıraya oturdu. Selim Sırrı kürsüye çıktı. Daima şen, daima güler yüzlü gördüğüm bu muallimin bugün mitadi hilafına kaşları çatık, çehresi bozuk idi. Söze başladı:

- Hoca Efendiler soğuk algnlığından rahatsızım (her taraftan Allah şifalar versin sesleri) derse gelemeyecektim. Fakat bilmem itiraf edeyim mi? Bu parasızlıkta yetmiş beş kuruşu feda edemedim! Herkes birbirine bakıştı. Ve bu hamitfuruş beyin bu derece menfaatperestliğine şaştı. Yanımdaki söyleniyordu. Dün Hoca Sabri bunlar adama badava selam vermez, diyordu. Meğer doğru imiş!

Selim Sırrı sözlerine cemaat üzerindeki tesirini anlamak için nafiz nazarlarla hepimizi süzüyordu.

Beş on saniye tevakkuftan sonra daha yüksek, daha kati, daha emirane bir türle:

- Bizi böyle hasis bir menfaat saikası ile bu kürsüye çıkacak kadar adi düşünceli zannedenleriniz varsa acırım. Hayır efendiler, biz buraya para değil, sizin gönlünüzü kazanmaya geldik, dün içinizden biri güya bir menfaati maddiye mukabilinde bu hizmeti deruhte ettiğimizi ima tarikiyle anlatmaya uğraşıyordu. Bugün buraya gelirken bir diğerini daha sarıh bir lisanla aynı fikri dermeyan etti. Bu yalan şayianın ağzdan ağza dolaşması yüreğimi sızlatıyor. Hepiniz biliniz ki, bizi bu vazifeyi hasbi ifa ediyoruz dedi. Ve bir itmınan vicdaniyenin bahsedildiği memnuniyetle yüzü güldü. Yine eski neşesi yerine geldi ve sözüne devam etti.

- Efendiler! Elbet işitmişinizdir (1870-71) de Fransa ile Almanya arasında bir muharebe vuku bulmuştu. O muharebeyi bütün Fransızlar kemal tehalükle arzu ediyor, bütün millet yek avaz: Harp! Harp! diye bağrışıyordu. Yalnız bir adam muharebe aleyhine idareyi lisan etmişti. Bu adam murahha, muharrer, mebus (tiyer) idi. (1869) da inikat eden meclis fevkalade de uğradığı bütün hakaretlere rağmen büyük bir cesaretle: Biz Almanlarla muharebe edemeyiz, çünkü onların mekâtib-i ibtidâiyesi bizimkilerden mükemmeldir, demişti. Harpten sonra ilk reisicumhur olan bu büyük mütefekkirin mülahazası mekâtib-i ibtidâiyenin dereceyi ehemmiyetini lüzumu kadar anlatır sanırım. Bir misal daha söyleyeyim:

Napolyon Bonapart Rusya ve Avusturya'yı mağlup ettikten sonra (yana) kurbinde General Blücher'ın ordularını da perişan ederek Prusyalıları pek ağır şartlarla akdi sulha mecbur etmişti. O zaman Alman rical hükümetinden biri krala Almanya'yı düşman boyunduruğundan kurtarmak ve cihana hükümran olacak bir mevkiye çıkarmak istiyorsanız, mekâtib-i ibtidâiyeyi ıslah ediniz demiş idi. Size terbiye-i bedeniyeden bahsetmeden evvel belki bu fenle hiç münasebeti olmayan şeyleri naklettiğime içinizde nacip edenler bulunabilir. Yalnız şurasını iyi biliniz ki terbiye-i fikrîye, ahlakiye ve bedeniye arasında ne kadar samimi bir rabıta varsa muallim, mektep ve talebe arasında da aynı rabıta mevcuttur. Sizlerle bu konferanslar vesilesiyle üç ay kadar birlikte müdavele-i efkâr edebileceğiniz, binaenaleyh terbiye-i bedeniyeden istediğimiz kadar bahsedebilecek zamanımız vardır. Benim nazarı dikkatimi celp eden bazı nekatı mühimmeyi sizin kuşe-i ittılânıza itlânınıza isal etmek isterim. Ta ki vazifenizin derceyi ülvîyetini layıkıyla takdir edebilirsiniz.

Bundan altı ay mukaddem Macaristan dârümualliminleri ile ibtidâiye mekteplerini ziyaret ettiğim zaman dârümuallimin edebiyat şubesi müdürü Profesör Gülayı bana şu mühim sözleri söylemişti:

Her şeyden evvel muallim yetiştirmeye çalışınız yoksa fenin en son terakkiyatına göre mektepler yaptırırsanız, en müterekki milletlerin programlarından iktibas etseniz hiçbir şey yapmaya muvaffak olamazsınız.

Vazifenizin ehemmiyeti nisbetinde büyük mesuliyet vicdaniyesi vardır. Dünyanın en büyük mürebbilerinden madud olan Pestaluci olmadan mukaddem şu sözleri söylemiş: Bütün hayatımda yalnız bir ibtidâiye hocası olabildim. Beni bir ibtidâiye mektebinin saçağının altına gömsünler ve cesedimi örttün kapak taşının üzerine yalnız ismimi yazsınlar.

İbtidâi muallimleri hem muallim hem mürebbidirler. Çocukların ahlak ve hissiyatına en müessir amil onlardır. O genç körpe neslin fikrinde, ruhunda, bedeninde vukua getirecekleri tahavvülat onları bütün hayatında ya mesut ve bahtiyar veya bedbaht edebilir. Onlar isterse çocuklar haluk, dindar, vatanperver, çalışkan, itaatli, müteşebbis, faal, beden ve fikren sağlam yaparlar, isterlerse sefil, perişan, tembel, serkeşt, miskin bir mahlûk bi izan haline koyarlar. Muallimin her hal ve hareketi çocuklarda bir takım intibaat husule getirir. Her sözü o mini mini dimağda bir iz bırakır. Binaenaleyh terbiye-i etfal ile mükellef olan kimselerin fen terbiyedeki gayeyi anlamış ve kendisini ona göre hazırlamış olmaları şarttır.

Çocuğu terbiye etmek için, onun lisanından anlamak, ihtiyacını takdir etmek lazımdır. Yoksa papağan gibi birçok şeyler belletmekten hiçbir netice çıkmaz.

Selim Sırrı muallimin vazife ve mesuliyeti hakkında daha birçok faydeli şeyler söyledikten sonra oyun hakkında şu sözleri söyledi.

Hoca Efendiler, çocuklar mektebe yalnız okumak yazmak için gelmezler. Orada gülüp oynamakta onlar için bir haktır. Zevk ve neşe nazım sıhhattir. Bırakınız çocuklar teneffüs zamanında gülüp oynasınlar. Hatta mümkünse onların bazı oyunlarına siz de iştirak ediniz. İçlerinde oynamayanlar varsa teşvik ediniz, iyi biliniz ki oyundan mahrum edilen çocuklarda kalbin faaliyeti azalır, duran demme bedaet arz olur, kalp yavaş yavaş düşar zaif olur.

Oyun bir ihtiyacı fitridir. Oyunla çocukların birçok melekati terbiye görür. İnsanları bırakalım hayvanatı bakınız bir kedi yavrusu eline geçirdiği bir makara ile saatlerce oynar. Köpekler, keçiler, atlar, develer hatta fillerin bile yavruları oynar. Ve oynaya oynaya bir takım melekat kendilerinde tekmil eder. Bir çocuk oynamaz veya oynamasına müsaade edilmezse çocukluktan çıkar, çocuğun hayat sabavetinin nısfı oyundan ibarettir, fakat iyi bilmeli ki oyunlarda dahi gözetilecek bazı hususat vardır. Bir çocuğun kan tere batıncaya kadar oynamasına müsaade edilmediği gibi çocukların aklına gelen oyunu oynamalarına izin verilmez. Binaenaleyh muallimlere bu hususta tertip eden vazife ahlaka, terbiyeye münafi oyunlarda müsaade etmemektir. Mektep çocuklarının oynayabilecekleri oyunları ben terbiye-i bedeniye dair yazdığım kitaplarda mufassalen anlattım fakat size burada da bilfiil göstereyim dedikten sonra yedi sekiz yaşında beş altı kız çocuğunu ortaya çıkardı. Bir tanesi pek çevik idi (galiba kendi kızı idi). Beraber yürüdüler koştular top oynadılar muntazam hareketler yaptılar. Birbirini kovaladılar. Yine muntazamen şarkı söyleyerek ayak atarak çekilip gittiler.

Muallim tekrar kürsüye çıktı. Gördünüz ya efendiler bundan latif, bundan ruh efza bir meşgale olamaz. İyi biliniz ki oyundan mahrum edilen çocuklar güneşsiz, susuz kalan çiçekler gibi sararıp solar ve kurur.

Hoca Efendiler çocukları oynatınız hatta siz de benim gibi onlarla oynayınız dedi ve çıkıp gitti. Yine arkadaşların malum olan kısmı küme küme toplandılar. Birbirine soruyorlardı:

- E söyle bakalım Hoca Abidin, bu cuma senin çocuklarla ne oynayacaksın?

Kaydırak! Ya sen?

Bende birdirbir!

Öğütlerim

Bu öğütleri dinlemekten vareste

Olan muallimler bilmelidir ki bu kitap

Kendileri için değil muhtaç irşat

Olanlar içindir.

Muallim ve muallimelerin şekil ve kıyafeti düzgün, üstü başı temiz olmalıdır. Muallimler kisveyi ilmiye giyer iseler sarıkları, cübbeleri, lata ve mintanları lekesiz, kaluş kunduraları boyalı olmalıdır. Kisveyi ilmiye ile frenk gömleği imtizaç edemeyeceğinden adet ve ananeye muğayır olan bu kabil içtihatlar muallimlikte hafta hamledilir. Muallimlerin elbisesi kadar bedenleri de tahir ve saç ve sakalları taranmış, yüzleri, kulakları ve bilhassa dişleri ile tırnakları tertemiz olmalıdır.

Sivil kıyafette olan muallimler tercihen siyah setre pantolon mümkün olmadığı takdirde koyu renkli elbise giyerler. Elbisenin eski hatta havi dökülmüş olmasında beis yoktur. Fakat yağlı ve lekeli olması caiz değildir. Muallimler kolalı gömlek giyer ve siyah boyun bağı bağlarlar. Taşralarda kolalı gömlek tedariki mümkün olamazsa lastikten mamul kolluk ve yakalık takmalı ve iki günde bir yakalık ve kollukları ispirotolu bezle temizlemelidir. Yakalıksız gömlek giymek veya ceketinin iliğine çiçek takmak veya adet-i beldeyi hilafete serpuş giymek, ökçesiz terlik veya şeptikle sınıfa girmek caiz değildir. Sakal bırakmamış olan muallimler iki günde bir tıraş olmalıdır. Muallimler lavanta kokuları sürünmemeli. Muallimelerin çarşaf veya yeldirmeleri, başörtüleri ütülü temiz olmalıdır. Çocuklara nezafetin lüzum ve ehemmiyeti bahsederken muallim veya muallime bizzat bir numune teşkil etmelidir. Çocuklara dişlerinize bakınız diyecek olan muallim ve muallimenin ağızından senelerden beri temizlenmemekten yosun tutmuş dişler bulunursa kavli ile fiili birbirini naksetmiş olur. Muallim mümkün merteye dik yürümeye, doğru durmaya kürsüsü üzerinde düzgün oturmaya dikkat etmelidir ki çocuklar muallimin ihtarına lüzum kalmadan ona bakarak vaziyetlerini düzeltsinler. Muallim söz söylerken, okurken ders takrir ederken, nasihat verirken evza ve

etvari ve tarz beyanı ile çocuklara bir hüsnü misal olmalıdır. Ne lüzumundan fazla laubali ne de haddinden fazla sert olmak caiz değildir. Muallimlerin edebi içtimaiyeye son derece riayatkâr olmaları şarttır. Çocukların karşısında burun, kulak, karıştırmak, ağzımızı açarak esnemek, yere tükürmek, başını kaşımakta muvafık değildir. Ders takrir ederken sadanın ahengini tanzim etmek lazımdır. Ne arka sıralardakilerin işitemeyecekleri kadar yavaş ne de dershanede akisler hâsıl edecek kadar yüksek söylemelidir. Muallim sesini dersin icabatına göre idare etmelidir. Bazı mühim noktalar üzerine talebelerin nazarı dikkatini celp için daha canlı, daha şiddetli söylemelidir. Aynı vezin ve ahenk üzere yeknesak bir surette verilen dersler de çocukların dikkati yorulur ve bir kısmı uyuklar, diğerleri sinirlenerek yaramazlaşırlar. Muallim nazarlarını mütemadiyen çocukların üzerinde bulundurmalı, tek mil sınıfa ruh vermelidir. Hiçbir talebe ile senli, benli mukaleme de bulunmamalı. Ve muhaverelerin bir münakaşa şeklini almasından sakınmalıdır. Çocuklar müddeti medide aynı vaziyette ders dinlemekten yorulurlar. Bunu zamanında hissetmek ve dersin şeklini değiştirmek kıraat okutuyorsa yazıya geçmek, ders takrir ediyorsa suallere başlamak her ne suretle mümkün olursa derslerde bir tahavvül vücuda getirmek iktiza eder. Muallimlerin kitaba bakarak ders vermesi veya kitaptaki şeyleri aynıyla harfi harfine takrir etmeleri de iyi değildir. Kitaba nadiren bakmalı ve ders muallimin ağzından bir nehr hoş cereyan gibi akıp gitmelidir. Bir makine gibi süratle kelimelerin yarısını adeta yutarak söylemek veya lakırdıları uzata uzata ağzında çiğnemekte fenadır. Derste nefsinin mevzu bahsetmek ben şöyle bilirim böyle bilirim, dersi benim kadar kimse okutamaz gibi sözlerle kendini medh etmek veya felan bir şey bilmez, felan cahildir gibi sözlerle başkalarını fasıl ve zem etmek veya daima istihfafkarane bir lisan kullanmak muallimin mevkisini çocuklar arasında derhal düşürür. Filhakika kendisinin yüzüne karşı bir şey söylemez ve sükut ederler. Fakat bilahare hakikaten o muallimin bir kıymeti olsa bile kendini medh ve sena ettiğini veya müstehzi evveliyesini muaheze ederler. Bir sınıfta ne kadar çok tembel varsa muallim o kadar dersini iyi okutamıyor demektir. Tembelliğe iki sebep vardı. Ya çocuk hal tabide değildir. Midesinden veya sinirlerinden hastadır. Veyahut muallim dersini sevdirememiş demektir. Sınıfta muallimin dersi can kulağı ile dinleyen yalnız birkaç talebeyi nazar itibara alması daima onlarla mükâleme etmesi, daima onların tahtaya çıkması hiçbir vakit tecviz edilemez, çünkü o vakit diğerleri kendilerine ehemmiyet verilmediğini görerek derse tamamiyle lakayt kalırlar.

Her hangi dersin taliminde olursa olsun muallimin büyük bir sabır ve teni ile tedrisatta bulunması, hiddetini mucip olacak ahvalde bile itidal göstermesi bir maharet-i terbiyevidir. Talebeye garaz olmak, bazı çocuklar hakkında kin ve adavet beslemek ve bu kini derste

nevmuru kırmak veya derşti muamele etmek suretinde izhar etmek muallimin şerefine nakise veren halattandır. Muallim hissiyatına daima hâkim olacaktır. En kederli, en hiddetli zamanlarında bile sınıfa girince başka bir insan olacak, dersini seve seve takrir edecek vazife şinaslığı, ilim irfanı natıka ve belagatı nezafet ve intizamı Usûl-i vakıf, ciddiyet ve terbiyesi ile talebelerine kendisini hem sevdirecek hem saydıracaktır. Bu şeraiti caiz olan muallimlerin dersinde intizam ve inzibat kendi kendine te'sis eder. Böyle muallimlerin talebeleri çalışkan ve haluk olurlar.

Fihrist

Sayfa Numarası	Münderecat
2	Usûl-i Tedris
18	Teşkilatı Terbiyeviye
26	Coğrafya Nasıl Okutulur
44	Hesap Nasıl Gösterilir
55	İt'ab-ı Fikriye ve Terbiye-i Bedeniye
60	Terbiye-i Bedeniye Nasıl Gösterilir
62	Arzu-i Takaddüm
73	Mekteplerde İnzibat Meselesi
83	Bir Genç Muallimin Mev'izası
89	Nasıl Muallim Oldum
96	Bir İbtidâiye Mualliminin İcraatı
102	Dârülfünûn'da Birinci Konferans
109	İkinci Konferans
117	Öğütlerim

İtizar: Nazarı tashihaden kaçan bazı hatalardan dolayı beyan itizar olunur.

Selim Sırrı Beyin İntişar Eden Eseri

Bizce Meçhul Hayatlar

İsveçlilerin hayatı içtimaiyesinden, mekteplerinden, kütüphanelerinden, müzelerinden, tiyatrolarından, sporlarından bahseden bu eserde bir milletin esbabı saadet ve istirahatı nasıl temin edildiği tafsil edilmiştir.

Bizce daha mevcudiyetleri bile meşkün olan ve küçük zan olunan bir kavmin âlim medeniyete ne dahiler, ne mucitler, ne mürebbiler yetiştirdiğini insan bu kitabı okuduktan sonra anlar.

Yine bu kitapta kadınların bir milletin terbiyesinde ne mühim bir rol oynadığını ve kadına hürmet etmeyi bilen milletlerin nasıl teali ettiğini, İsveç kadınlarının hayatına kesbi itlaa ettikten sonra daha iyi öğrenir.

Parlak kâğıt üzerine tabi olunmuş elli kadar resmi ihtiva eden bu eserin fiyatı 10 kuruştur.

Spor

Henüz intişar eden bu eserin mevadı münderecesi bir vechi atidir.

Spor nedir? Amatörlük, kılıç mübarezesi, boks, tenis, olimpiyat oyunları, halat müsabakası vs...

Musavvirdir fiyatı (5) kuruştur.

Alman Jimnastikleri

Almanya 'da Frederik Lodvikyan'ın tesis ettiği usûl-i terbiyeden Alman jimnastiklerinin inkılabatından ve bizim Alman jimnastiği diye bilmeyerek yaptığımız cambazlıklardan bahseder. Herkes tarafından okunabilmesi için ancak kâğıt parasını temin edebilecek kadar don bir fiyat ile yani (1) kuruşa satılıyor.

Macaristan'da Terbiye-i Etfal

Macaristan'ın dârümuallimin ve ibtidâiyelerinden bahseder. Ana mektepleri hakkında birçok malumat ve tafsilatı ihtiva eder. Macar mefküresini anlatır. Mekâtib-i ibtidâiyede muallimlik eden ve çocuklarının tahsil ve terbiyesine itina eden ebeveynin bu kitabı bir kere okuması elzemdır. Nefis kâğıt üzerine tabi edilmiştir. Fiyatı (60) paradır.

Mekteplerde ve Orduda Futbol

Futbolun nasıl oynanacağından bahseder. Fiyatı bir kuruştur.

İsveç Usûl-i Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Oyunları

Hayatın hareketle kaim olduğunu ve hareketinde miktar ve nevinin gada kadar bir ehemmiyetle nasıl tayin edildiğini anlamak isteyen ihtiyar, genç, kadın ve erkek herkes için öğrenilmesi lazım birçok hakayıkı ihtiva eder.

Mekâtib-i sultaniye ve İdadilerin sınıf taliyesinde yaptırılacak jimnastik ve oyunları ihtiva eder.

Bu sene beşinci defa olarak tabi edilen beş bin nüshadan ancak birkaç yüz tane kalmıştır.

Askerin Dağarcığı

Her askere lazım gayet faideli bir eserdir.

Münderecatı

Askerin duası, padişah kimdir? Vatan nedir? Millet

Nedir? Sancak nedir? Hür millet ne demektir? Asker kimdir? Vatan nasıl müdafaa edilir? İnzibat ne demektir? Askerin aşkı nedir? Terbiyeli asker kime denir? Adabı askeriye, askerin şanına yakışmayan haller, vücuda bakmak, idman, denizde boğulanlara imdad, nutuk, asker eğlenceleri, ahlak dersleri, Anadolu asker mektupları, ...

Bütün bu mühim mübahasi ihtiva eden bu kitabın fiyatı da yalnız (1)kuruştur.

Doğru Sözlər

İçtimai ve ahlaki müsahabeleri ihtiva eder pek faideli bir eserdir. Fiyatı 3 buçuk kuruştur.

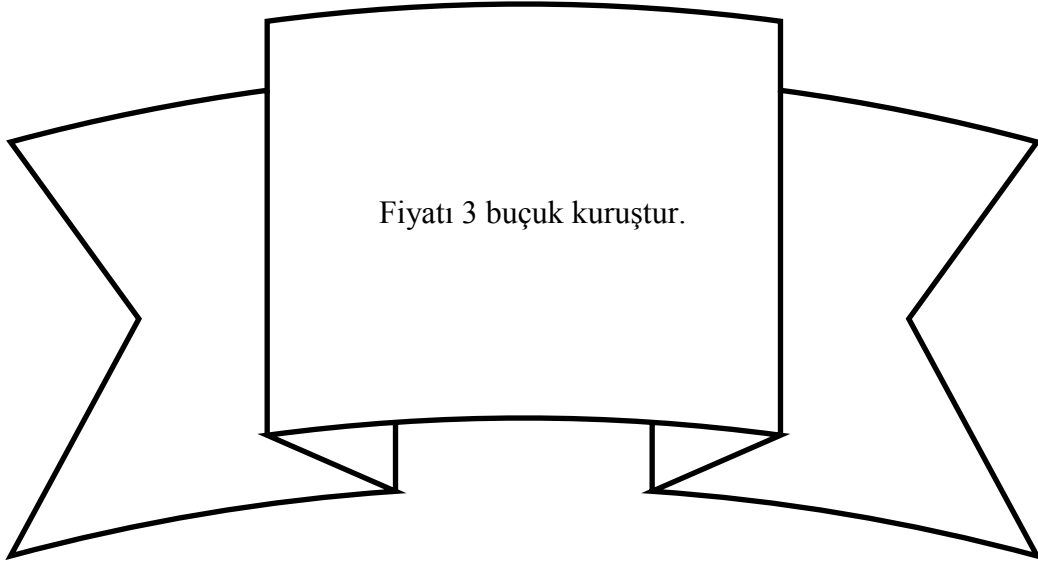
Mekâtib-i İbtidâiyede Jimnastik ve Mektep Oyunları

Mekâtib-i ibtidâiye müfredat programlarına kabul edilmiştir. Üç kısımdan ibarettir. Her kısım yedi yaşından on beş yaşına kadar kız ve erkek çocuklara mahsus yüzü müteceviz hareket ve otuz oyunu ihtiva eder.

Birinci ikinci kısmın fiyatı (2) şer kuruş üçüncü kısım (90) paradır.

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
4	21	buldurmaları	buldurmalı
38	3	ider	eden
39	5	etdiğini	ettiği
50	19	gedek	gerek
55	1	kemyevi	kimyevi
55	6	zihniyeye	zihniye
60	12	olmak	olacak

100	16	eş'ar itmek	eş'ar etmek
107	13	tıkasak	tıkarsanız
108	11	ağar	ağır
118	6	olamalıdır	olmalıdır

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Selim Sırrı TARCAN, ülkemizin yetiştirmiş olduğu çok önemli bir eğitimci ve eğitim yöneticisidir. Bir döneme damgasını vurmuş ve bir dönemin eğitim politikalarına yön vermiştir.

Selim Sırrı TARCAN eserlerini Osmanlı Türkçesi ile yazmış ve bu eserlerinden bir kısmı günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Ancak eserlerinin büyük bir kısmı günümüz Türkçesine çevrilip, eğitimcilerinin ve eğitim yöneticilerinin istifadesine sunulamamıştır. Bu çalışma ile bu eksikliğin giderilmesine bir nebze de olsa katkıda bulunmak istedim.

Dünya siyasetine yön vermiş, tarihin akışını değiştirmiş olan, 24 milyon km² den ziyade topraklara sahip olan ve bu topraklar üzerinde hakkı ve adaleti hoşgörü ve eşitlikle tesis ederek mazlumun yanında, zalimin karşısında yer alan Osmanlı Devleti'nin siyasi, ekonomik ve askeri alanlardaki kötü gidişatı eğitim kurumlarına da yansımıştır.

Yaklaşık bir asır önce yazılmış olan “**İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim**” adlı eser ile eğitim kurumlarının ve öğretmenlerin durumu ele alınmış ve kendisini geliştirip yetiştirmek isteyen eğitimcilere ve eğitim yöneticilerine çeşitli nasihatlerde bulunulmuştur.

Selim Sırrı TARCAN;

1. Kırk yılı aşan meslek hayatı, Beden Eğitimi Öğretmenliği ve müfettişliği sırasında beden eğitimi ve spor konusunda birçok ilkleri başararak büyük hizmetlerde bulunmuştur.

2. Modern kültür yaşantımıza ilk konferansçı olarak giren Selim Sırrı, ilk konferansını Darül Fünun'da verdikten sonra, çalışmalarıyla ilgilenenlerin dikkatini çekmiş ve büyük grupların kendisini takip etmesini sağlamıştır.

3. Oyun bir ihtiyaçtır. Oyunla çocuklar fiziksel ve zihinsel olarak gelişirler. Okullarımızda çocukların zihinsel ve fiziksel olarak gelişimini sağlayabilmek, akranları ile sağlıklı bir iletişim kurmasını temin edebilmek, çocukların ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarabilmek için oyuna ve oyunla öğrenmeye önem vermelidir. Fakat şu da bir gerçektir ki çocukların aklına gelen her oyunu oynamasına da izin verilmez. Oyun öğretmenin gözetiminde, belirlenen bir süre içerisinde olmalıdır. Oyunların çeşitli olması çocukların ilgi ve kabiliyetlerinin keşfedilmesi için de önemlidir.

4. Bu eserde coğrafya öğretimine büyük önem verilmiş ve coğrafya öğretiminde nasıl bir yol takip edilmesi gerektiği, çocuklarımıza öğreteceğimiz bilgilerin ezbere dayalı olmaması, çocukların yaşadıkları köy, şehir ve bölgelerden başlayarak parça parça kavratılması, çocuğun bilmediği, görmediği şeyleri öğretmeye çalışmak, onların zihinlerinin yorulmasına, isteklerinin azalmasına sebep olmaktadır. Öğretilecek bilgilerin çocuğun bildiği en yakınında olan eşyalardan bağlantılar kurularak verilmesi gerektiği esastır. Coğrafya öğretimi için en iyi yolun seyahat etmekle mümkün olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca coğrafya ve tarih derslerinin mukayeseli bir şekilde verilmesi öğrenilecek bilgilerin kalıcılığını artırmaktadır.

5. Tarih ve coğrafya öğrenmek her şeyden önce çocukların vatanperver olarak yetişmelerini sağlar. O bakımdan tarih ve coğrafya öğrenimine ayrı bir önem verilmeli ders müfredatları yeniden gözden geçirilerek, derslerin sınıf ortamından çıkarılarak daha etkin verimli hale getirilmesi gerekmektedir.

6. Dünya hesapla döner diyen Selim Sırrı, okullarımızda matematik dersini çocuklarımıza sevdiremediğimizden ve öğretilmediğimizden haklı olarak yakınmaktadır. Neden matematik dersini sevdiremiyoruz? Neden okullarımızda matematik dersini öğretilmiyoruz? İlköğretimde başlayan bu kaçış orta öğretimde de devam etmektedir. Bu kaçışı önleyebilmek ve matematik dersini sevdirebilmek farklı yöntemlerle mümkün olabilmektedir. Ona göre, çocuklarımızın günlük hayatta hiç ihtiyaçlarının olmayacağı bir takım işlemler ve terimlerle, çocuklarımızın zihinlerini yoruyoruz ve matematik dersini sevdiremiyoruz. Uzun bir zaman diliminde öğrenilmesi gereken bilgileri, kısa bir zaman diliminde öğretmeye çalışarak henüz soyut düşünme becerisini kazanamamış olan körpe dimağları hırpalayıp duruyoruz. Böyle olunca matematik dersini sevdiremiyoruz, öğretilmiyoruz. Orta öğretimde okuyan bir öğrencimiz, basit matematik işlemlerini yapmaktan aciz kalıyor. Bu nedenle matematik dersi müfredatımızı ve öğretim yöntemlerimizi yeniden gözden geçirmemiz gerekiyor. Fen Liseleri ve Anadolu Liselerinde okuyan öğrencilerimizin ders müfredatı ile bir meslek lisesinde okuyan öğrencilerimizin ders müfredatı aynı oluyor. Böyle olunca çocuklarımız matematik başta olmak üzere birçok dersi öğrenemedikleri için sevmiyorlar.

7. Öğretmenlerimizin iyi seçilmesi ve iyi yetiştirilmesi geleceğimizin sahibi olan çocuklarımız için çok önemlidir. Öğretmenler mesleğe başladıktan sonra da kendilerini geliştirebilmeleri, çağın gereklerine ayak uydurabilmeleri ve yeni nesil öğrencileri

anlayabilmeleri için belirli zaman aralıkları ile seminer ve kurslardan geçirilmelidir. Bu seminer ve kurslar göreve yeni başlayan öğretmenler için olduğu kadar, meslekte tecrübeli öğretmenler için de olmalıdır.

8. Ayrıca bu eğitimler öğretmenler tarafından angarya olarak görülmemelidir. Öğretmenler bunu bir ihtiyaç olarak görmelidirler. Bunun için de bu eğitimlerin içi iyi doldurulmalı, uygulamanın içinde olan tecrübeli öğretmenlerce bu eğitimler verilmelidir.

9. Bugün gelinen noktada teknolojinin baş döndürücü bir hızla ilerlediği ve bilgiye ulaşmanın çok daha kolay olduğu bir gerçektir. Bu nedenle okullarımız ve öğretmenlerimiz öğrencilerine bilgi yükleyen bir kaynak olmaktan ziyade, öğrencilerinin kişilik ve karakterleri ile çok daha fazla ilgilenmeli, karakter ve terbiye eğitimine çok daha fazla önem vermelidir.

10. Öğretmenlerimiz öğrencilerini yaparak, yaşayarak öğrenmeye yönlendirmeli, onların her şeye rağmen bir değer olduğunu hissettirmelidir. Yeteneklerine göre de ödüllendirmelidir.

11. Öğretmenler derslerine mutlaka çok iyi bir şekilde hazırlanarak girmelidir. Sınıftaki bütün öğrencileri ile tek tek ilgilenmeli, onlara göz teması kurmaya özen göstermelidir. Ders anlatırken sesini çok iyi ayarlamalı. Tek bir yöntem ile ders işlememeli. Dersin gidişatına göre yöntemler değiştirilmelidir.

12. Okul ve sınıflarımızın fiziki yapıları eğitim öğretim faaliyetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için son derece önemlidir. Öğrenci sayılarının çok fazla olduğu okullarda ve sınıflarda verimli bir şekilde eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmek bir yana düzen ve kontrolü sağlamanın da büyük bir sorun olarak ortaya çıktığı apaçık ortadadır. Bunun için ilk ve ortaöğretim okullarımızın sayıları artırılarak okullarımızdaki ve sınıflardaki öğrenci sayıları mutlaka azaltılmalıdır.

13. Okullarımızda disiplin hadiseleri önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat şu kesinlikle bilinmelidir ki öğretmen her ne sebeple olursa olsun öğrencilerini dövmemelidir. Hatta onlara tembel, miskin, kalın kafalı ve haylaz gibi sözler kullanarak onurlarını kırmamalıdır.

14. Okullarımız çocukların sosyalleşmesi bakımından çok önemlidir. Onları hayata hazırlayan toplumsal kurumların başında okullarımız gelmektedir. Okullarımızda uygulanan pedagojik yöntemler, gelecekte bu toplumda yaşayacak ve toplum üzerinde önemli rol

oynayacak şahsiyetlerin ve onların karakterlerinin belirlenmesinde çok etkili olmaktadır. Buradan hareketle okullarımızdaki her bir öğrencimiz çok önemsenmeli, onların kişiliğine saygı duyulmalı, yarın bu ülkenin öğretmenleri, hâkimleri, savcıları, kaymakamları valileri ve milletvekilleri olarak görülmeli ve bu durum öğrencilerimize hissettirilmelidir.

15. Öğretmenler her bakımdan öğrencileri için bir modeldir. Bazen hiç farkında olmasak da birçok öğrencimiz farklı yönlerimizle bizi örnek almaktadırlar. Onların kişiliklerinin oluşmasında, karakterlerinin oturmasında çok büyük bir etkiye sahip olduğumuz unutulmamalıdır. Yarınlarımızı emanet edeceğimiz çocuklarımız için, iyi bir model olabilirsek daha mutlu daha huzurlu bir Türkiye için görevimizi yapmış oluruz.

16. Öğretmenler, öğrencilerine karşı eşit ve adil olmalıdır. Çocuklara en kötü tesir eden haksızlık ve iltimasdır. Haksızlık ve iltimasla karşılaşan bir çocuk bunu hiç unutmayacaktır ve öğretmenini hep öyle hatırlayacaktır.

17. Öğretmenlerin birinci vazifesi kendisini öğrencilerine sevdirmektir. Bunun için de öğretmen bütün öğrencilerini kendi çocukları yerine koymalı, onları bir anne ve baba samimiyeti ile sevmeli, şefkati ve merhameti ile korumalıdır.

KAYNAKÇA

Alpman, Cemal. (1997). Selim Sırrı'yı Anarken, *Selim Sırrı Tarcan Yaşamı ve Hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği IV. Anma Toplantısı. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık.

Ançel, Fatma Gamze. (2005). *18. Ve 19. Yüzyıllarda Avrupa'da Beden Eğitimi Akımlarının Türkiye'deki Görünümleri ve Selim Sırrı Tarcan'ın Çabaları*. T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisansı.

Baltacıoğlu, İ.H. (1950) Selim Sırrı Tarcan. *Dost Gözü ile 75. Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan*. İstanbul: Ülkü Baimevi.

Bilge. .N. (1989). *Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1095, Kültür Eserleri Dizisi,137.

Çapan. M.Şevki. (1999) *Türk Sporunda Selim Sırrı Tarcan*. Muğla: Ünyay Yayınları.

Güven, Özbay. (1999). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Gençlik ve Spor Bayramları*. İstanbul: *Toplumsal Tarih*, II.

Kahraman.Atıf. (1995). *Osmanlı Devletinde Spor*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özkan. H. (2001). Selim Sırrı Tarcan. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Kemalizm*, Cilt 2. Ankara: İletişim Yayınları.

Öztürkmen, A. (1998). *Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik*. İstanbul. İletişim Yayınları.

Tarcan, Selim Sırrı. (1922a) *İdman Aleminde Kırk Sene*, Terbiye ve Oyun.

Tarcan, Selim Sırrı. (1922b) *İdman Aleminde Kırk Sene*, Terbiye ve Oyun (4).

Tarcan, Selim Sırrı. (1923) *İdman Aleminde Kırk Sene*, Terbiye ve Oyun (9).

Tarcan, Selim Sırrı. (1932) *Beden Terbiyesi Oyun, Jimnastik ve Spor*. İstanbul: Devlet Matbaası.

Tarcan, Selim Sırrı. (1946). *Canlı Tarihler*, İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Tarcan, Selim Sırrı. (1948). *Yaşam Öğütleri*. İstanbul: Ülkü Yayınevi.

Tevfik, Rıza. (1950). *Selim Sırrı Kimdir? Dost Gözü ile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan*. İstanbul: Ülkü Basımevi.

ÇEVİRİSİ YAPILAN İBTİDÂÎ MUALLİMLERİNE ÖĞÜTLERİM'DEN ÖRNEKLER

اصول تدریس

بو کتاب معلمار ایچون قانه و بیجه
ماهیتی حائزدر . اونلر اوزرنده
کندی مهارتلی نسبتده آثار
وجوده کتیره بیلیرلر .

اصول مئدرسی تدریسات ابتدائیه ده اک زیاده حائز
اهمیت بر کیفیتدر . هیچ شبهه یوق که تعلیم و تدریس
ایچون معلمک اوکرته چیکی درسی حقیقه بیلیمسی شرطدر .
چونکه انسان بیلیمدیکی شیئی باشقاسینه اوکرته من . فقط صاحب
معلومات اولق ، بر چوق شیلر او قومق مقصدی تأمین
ایتمز . چوجوقلری سومک ، اونلرک لساندن اکلامق ،
نطوق ، جرزه لی اولمق ده لازمدر . عجبیا بو تعداد ایتدیگمز
اوصافده خواجه لاق ایچون کافیی ؟ خار بولرده کافی دکلدر .
بیلیمسی ائزم اولان بر شی دهها واردر : اصول تدریس !
معلم هر هانکی شعبه درسیه بی تعلیم ایله مکلف ایسه او درسه
الوزیشلی اولان اصولی بیلیمسی اقتضا ایدر . او اصول
بیلیمدیگه چوجوقلرک سن و قابلیت فکریه لرینه کوره درس

اوکودلم

٦

تفریح و تزیینه (Intuition) ایله تدریس دیبورلرکه بوتمریفه
کوره اصول حسی دیمک دهها موافقدر .

اصول حسی چوجوقلره هیچ کورمه دکلری فقط دهها
بک کوچوک یا شده اوکرتمک مجبور اولدقلری بعض شیلر حقیقه
بر فکر و بر مک ایچون بکانه موافق چاره در . بر طاقم حیوانات
رسملردن ترتیب ایدیلن القابلر سایه سنده چوجوقلر اشکالی
کورمکله ، قورد ، دوه ، آرسلان الخ . کبی حیواناتی
طایفه آلیشیرلر . ینه بر چوق رسملره مزین قرائت کتابلری
دکلیدر که کندیلرینه بر قوجامان کبی ایله کوچوک برصندال ویا
بر سرای ایله بر قولیه آراسنده کی فرقی قولایجه آکلانه رق
اونلرده مقایسه حسی تمیحه ایدر .

بالفرض جغرافیا تدریس ایدرکن بو رسملردن نه بویوک
استفاده لر ایدیورز . مختلف مملکتلره منسوب انسانلری
شکل و قیافتلری ایله کورستریورز ، اثار صنایع تک بعض
نمونه لرینی ، یا نار طساعلری ، لیمانلری الخ . . . هب رسمله
اکلا تیورز . بوده اصول حسینک تطبیقتدن باشقا برشی دکلدر .
تاریخی دوشونه لم اوندده اصول حسینک تطبیقاتی کورورز .
مینی منبیره محاربه دن بحث ایدرکن : حضرت فاتح بویوک بر
محاربه بی متعاقب استانبولی ضبط ایتدی دیمکدن چوجوق
برشی دوبیازه فقط کاغد اوزرنده فاتح عسکر لرینک دشمنلره
صولتی ، اونلردن بعضلرینک حیوانلرک ایاقلری آلتنده قالدیفی

اصول تدریس

٧

ویا بر قلیج ضربه سی ایله دشمنک بره سرلیدیکنی کورورسه متحسس
اولور .

کچن سنه بحارستانده مکاتب ابتدائیه بی زیارت ایدیوردم .
درسخانه لر دن برینه کیردک . معلم تاریخ تدریس ایتدیکنی
سویلدی ، حالبوکه چوجوقلر رسم یا مقبله مشغول ایدیلر .
معلم اصول حسی بی تطبیق ایدیوردی . دفترلردن بریسی الهرق
بکا کورتردی :

— باقکمز دیدی بن کندیلرینه بحار تاریخی نقل ایدرکن
بعض وقایعی تصویر ایدرم واکلا دیفکمز کی دفترلر کزه چیزیکمز
دریم وکوله رک ، بو قاریقا تورلر بو صورتله میدانه کلبر دیدی ودفترلردن
بریسی بکا کورتردی . دفترک ساحینی ده یا تمزه چاغردی .
رسملر حقیقه ی بک قارغاجق بورغاجق شیلر ایدی . فقط
چوجوق بویوک برجدیته ی ابراقلری برر برر چوریدی و بزه
ایشته دیدی غریب بر انسان رسنی یارمی ایله اراشه ایدمک
پرنس آرپاد ! بیک سنه اول بحارستانی بو فتح ایتدی . دیگر
بر صحیفه ده بر چوق انسان رسملری لارنده قلیج قاتقان ایله
کویا قوشیورلردی بوده بحارلرک دالماجیه بی سورت استیلاسی
دیدی ، سوکره بر باشقا صحیفه آجدی ، کلاهی بر طاقم انسانلر
دها کورتردی تا نادرلرک ورودی اوزرینه آتشلر ایچنده قالان
ماجارستان ! دیدی . فقط الله بیلیر او دفتردن اک مقتدر بر
معلمک بیله او وقایعی بولوب جیقامه سی عدیم الامکان ایدی .

الرنده کی خریطه لرك مكمالیتدن و بوخریطه دن حقیقه استفاده ایتمه بیلمه لرندن ایاری کلیوردی .

آلمانلرك خریطه مطالعه سنه و بردکاری بو اهمیت سایه سنده استحصال ابتدکاری موفقیتلر فرانسلرك کوزنی آجیش واونلری جغرافیا تدریس سنده اهمیتلی تعدیلات وجوده کتیرمه کجور ایتمشدر .

اولاری چوجوقلره جغرافیایی باغان کی اؤرلرلر . او کنج و کورپه دماغلری طاقمز ، روحسز بی معنا بر سورو لغت و اصطلاحات ایله املا ایدرلردی .

حالبوکه بوکون فن تربیه بو درسی جانلی و جاذب برشکله قویدی ، شیمدی چوجوق بوسایده جغرافیایی هم ا کلابورده هم سویورده . بو طرز تدریس ایله چوجوق کره ارضک هانکی گوشه سنده طوغدیفنی ، ایجابنده هانکی طوبراق ایچون فدای جان ایتمک لازم کلدیکنی اوکره نیسور . اوندن سوکرده فعلاً ممالک سارویه سیاحته مقتدر اوله مازسه فکر آ جهلک بر اوجندن ، او بر اوجه کیده بیله جک و او ملکتلرک احواله کسب اطلاع ایده چکدر .

جغرافیا تعلم و تدریس سنده بر طرفدن بو انقلاب فکری وقوعه لکله برابر دیگر طرفدن ترقیات صنایعک بر مهارت فوق العاده ایله اورتهیه قویدوغی مسن خریطه لر ، کره مضمهلر ، طاغ ، دره ، کول و سارژمک بویالی اشکال مجسمه سی معاملک

جغرافیا ناصل اوقوتیلیر ؟

فرانسه ده بوسوک زمانلرده جغرافیا تدریسائی خیلی ترقی ایتمشدر . فرانسلرك ائی جغرافیا بیلمه دکلری دنیاچه اوقدر زبازد اولمشدرکه بوتواتر نهایت کندیلرینک عنت نفسلرینی جریحه دار ایتمش ، آرتق اولرده آلمانلرکی ائی جغرافیا بیلمکه عنتم ایتمشدر . بوکون فرانسه مکاتب تالیه سی بر طرف ، ابتدائیه لرده بیله جغرافیا تدریسائی شایان منونیت بر حال کسب ایتمشدر . ذاتاً مکاتب عمومیه مفضلرینک نشر اولتان راپورلری بونی مؤیددر .

بو ترقی فرانسلرك ۱۸۷۰ ده آلمانلره مغلوبیتدن اُ حاصل اولان براتباه فکری و وجدانی به معطوفدر . آلمانلرک حدودی آشدقلری دقیقه دن اعتباراً کندی مالکانه لرنده ایتمش کی بوللرخی شایر مه دن فرانسه طوبراغنک هر گوشه سنده بوبوک بر مهارت سوق الجیشیه ایله حرکت ایتمه لری هیچ شبهه یوق که

و طرح ایله اوغراشیر طوردرلردی . طبیعی بوسورتله چوجوقلر درس لرخی سوموز و بلکه حسابدن بیلازلردی . فوق العاده بر ذکا و حافظه یه مالک اولانلر ریاضیه درس لرنده بر استعداد فوق العاده کوستره دک او خصوصده کی ممارسه لرخی آرتد بر ارق بر متخصص اولور متباقی کنج لر ایسه حسابی عادتاً روح صیفیجی ، بین یوروجی بر آغر بوک کی تاقی ایدرک بو درسه لزومی قدر چالشا زلردی . حالبوکه فن تربیه ایله متوغل اولدقجه اوکرندک و آکلادق که حسابده غایت اکلنجه لی مراقب و ریجی ، ذهن آجیجی طاتلی بر درس ایتمش و یالکزقنا اولان اصول ایتمش ؛ ایشته بزده شیمدی اواسولی دکشدر مکچه چالسه جنز . معلملر اسکیدن سنلری بالنسبه کوجوک اولان چوجوقلره کوزور مساللی حل ایتدیر . مکله افتخار ایدرلردی و آلتی پدی باشند بر چوجو غلک کال سرعته میلیارلری جمع ایتمشک بوبوک معرفت بیلیرلردی . خایر بو طوغرو دکلدر . بو صورتله وقتندن اول انکشاف ایدن ذکا و مفکره لرینه وقتندن اول خراب اولیورده ، بیرایور . چوجوق آجیق جبر نفس ایتمه دن اوکرندیک شیلری تمیل ایدر . بناء علیه اویله باغان کی و یماکنه کی آ کلامه دن ماهیته ایجه عقل ایردیر مه دن دها طوغروسی سیندیر مه دن اوکره نیل شیلر بالاخره خاطر دن چیقارویک مهم و ا کوزیا ناقص بعض قاعده لر مفکرده بر ا کرتی مال کی ایلشیر قابلر .

حساب ناصل اوکره تیلیر ؟

دنیا حسابله دوزر ! نه قدر طوغرودر . حیات اجتماعی ده هیچ بر حال متصور دکلدرکه حساب لزوم کوستر مه سینک عادی الک فقیر بر کوبیدن ا کوزنکین بر شهرلی یه قدر معاملات حیاتی ده دایماً حساب برنجی ایشدر . برنجیبر اوقومه یازمه بیلمه یه بیلیر فقط نه آلوب و بردیکنی بیلمک ایچون مطلق حسابه محتاجدر . انسانلر حسابک بو لزوم مبرمنی یک اسکی زمانلردن بری تقدیر ایتدکلرندن طولاییدرکه مکتبلر ده حساب درس لرینه دایماً اهمیت ویرلمش و مبادی قنون صره سنده حساب تدریس سنده اهتمام ایدلشدر . یقین زمانه قدر مکتبلر یزده جغرافیا ، تاریخ و سائر قلرده اولدیفنی کی حساب اوکره مکده ده یک چنین و ناروا بر اصول تعقیب ایدیلردی . مکاتب ابتدائیه ده چوجوقلرک ذهنی ، مفکره سی اوزون جان صیفیجی بر طاقم ارقام ایله عادتاً او بوشدیریلردی . دها ایلک سنه سی معلم بره اون ، یکری دیرکن میلیون ، میلیاری بولور و بوارقام خانلرخی ایجه پیشر مه دن جمع و طرحه کیمزدی . بلکه حیاتنده بردقه بیله میلیار حسابنه لزوم کورمه جک اولان چوجوقلر هر کون بوزلرجه میلیارلری جمع

چو جوق اویونی اویون اولدینی ایچون سور چونکه اویون مسرتیش بر احتیاج طبیعیدر. دوس ایسه اویله دکلدر. چو جوغه چالشمه نك لزوم و اهمیتی اکلایق و اونی اقاع ایتمک و چالشانلرک مقبول و چالشانلرک حقیر اولدینی کوسترمک لازمدر. درس لردده اویون کی چو جوقلرده بر آرزوی تقدم حسی حاصل ایده بیلمسی ایچون اونلرک ممکن مرتبه جاذب، فایده بخش، جالب مراقی، ذوق اور برشکلده اولسی اقتضا ایدر. آرزوی تقدم اویونده نه ایسه درسده اودر. بو حسک باغچده اولدینی کی صنفده دخی بر غدای طبیعسی وارد. بوغداده انسانلک قواسنی ایشلندیکی، صور فعاله سندن برنی صرف و استهلاک ایتدیکی، یاشار و حرکت ایدر اولدینی اکلادینی زمان حسی ایتدیکی منونیتدر. ایستر صاقلاماج اویونی ایستر برحما درسی اولسون هر ایکلستدهده چو جوقک فعال و ممنون برحالده بولسی آرزوی تقدم حسی تولد ایدر. اویونده اویتامق ذوقی، درسده ایسه بکتیلمک شرفی وارد. عین مقصد و غایه ایچون بر آرایه طویلاشمش اولان چو جوقلرک جهد و غیرتی طبیعتیه او رقابت مقبوله تی تولد ایدر. عالیده اولدینی کی مکتبهده دخی چو جوقلر آراسنده کی بو آرزوی تقدم حسی مقبول و مستحسن بریولده تیه ایده چک معلملدر. بعض معلملر واردر طلبه سنی کویا فوق العاده پیشدرمک املی ایله صنفک برنجیسی ایله ایکنجیسی آراسنده کی مجادله

رقابتکارانه تی تصویب و تحسین ایدرک و اونلری ادا و عناد ایله چالشمه تی تشویق ایدرلر. بعضاً بو رقابت اوقدر ایلری کیدرک بر مکتبهده بر درسخانهده معنوی برر قارداش کی یکدیگرینه ظهیر اولسی لازم کان ایکی متفکر کنج بر برینک دشمن بی امانی اولورلر. بیه بعضاً بو ادالی چالشقانلق مضر بر رقابتله اوقدر افراطه وارد بریلر که مکتبدن برنجی اوله رق شهادتنامه سنی آلان کنج آرادن جوق کیمه دن تورم ایدر. بعضاًده رقابت تشویق ایدیلن کنجلرده غرور و انا نیت حسلری اوقدر ایلری کیدر که مکتبهده کی تحصیلنی برنجیلکله اکل ایدنجه آرتق کندیلرندن باشقا دنیاهه کیمه سنی بر موجودیت فکریسی اوله جفنسه احتمال بره مزملر. شایق، مغرور، خودبین اولورلر. بونلر هب یا کلش تلقی ایدیش، فنا اداره ایدیش، رقابت حسلریدر.

تربیه بدنیته نك سپور عالنده [*] اک جوق ابراز فعالیت ایدن، حرص (Ambition) و آرزوی تقدم (Emulation) حسلریدر. بو حسلر حاضر لانا ماش، تربیه ایدله مش، آبی پیشدرلمه مش کنجلرده غایت مؤلم نتیجه لر بره بیلیر. سپورک تولد ایتدیکی رقابت حسی چو جوقلری یک جوقلر افراطه سوق ایدر، کندی قوتلرنی آبی تقدیر ایدمه یئرلر ایسه ساقفه حرص و رقابتله خسته اولورلر، حتی بعضاًده اولورلر. سپورده اولدینی [*] - سپور - برنجی کتاب - سلیم سز

سین که حیات اجتماعی حاضرده هر موفقیت بر مجادله ده غالب کلکه وابسته و هر کس اکنکی قلبی حق اوله رق قازانمه مجبوردر. بناء علیه هنوز کندیلرینه بر مسلک معین تعیین اتمه مش اولان بیکلرجه مکاتب ابتداییه طلبه سنی آراسنده صنف برنجیلکی حسلری اویاندیرمق و اونلری هر کس دن آبی اولق ایچون شدتله بر حرصه سوق ایتمک معقول دکلدر. معلمک توجهنی قازانق ایچون آبی خوبلی، چالشقان، فعال، جوالا و ملری کافیدر. مکاتب عالیده ایسه بو کافی دکلدر، اوراده بر رقابت مقبوله نك وجودینه لزوم وارد. خلاصه مکتب عالنده ایکی شق قارشینده بولوروز. بری ائدن کلدیکی قدر صرف غیرت ایدوب ممکن اولدینی قدرانی یا بغه چالشمق، دیگر کی ایسه هر کس دن آبی یا بیلیمک. بونلردن برنجیسی تدریسات ابتداییه ایچون کافیدر. دیگر شقی ایسه مسالک مختلفه به عائد تحصیل عالیده موفقیتلک مفتاحیدر.

مکتبلرده انضباط مسئله سی

معلمک حیانتده بی اک جوق دوشوندرن، اک زیاده عجزده دوشورن چو جوقلره اوقوتوب بلله تیه چک مواددر سیه نك طرز تربیتی ویا صورت تقریری دکلدر. بیه اونه دنبری ذهنی اشغال ایدن مکتبلرده انضباط مسئله سیدر. چونکه بر مکتبهده انضباط اولما دخی تحصیل و تربیه اولمازا اعتقادنده ایم. بو خصوصده خیلی عقلی آدملره دانشدم. مع الاسف هینسکده قناعتی باشقا باشقا ایدی. کیمی عتف و شفته، کیمی رفق و ملامتیه طرفدار. کیمی بزده دایاقسز ایش کورولمه یه چکنه، حیوانات وحشیه نك بیله دایاقله تربیه ایدیلدیکنه؛ کیمی بالعکس دایاقله، تکدیرله، جزا ایله انسانلرک تربیه لرینک بوزولدیغه، قار و حیثیتلرینک اخلال ایدیلدیکنه قانع. بالفعل مکتب اداره ایدن معلملرک فکرلرنی صوردم. اونلرکده مطالعاتی یکدیگری نقص ایدیور. استانبولده تعلیم و تدریساتنک، خصوصیه اداره سنک فوق العاده لکی ایله مشتهر بر مکتبی زیارت ایتدم. قابیده کی بو یوک لوجه بی کورمه ایدم اوراسنک مکتب اولدینی بیله میه چکدم. قایچی طلبه لرک درسده اولدیلرنی سوبلیدی. پارمقرلرینک اوچنه

باصه‌رق یورون بر خدمنه‌نک دلایلی ايله درس‌خانه‌لرک اوکندن کچه‌لرک مدرک اوطنه‌سنه کیردم قوس قوچه قوناقدن جیت یوقدی. اوتنه‌دنبیری اسمعی ، شهرتی ایشتی‌دیکم مکتب مدرینک چهره‌سی بکا بک قورقونج کوزوندی . قاشلری چاتیق و کوزلری پاتلاقچه، ساچلری قیورجق ، وجودی طیفنازچه ایدی . بی کورونجه بر صدای آمریته :

— نه ایستورسکز ؟ دیدی .

— مکتبکوزک مدح وثناسی ایشتم ، زیارته کلدیم . دیدم کیم اولدیغی اوکرتمک لزام کورمه‌دی ؟ ماصه‌نک اوستده ایکی بوکوم طوران قالیسز فسفی قافاسه کچیردی وکنیدی اوکدن یورویرک :

— یورویرک ! دیدی طوغریجه بر صنفه کیردک . معلم جغرافیا کورستریورمش . مدری کورونجه عادتاً دینی طوتلدی و کوچ حال ايله جغرافیا تدریس ایدیورم دیه بیلیدی . مدرک اشارتی اوزرینه تقریرینه دوام ایتدی . طلبه‌لر قورقورلندن نفس بیله المایورلردی . اورادن چیقدق بر ایکی درس‌خانه‌ده‌دها کیردکن صوکره ، مکتبک پاتاقخانه وطعامخانه‌لری کورستردی . تکرار اوطنه‌سنه دوندیکمز بر صیره‌ده یادوس چغراغی چالیندی . طلبه ساکن وساکت ، سوت دوکش کدی کبی اوکترینه باقرق ابکیتر ابکیتر باغچه‌یه ایدیلر . زده مدرک اوطنه‌سنه کیردک .

باغچه‌یه ناظر بخره‌لرک برده‌لری ایندیرلمش ایدی . مدر برده‌نک ارفلته کوزنی اویدورارق بی‌ده یانه چاغردی :

— باقیکز نه تربیله اوطوریورلر !

دیدی . فی الحقیقه جو جوقلر یشیل قنابه‌لر ددر ، بشر اوطورمشلر ، اللرنده کی کتابلری اوقویورلردی . یالکزدقت ایشتم . آراسره قورقاق نظرلری بزم بولدیغمز اوطنه‌یه توجه ایدیورلر ، غالباً مدرک دائماً کنیدلری کوزلرکده اولدیغی بیلیورلردی .

مدر مستبدانه اداره‌سندن بک مفرور کورونیوردی . برینه اوطوردی ، کنیش بر نفس آلدی . ایچندن غضب فیشقیران پاتلاق کوزلری کوزلریه دیکدی :

— کرک تحصیل کرک تربیه‌جه‌تیه استانبولده بتم مکتبک بر اشی دها یوقدر . بوتون بوموقیات .. (ماصه‌نک اوزرنده کی قزلیق دکنکی کورستردک) هب بو دکنک اوچنده در . بتم مکتبده اویله توقیف ، تکدر ، اذنسزکی جزالر یوقدر اوافاق بر تربیه‌سزلکی ویا تبلیکی کوروللری اوطنه‌مه جلب ایدرم . چالارم صویایی ! دایاق جندن چیقمشدر ، باشقا بر شی طانیام دیدی . طوغریسی سو بک لازم ایسه مدر اقدی‌ده معلمدن زیاده بر کلایچی حالی واردی . بر دیگر مکتبه دها کیتدم . بونک مدری دیگر ایله طابان طابانه ضد ، غایت حلیم ، سلم ایدی . مکتبی اولدقجه تمیز ،

تحصیل‌ده فسا کدیدی . بن کیتدیکمده طلبه تنفسه چیقمش جو جوقلر باغچه‌ده قوشوب اوینایورلردی . مدر بخره‌نی آچدی ، و بکا کورستردک :

— شو جو جوقلرک کیفته باقکز دنیا‌ده بوندن دها ذوق آور بر منظره اولورمی ؟ هپسی‌ده حیات ومعیشت قاینولردن آزاده . حاللرینه غیبه ایدیورم ، آه کنجک ! دیدی . مکتبک انضباط واداره‌سی حقنده فکرچی استمزاج ایتدیکم زمان :

— طلبه‌لرمدن بک ممنوم ، دیدی . غایت ائی خوبی وچالیشقان جو جوقلردر . بتم مکتبده اویله‌شدت ، جزاء دایاق کبی شیلر یوقدر ؟ حتی اذنسزک جزاسته بیله نادراً لزوم کورولیر .

بم بیاض سقاللی ، ذکی باقشلی ، کولر یوزلی بو اختیار مدر طانی مصاحبندن بی اوکون خیلی مستفید ایتدی . بر قاج مکتبی دها زیارت ایتدم . بو جزا بختده هر مدرک کنیدینه مخصوص بر فلسفه‌سی واردی . فقط اکثریت عظیمه سنک فکری ضیا باشانک شو بی ایله خلاصه ایدیلر :

نصح ایله بوله کله‌بئی اعمل تکدر

تکدر ایله اوسلانا یانک حتی کوتکدر

ینه بواعتقاد ایلدرکه حالا بر جوق ابون جو جوقلری مکتبه باشلا تدرلی زمان خواجه اقدی‌یه متوکلا نه بر تسلیمیتله :

ه آئی سنک ! کیکی بتم ! ه دیکمه تردد ایجزلر . اوقاف نظارته منسوب بر محم بکا دها کچنلرده مکتب ابتداییه معلملردن طوبلادینی ایریلی اوافاقلی صوبازی کورستردک اونلرک اوقاف مکتب موزه‌سنده صاقلانه‌جندن بحث ایدیوردی . مکتبده ایوم اسکی فالاقه اصولی جاری دکلده (طشره‌لری بیله‌م) استانبولده هنوز بعض مکتبلرده دکنکله پارمقاره او . رمت ، طسوقات آتمق ، قولاق بوکک ، یوزه توکورمک ، دیز اوستی دیکمک کبی جزالر کیزلی کیزلی تطبیق اولتور . حتی بعضاً حدتیه مغلوب اولان معلملرک طبه‌سی تکمه‌لرک صنفدن دیشاری آتدیی‌ده واقعدر .

تعلیم و تربیه‌دن بر صلاحیت واقفانه ایله بحث ایدن بر معلم دیپورک :

ه انضباط برصنی تشکیل ایدن جو جوقلرک عقل وادراکنی تمه و سجه‌لری تربیه اتمک ایچون استعمال ایدیلن قوانین و قوای مؤثره‌نک هیئت عمومی‌سنه اطلاق اولتور . اتشای تدریسه خاصه رعایت اولنسی الزم اولان سکون وانتظاسی تأمین ایدن ، انضباطدر .

مکتبلرده تأمین انضباط طلبه‌نک یاشادقلری محیطه ، تابع اولدقلری شرائط اجتماعیه‌یه مربوط اولدینی کی مملکت‌موجو- دیت علمی و اخلاقیه‌سنکده بو خصوصه جوق دخل وتأبری واردر .

آبی بر عالمه تریبسی کورمش ، بویوکلرینه اطاعت و رعایتی اعتبار ایدیمیش ، اصیل ونجیب چوجوقلردن متشکل بر مکتبده انضباطک تأمین ایچون معلمک وسائط جزائیهیه احتیاجی یوقدر . اونک بر اخطاری ، حتی بعضاً بریان باقیشتی درسخانهده سکوتی تأمین ایدر . حالبوکه بوکا مقابل شهرک کنار محلهلرنده بر وقف مکتبی تصور ایدیکیز که مداومیندک اکثریسی عالمه تریبهسندن محروم ، حایلاز ، آواره ، غارسز حتی یوزسز چوجوقلر اولسون . هرکون مختلف سبیلردن طولایی آنهسندن ، باهاسندن اوج ، دوت اوکون دایاق بیکی اعتبار ایدین بر چوجوغه یان باقیشتک ، قاش چانیشتک تأثیری اولمایه چی بی اشتباهدر . اینته اصل معرفت ، بویله بر مکتبده تأسیس انضباط و تأمین انتظام ایده بیلمکدر .

بر مکتبده انضباط وانتظامی اخلاص ایدن یالکیز طلبه نیک اخلاق و تربیه نقصانی ویا معلمک تجربه و بیلیک فعدانی دکلدر ، بوخصوصده بر چوق عوامل ومؤثرات خارجه نیکده دخل و تأثیری وارد . مثلاً اوتوز چوجوغی استیعاب ایده بیلیک بر درسخانهیه آلتش چوجوق استیف ایدیلیرسه طبیعی او چوجوقلر راحت دوراماز . اوندن باشقا غلبه لک منفارده یاریم ساعت کجه دن اوله نیک هواسی بوزولور . او بیس ، متعفن هوا هم معلمک هم چوجوقلرک قانی زهرار و بو فنا هوا اتلک ضررینی معلم ايله متعلمینک اعصابی اوزرنده کوستر .

طلبه یاراماز ، دقتسز ، معلم صبرسز وحید اولور . حتی مکتبده علی الاکثر جزالردک سوکلرنده کسب شدت ایدر و بایدوسک حلولی ايله چوجوقلر باغجهیه جان آتار ، او تمیز هوا اونلره اعاده حیات ایدر .

معلمک برنجی وظیفهسی کندیبسی طلبه لیرنه سودیرمکدر . بونی تأمین ایده بیلمک ایچون اولامعلم حقیق بریدر صمیمیتی ايله طلبه لرنی سومه لی ، نانیاً حق و حقیقتدن ذره قدر آیرنلا . بهرق اجرای عدالت ایتمه لیدر . چوجوقلره اک فنا تأثیر ایدن حقسزلق و انجاسدر . حتی اون اوج ، اون دوت یاشنده کیر دک بش آتی یاشنده کی مینی مینی لیر ایچون بیله بوخصوص نظر لاقیدی ايله کوروله من . حقسزلی ، طرفکی لری ادرک ایچون عقل و محاکمه احتیاج یوقدر . چوجوقلر اونی سوق طبیعی ايله حس ایدرلر . ثالثاً معلم متلون مزاج اولمالیدر ، مثلاً کیفی اولدینی کونلر مسامحه کار ، حدتلی بولندینی زمانلر سرت داوارنیرسه و بویله جهه دائماً رنکسزلک کوسترسه طلبه سنه کندینی سودیرمز . بونلردن باشقا معلم آداب معاشرته حقیقه واقف تربیه لی بر آدم اولمالیدر . تنبلرک ، یارامازلرک عیبی ، جهلی سرماییه استخفاف ایدیمک ویا دائماً او کیلره قارشی حقارت آمیز بر طور آهرق کندیلیرنی هرکون تنبل ، مسکین ، قالدین قافلی ، حایلاز ، اخلاقسز ، الخ . . . . کئی تعبیرات ايله تذلیل ایتمکده هیچ موافق دکلدر . چونکه چوجوقلر اقرانلری

برکنج معلمک ایلک موعظهسی

مشروطیتک اوچنجی سنهسی ایدی . یکی برطاقم حوله معلومات ايله طشرمه عزیمت ایدیوردق . معلیلمیزک هریری آیری آیری بزه و صایاده بولنیور : « انقلاب فکرینک پیشدارلری سز اوله جکسکز ، نسل آتی بیکی تربیه نی سزندن آلاچقلم ، اسکی کهنه باطل اعتقاداتی سز بیقاجسکز ، کنجلیکه بیکی برمفکوره ، بیکی بر ایمان سزورم جکسکز ، دیناً اخلاقاً متین ، دیناً ، فکراً صاعلام بر تورکلك سزک همت و غیرتکیزله وجود بوله جق ، عثمانیلمک غایه سنی سز تعیین ایده جکسکز ، سزک مکتاب ابتدائیه ده بوکون اکه جکسکز محبت وطنیه محمللری بو مملکته فداکار ، غیور ، متین ، عزیمکار ، بیلماز ، متحد بر کنجلیک پشدرمه جک . . . دیورلردی .

بی بروسه یه تعیین ایتملردی . دها واپورده غایه خیالم اولان مکتبی دوشونیور ؛ چالشقان ، خلوق ، جانلی ، فعال چوجوقلرک قوشوب اوینادقلری ، درس او قودقلرنی کوربیوردم . واپورک کورته سنده بر آتاشی بر یوقاری طولاشیرکن کندیمی مکتب کرسیسی اوزرنده فرض ایدیور و اورادن سویلیه .

جکریمی تحیل ایدیوردم . قلم امید وهوسله طولو ایدی . بن بروسه یه یالکیز معلم دکل بر مرئی اوله رق کیدیوردم . مکتبده بوش قالان وقلاری موعظه لره ، مصاحبه لره حضر ایده جکم وهر صورته خلقه مفید اوله جقدم .

مواصلتمک اوچنجی کیجهسی دارالمعلمین سالوننده ایلک قونفرانسی و بر مملکم تقرر ایتمشدی . او آقشام مکتبه معلم و طلبه نردن ماعدا خارجدن بروسه نیک اشراقدن برچوق مدعوی بنده گلشدی . بن ، بک متحس اولمشدم ، ال وایقلم بوز کدیلمش ، قونوشیرکن عادنا سم تریبیور ، یوقونیرکن بوغازم قوریور ، قلم چاریوردی . کرسی یه چیقارکن آدیلمک طولاشمه سندن قورقیوردم . مکتبک مدیری بیاض سقاللی اختیار بر ذات بی تقدیم ایندی و غایت یاواش بر ایکی جله سوبیدی ، او قدر یاواش که بن بیله ایتمدم . شیمدی قارشیمده برقاره بلوط خالده برچوق باشلر قایناشیوردی ، فیصیلیر کسلدی بنده براز تردددن سوکره سوزه باشلادم :

« اقدیلر ! اعتراف ایدرم که علماً فکراً ایچکزده ، نیم چوق فوقده اولانلرکز وارد . ذاتاً بنده بو کرسی یه ادعای فضیلت ایچون چقمسام ، اتحق ایکی اوج سنه در انقلاب سیاسی متعاقب بر انقلاب فکرینک وقوعی ضروری ایدی بوکا ایسه اما جگاه دارالمعلمینلر اولدیغدن بو تعلیم و تربیه نیک

نه کی اساسلره استناد ایتدیکنی ادراک ایده بیلدیکم درجهده سزه بیلدیرمک ایستورم .
 اولاری مکتبلرده بزلی یالکز اوقوتیرلر و مبادی فونوی بلله تیرلردی . شیمدی ایسه تربیه فکریه قدر تربیه بدنیه و اخلاقیه راهمیت مخصوصه وریلیور . کنجلی فکراً اولدینی قدر بدناً و اخلاقاًده یوکلمکک چالشورلر . سحت هر شیدن اقدمدر . اگر بدنده سحت اولمازسه ملکات سائره ناقص اولور . بنا علیه کنجلیک سخته اعتنا برنجی و طیفه مزدر . اونلری دینی و ملی بر غایه طوغرو سوق ایده بیلکم ایچون ایکنجی درجهده قلب و وجدانلرینک تربیه سنه اهتام ایدرک کندیلرینی سجه صاحی اتمکک چالشه جفز اوچنجی درجهده ایسه تربیه فکریه لرینه اهتام ایدمکنز . ایشته بو شرائط داخنده پشه چک برکنجلیک هم کندینه هم وطنه هم ده بی نوعنه مفید بر انسان اوله بیلیر . بووادیده ده برچوق شیر سویلکدن سوکره ژیمناستیک و مکتب اوپونلرینک ماهیت تربیوسی اکلاندم و بکاتودیع ایدیلن اطفالی بعضاً اوقوتورق ، بعضاً اویناتورق بعضاً کزدره درک اونلره متین بر تربیه ورمکه غیرت ایده چکمی سویلهرک کرسیدن ایندم . بوتون عجمیلکمه رغماً بک تقدیرایتدیله و آلفشلا دیله ، تشکر ایدرک چکلمک اوزره ایدم طیقنازجه بزات آیغه قالدی معلم اقدی به برقاج توزم وار دیدی و شویله بر مقابلهده بولندی :

— کنج معلم اقدینک لاقردیلرینی کال خلوصه دیکله دم وحسن نیتلرندن طولانی کندیلرینی تبریک ایدرم ، یالکز بکا اوله کلیورک بعض فکری برانجی و حدر . چوق قلمزه ژیمناستیک لازمدر ، اونلرک بدنلرینه قوت و بره چک یکانه واسطه ژیمناستیکدر بیوردیلر . بکا جواب ورسینلر غدای یومیلری اتمک و زیتوندن عبارت اولان حمال ، رنجیره و عملیه نیک بزه نسبتله بک چوق قوتلی اولدقلرند . شهبه مز یوق در ، بو آدملر اصول و فن داثره سنده ژیمناستیکمی یاییورلر و یا حفظ سخته موافق تقدیمی ایدیورلر ؟ برده هایدی ادمانک لزومنی قبول ایدلم چونکه بز بیلورز که قوتلی و جنکاور اولان اجدادیمزک کندیلرینه مخصوص ادمانلری وارمش اوخالده بزده اونلرکی چالشه کوروش ایتسه ک ، طاش آتسه ک ، کورز ساللاسه ک ، آت بئسه ک ، جنبدیک ایتسه ک ده موافق اولمازی ؟ مطلقاً اورویا اصولی ژیمناستیک یایمق شرطی ؟ اونلری تقلیده مجبورمی بز ؟ اوپون مسئله سده بک عقلم ایرمه دی ، اعتقادیمجه مکتبه ، اوپون یری دکل ادب و تربیه اویدر . بز مکتبهده معلملرک چوق قلمزه یالکز علم اوکرتملرینی ایستبورز . ایشته بو قدر .
 بو ذاتک افاداتی اون دقیقه سورمه دی فقط نیم بر ساعتده تأمین ایلدیکم موفقیتانی زیر وزبر ایتدی . چونکه او محیطه اونک فکری دها ملایم کلیور ، اکثریسی اونک کی دوشو .

ناصل معلم اولدم ؟

اصول تدریس فلان کورمه دن علی الاصول مکتبهده اکل تحصیل ایتدکن سوکره وقوع بولان مراجعتم اوزرینه بی بر ابتدائی مکتبه معلم تعیین ایتدیله .
 مسلکمه عاشق اولدیقمدن ، استانبولده کی روم ، ارمنی ، موسوی مکتبلرینی برر برر زیارت ایتدم و بسایه ده مکتبچیلک حقتده خیلی معلومات ایدیندم . فقط بوتون اوکرندیکم شیر متمر اولیوردی . بولدیغم مکتبهده قاریشان ، کوریشن چوق اولیوردی . بندن باشقا مکتبهده دها قدملی و یا شلی معلم اول واردی ، مدیرک صلاحیتی ده اونک اوزرنده ایدی . بوتون اوزوم دوشوندیکم اصلاحات و تجدداتی یایه بیلکم ایچون بر مکتبک باشلی باشنه صاحی اولمق ایدی . بوندن آتی آی مقدم بر فرصت ظهور ایتدی . اخواندن برینک دلالتی ایله وقف مکتبلرندن برینه معلم اول اولدم و قسمآده مرادیمه ایردم . ایشته شیمدی او مکتبی نه حالده بولدیغمی واوراده نلر یایمغه موفق اولدیغمی اکلانه جفم .
 مؤسسات علمیه اداره سندن نصب و تعیین برآمی آلوب

اولوردر ، شرقیسنی سویلهرک چکلدیله . ینه آل شاقردیلری باشلادی ، ینه آلفش طوفانی قویدی . بنده عرض تشکر ایتدم و جماعته : « بیلسه کز و طیفه می یایمش اولمقدن نه بو یوک بر ذوق وجدانی حس ایتکده می » دیدکن سوکره کرسیدن ایندم . . . .

اسماعیل حتی بک صدایه سنه برلشدی ، درسکاری کریسه دایادی برقاچ تاییه کوچوک پارلاق کوزلرینک اوچلرینی بوزه رک همزه باقدی . هرکس فیصلتی بی کسیدی . اوده سوزه باشلادی :

— خواجه اقدیلر ، سزلی بوریاه دعوت ایتمکدن مقصدنر تعلیم و تربیه عالمده جهان مدنیده وقوعه کن انقلابادن خبردار ایتمکدر . ترقی و تعالی ایدن ملنلرک هانکی اساساری تعقیب ایتمکدرینی ، نه طرزده چالشدقکری ، ناصل بر غایه به طوغرو یورودکاری اکلتمکدر . بزلیر مملکتیزک احتیاجاتی ایجه تعیین و تقدیر ایتمکدن سوکره اورویانک هرکوشه سنی زیارت ایتمک ، مکتبلرینی طولاشدق ، تدقیقانه بولندق وخیلی فائده لی شیلر کوردک اوکرنده الیزدن کلدیکی قدر بیلدکاریمی سزله اوکرتیمکی ده بر وظیفه عد ایدرهک بو موعظه لری ویرسکی درعهده ایتمک .

اقدیلر ، تحصیل و تربیه دن مقصد مملکته صاعلام قفالی ، صاعلام و جودلی ، سحیه صاحی آدم پندرمکدر . ایستدیکنیز قدر عالم و فاضل ، ایستدیکنیز قدر ذکی اولوکیز سحیه کز یولنده تربیه کورمه مش ایسه ایشه یارار ، بجز کلکی آدم اوله مازسکیز . دیدی . بوسجه مسئله سنی تام بر ساعت دیله طولادی . بن غشی اولشدم . چونکه سویلدیکی شیلره یابانچی دکدم ذاتا برقاچ سنه در کندی کندی اله ایتمکیم فرانسه جه

سایه سنده تعلیم و تربیه حفته ایجه کتاب اوقومشدم . فقط ارقداش لریمک مع الاسف اکثریسی اویوقلوردی . چوغی «سحیه» کله سنی ایلمک دفعه ایشیدور و اکلایموردی .

اسماعیل حقیقک غلیان حیمته اده صره یوکسله لن تترهک سسی بر آن ایچون اولری یاقه سندن طوتوب صارصیور سانکه کندیلرینه : اویمان ! خواجه اقدی غفلت اویقوسندن اویمان ! دیبه هایقیریوردی . قوتفرانسک سوکلرینه طوغرو غایت کولنج بروقه اولدی .

اسماعیل حتی بک حفظ سحیدن بحث ایدیدوردی :

— چوجوقلر غدا قدر هوایه محتاجدر . غداسز بر قاچ کون یاشانیر ، فقط هواسز بر دقایقه یاشاماز . بو احتیاجی نظر اعتباره آلمه رق اوتوز کشیک بر صنفه یوز چوجوغی بالقی استینی کی اوست اوسته طیقارساق او چوجوقلری کونده بر قاچ دفعه باغچه یه ، حولی به ویا سوقاغه چیقاروب هوا آلدیرمازسه کز او وقت سز معلم دکل ، مرئی دکل برغدار ! برظالم ! بر قاتلسکیز ! دیدی فقط بو سوک کله لر اوزرینه معلملرک نظر دقتی جلب ایچون شدتله صاعغ آئی کورسی به اوردی .

اوانه قدر معلمک افاداتی بر تی صکی دیکله مکده و اویوقلامقده اولان بعض ارقداشلر بردن کوزلرینی آجدیلر . — ناصل بزه ظالم ، قاتل دییور . دیبه حدتلدیلر

— خیر اوله یا هو معلم نهر اکلادی باقم ؟ صبری اقدی کولدی :

— ایستدیکنیز طوغرو ایش ، سری بک آغزندن قاچیردی . بنده قورناز داوراندم ها ! ذاتا اسکیدن طایشیردق . کندیسنه دارالفنونده معلمره ساعت باشه یتمش بئش غروش ورییورلر دیبه برشایمه وار طوغرومی ! دیدم . اوت ، اوله در نهدن صورتک ؟ دیدی . هیچ ! مرق ایتمشدم ، اله ده اعلایلسین دیدم . هیچ جواب ویرمه دی کوله رک کیدی . خواجه بزه بونی نقل ایدرکن بر فیصلتی اولدی . کلپور ! کلپور ! سساری متلاشیانه تکرر ایتمدی . صبری اقدی ده صره یه اوطوردی . سلیم سری کرسی به چقدی . دانما شن ، دانما کولر یوزلی کوردیکم بومعلمک بوکون معنادی خلافته قاشلری چاتیق ، چه ره سی بوزوق ایدی . سوزه باشلادی :

— خواجه اقدیلر صوئوق آلتیقلندن راحتسزم (هر طرفدن اله شفالر ویرسین سساری) درسه کله میه جکدم . فقط ، بیلیم اعتراف ایدم می ؟ بو یاره سزلقده یتمش بش غروشوی قدا ایدمدم ! هرکس بررینه باقشدی و بو حمت فروش بک بودرجه منفعت پرستلکنه شاشدی . یانمده کی سویلیوردی . دون خواجه صبری بونلر آدمه باد هوا سلام ویرمز . دییوردی . مکر طوغرو ایش :

سلیم سری سوزلرینک جماعت اوزرنده کی تأثیرینی اکلایم ایچون نافذ نظرلره همیزی سوزیوردی .

بئش اون تاییه توقفدن سوکره ده ا یوکسک ، ده ا قطعی ، ده ا آمرانه بر طورله :

— بزی بویله خیس بر منفعت سائقه سی ایله بوکرسی به چقه حتی قدر عادی دوشونجه لی ظن ایدنلر کز وارسه آجیرم . خایر اقدیلر ، بز بوریاه پاره دکل ، سزک کولکنیزی قزاتمه کادک ، دون ایچکنزدن بری کویا بر منفعت ماده یه مقابلنده بوخدمتی درعهده ایتمکیزی ایسا طریقله آکلایمغه اوغرا . شیوردی . بوکون بوریاه کلبرکن بر دیکری ده ا صریح بر لسانه عین فکری درمیان ایتمدی . بو بالان شایه نک آغزندن آغزه دولاشه سی یورگی صیلاتیور هیکز بیلکنز ، بز بو وظیفه یی حسی ایفا ایدیدورز . دیدی و بر اطمشان وجدانینک بخش ایلدیکی ممنونیتله یوزی کولدی . یینه اسکی نشه سی رینه کلدی و سوزینه دوام ایتمدی .

— اقدیلر ! البت ایتمشکنزدن (۷۱-۱۸۷۰) ده فرانسه ایله آلمانیا آراسنده بر محاربه وقوع بولشدی . او محاربه یی بوتون فرانسلر کال تمالکله اروز ایدیدور ، بوتون ملت یک آواز حرب ! حرب ! دیه باغریشیوردی . یالکنز بر آدم محاربه علینه اداره لسان ایتمشدی بو آدم مورخ ، محرز ، مبعوث (تی بهر) ایدی . (۱۸۶۹) ده انققاد ایدن مجلس فوق الماده ده

اوغرادینی بوتون حقارتلره دغماً بویوک بر جسارتله :
 « بزآلمانلره محاربه ایدهمه یزه چونکه اونلرک مکاتب ابتدائیه سی
 زمکیلردن مکملدر . » دیمشدی . حربدن سوکره ایلمک رئیس
 جمهور اولان بو بویوک متفکرک ملاحظه سی مکاتب ابتدائیه تک
 درجه اهمیتنی لزومی قدر اکلایر صانیم . بر مثال دها سوبلیه م :
 نابولون بونا بارت روسیه و اوستریای مغلوب ایتدکن سوکره
 (یهنا) قربنده جنرال (بلوهر) ک اوردولری ده پریشان
 ایدرک بروسالیلری بک آغز شرائطله عقد صلحه مجبور
 ایتشدی . اوزمان آلمان رجال حکومتندن بری قراله آلمانیایی
 دشمن بویوندروغندن قورتارمق و جهانه حکمران اوله جق
 بر موقه جبقارمق ایستیسوره کز ، مکاتب ابتدائیه بی اصلاح
 ایدیکز دیمش ایدی . سزه تربیه بدنیه دن بحث ایتدکن اول
 بلکه بوقله هیچ مناسبتی اولمایان شیرلی نقل ایتدیکمه ایچکزدنه
 تعجب ایدر بولنه بیلیر . یالکیز شوراسنی آبی بیلیکیز که
 تربیه فکریه ، اخلاقیه و بدنیه آراسنده نه قدر صمیمی بر رابطه
 وارسه معلم ، مکتب وطلبه آراسنده عینی رابطه موجوددر .
 سز زله بوقوتقرانسیر وسیله سیله اوج آیی قدر برلکده مداوله
 افکار ایدیه بیله چکیز ، بناء علیه تربیه بدنیه دن ایسته دیکمز قدر
 بحث ایدیه بیله چک زمانمز وارددر . بزم نظر دقتی جلب ایدن
 بعض نقاط مهمه بی سزک کوش اطلاع کزده ایصال ایتک ایستیم .
 تا که وظیفه کزک درجه علوتتی لایقیه تقدیر ایدیه بیله سکیز ،

بوندن آئی آیی مقدم بحارستان دارالمعلمینری ایله ابتدائیه
 مکتبیرنی زیارت ایتدیکم زمان دارالمعلمین ادبیات شعبه سی
 مدیری بروفسور (کولایی) بکا شو مهم سوزلری سولیشدی :
 « هرشیدن اول معلم یتشد بر مکجالیشکیز بوقسه فک اک سوک
 ترقیاته کوره مکتبیر یایدیرسه کز ، اک مترق ملشرک
 بروفرا ملرندن اقتباس ایتسه کز هیچ برشی یایغسه موفق
 اوله مازسکیز . »

وظیفه کزک اهمیتنی نسبتنده بویوک مسئولیت وجدانیه سی
 وارددر . دنیا تک اک بویوک مر بیلرندن معدود اولان پستالوجی
 اوله دن مقدم شو سوزلری سولیش : « بوتون حیاطمه یالکیز
 بر ابتدائی خواجه سی اوله بیلدم . بی بر ابتدائیه مکتب تک
 ساچاغ تک آتته کومسونلر و جسمی اورتن قیاق طاشنک
 اوزرینه یالکیز اسمی یازسونلر »

ابتدائی معلملری هم معلم هم مر بیلدر . چو جوقلرک
 اخلاق و حسیاتنه اک مؤثر عامل اولندر . اوکنج کوریه
 نسلک فکرنده ، روحنده ، بدننده و قوعه کتیره چکلری
 تحولات اونلری بوتون حیاطنده یا مسعود و بختیار ویا بد بخت
 ایدیه بیلیر . اونلر ایسترسه چو جوقلری خلوق ، دیندار ،
 وطنپرور ، چالشقان ، اطاعتلی ، مثبت ، فعال ، بدنا و فکراً
 صاعلام یاپارلر ایسترلر سه سفیل ، پریشان ، تنبل ، سرکش ،
 مسسکین بر مخلوق بی اذعان حانه قویادرلر . معلمک هر حال

خواجه اقدیلر چو جوقلری اویتایکیز حتی سزده بزم کبی
 اونلرله اویتایکیز دیدی و چیقوب کتیدی . ینه ارقداش لرک
 معلوم اولان قسمی کومه کومه ماوبلانیدلر . بر برینه سور بیوردلری :
 — نه سوبله تقالم خواجه عابدین ، بوجه سنک چو جوقلرله

نه اویتایه چقسک ؟

قایدیراق ! یا سن ؟

بندده بردر بر !!

اوکودلرم

بو اوکودلری دیگلمکدن وارسته
 اولان معلملر بیله لیدرک بوکتاب
 کندیلری ایچون دکلمحتاج ارشاد
 اولانلر ایچوندر .

معلم ومعلملرک شکل ویاقتی دوزکون ، اوستی باشی تمیز
 اولمالیدر . معلملر کسوه علمیه کیور ایسلر صاریقلری ، جهلری ،
 لاطه ومستانلری لکسزه ، قالوش قوندورلری بویالی اولمالیدر .
 کسوه علمیه ایله فرنک کوملکی امتزاج ایدمه چکندن عادت
 وعتنه یه مغایر اولان بوقیل اجتهادلر معلملکده خفته حمل
 ایدیلیر . معلملرک ایسه سی قدر بدنلری ده طاهر ، صاج
 وصقاللری طارامش ، یوزلری ، قولقلری ، وبالخاصه دیشلری
 ایله طرناقلری تر تمیز اولمالیدر .

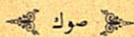
سیویل قیافتده اولان معلملر ترجیحاً سیاه ستره یا نطلون
 ممکن اولادینی تقدیرده قویو رنگلی ایسه کیلرلر . ایسه تک
 اسکی حتی حاوی دوکولمش اولماسنده یأس یوقدر . فقط یاغلی
 ولکللی اولسی جائز دکلدر . معلملر قولالی کوملک کیور .
 وسیاه بیرون باغی باغلرلر . طشرملرده قولالی کوملک تدارکی

ممکن اوله مازسه لاستیکدن معمول قوللق ویا قهلق طاقالی ، وایکی کونده بر یا قهلق و قولقلری اسپرتولی بزه تمیزله لیدر . یاقه لقسز کوملک کیمک ویا جا کتنک ایلیکنه چیچک طاققی ویا عادت بلده خلاقته سربوش کیمک ، اوکیه سز ترلک ویا شیتقه صنفه کیرمک جائز دکدر . صقال بر اقامش اولان معلملر لاقل ایکی کونده بر تراش اولمالی در . معلملر لوانطه قو . قولری سورونه ملی . معلملرک چارشاف ویا یلدرمه لری ، باش اورتولری اوتولی و تمیز اولمالیدر . چوققده نطقک لزوم و اهمیتدن بحث ایدرکن معلم ویا معلمه بالذات بر نمونه تشکیل ایتمه لیدر . چوققوله دیشلریکزه باقکنز دییه جک اولان معلم ویا معلمه نیک آغزنده سنه لر دئیری تمیزلنه مکدن یوصون طوموش دیشلر بولنورسه قولی ایله فعلی بر برینی نقص ایتمش اولور . معلم ممکن مرتبه دیک یورومکه ، طوغرو طورمهغه کرسی سی اوزرنده دوزگون او طورمهغه دقت ایتمه لیدر که چوققلر معلمک اخطارینه لزوم قالمدن اوکا باقورق وضعیتلری دوز . لتسینلر . معلم سوز سولیرکن ، اوقورکن درس تقرر ایدرکن ، فصیحت ویریرکن اوضاع و اطواری و طرز بیانی ایله چوققوله بر حسن مثال اولمالیدر . نه لزومندن فضله لاهالی نه ده حددن افزون سرت اولق جائز دکدر . معلملرک اداب اجتماعیه سوک درجه رعایتکار اولملری شرطدر . چوققوله قارشینده

بورون ، اولاق ، قاریدیرمق ، آغزینی آچورق اسنمه ک ، بزه توکورمک ، باشی قاشیمق ده موافق دکدر . درس تقرر ایدرکن صدالک آهنکنی تنظیم ایتمک لازمدر . نه آرقه صرلرده کیرلک ایشته میه چکری قدر یاواش نه ده درس خانه ده عکسلر حاصل ایدمک قدر یوکسک سوبله لیدر . معلم سنی درسک ایجاباتنه کوره اداره ایتملی . بعض مهم نقطه لر اوزرینه طلبه لرک نظر دقتی جلب ایچون ده جانلی ، ده شدتلی سوبله لیدر . عین وزن و آهنک اوزره یکنسق بر صورتده ویریلن درس لرده چوققوله دقتی یورولیر . بر قسی اویوقلار ، دیکرلری سکرلرک یارامازلا شیرلر . معلم نظرلری متادیا چوققوله اوزرنده بولدرمه لی ، تکمیل صنفه روح ویرمه لیدر . هیچ بر طلبه ایله سنی ، بتلی مکلمه ده بولنمه لی . و مخاورده لرک بر مناقشه شکلی آلمسندن صاقبالیدر . چوققوله مدت مدیده عین وضعیتده درس دیکمه مکدن یورولیرلر . بونی زماننده حسن ایتمک و درسک شکلی دکشدرمک قرائت اوقوتیورسه یازی به چکمه ، درس تقرر ایدییورسه سؤلرله باشلامق هر نه صورته ممکن اولورسه درس لرده بر تحول وجوده کتیرمک اقتضا ایدر . معلملرک کتابه باقورق درس ویرمه سی ویا کتابده کی شیلری عینیه حرفی حرفه تقرر ایتمه لری ده ابی دکدر . کتابه نادرآ باقالی و درس معلمک آغزندن برنهر خوش جریان

کی آقوب کتیمه لیدر . بر ما کنه کی سرعتله کله لرک یاریمسی عاداتا یوته رق سولیک ویا لاقیدیلری اوزاته اوزاته آغزنده چیکنه مک ده قادر . درسه نفسی موضوع بحث ایتمک بن شویله بیلیم بویله بیلیم ، بودرسی نیم قدر کیمسه اوقوتاماز کی سوزلرله کندنی مدح ایتمک ویا فلان برشی بیلیمز ، فلان جاهلدر کی سوزلرله باشقارینی فصل و ذم ایتمک و یا دایما استحقاق کارانه بر لسان قوللایمق معلمک موقعتی چوققوله آراسنده در حال دوشورور . فی الحقیقه کندینسک یوزینه قارش بر شی سوبله من و سکوت ایدرلر فقط بالآخره حقیقه او معلمک برقیعتی اولسه بیله کندنی مدح و ثنا ایتمک ویا مستهزی اولینسی مؤاخذه ایدرلر . بر صنفده نه قدر چوق تیل وارسه معلم اوقدر درسنی ابی اوقوته میسور دیمکدر . تنبلسکه ایکی سبب واردر . یا چوققوله حال طبیعده دکدر . معدسندن یاسکرلرندن خسته دره ویا خود معلم درسنی سودر مه مش دیمکدر . صنفده معلمک درسی جان قولانغی ایله دیکله ین یالکیز بر قاج طلبه یی نظر اعتباره آلمسی دایما اولنرله مکلمه ایتمسی ، دایما اولنری تخته یه چکمه سی هیچ بروقت نجویز ایدیه من ، چونکه اوقوت دیکرلری کندیلرینه اهمیت ویرینه دیکنی کوره رک درسه تمایله لاقید قالیرلر .

هره انکی درسک تعلیمنده اولورسه اولسون معلمک بویوک بر صبر و تانی ایله تدریس ساندنه بولنمی ، حدتی موجب اوله جق

احوالده بیله اعتدال کوسترمسی بر مهارت تربیوه در . طلبه یه غرض اولق ، بعض چوققوله حقدده کین و عداوت بسله مک و بو کینی درسه نومرو قیرمق ویا درشت معامله ایتمک صورتنده اظهار ایتمک معلمک شرفه نقیصه ویرن حال تندر . معلم حسیا نه دایما حا کم اوله جقدر . اک کدرلی ، اک حدتلی زمانلرنده بیله صنفه کیرنجیه باشقار انسان اوله جق ، درسنی سوه تقرر ایدمک وظیفه . شناسلنی ، علم و عرفانی ناطقه و بلاغتی نظافت و انتظامی ، اصوله وقوفی ، جدیت و تربیه سی ایله طلبه لرینه کندینسی هم سودر جه جک هم صایدیر اجددر . بوشرا طئی حائر اولان معلملرک درسندر انتظام و انضباط کندی کندینه تأسس ایدر . بویله معلملرک طلبه لری چالیشان و خلوق اولورلر .

ÖZGEÇMİŞ

1977 Yılında Tokat – Reşadiye Hebüllü Köyünde doğmuştur. İlköğretimi Hebüllü Köyü İlköğretim Okulunda, ortaokulu Tokat Atatürk Ortaokulunda ve liseyi Tokat Gazi Osman Paşa Lisesi’nde tamamladıktan sonra 1995 yılında başladığı Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünü 1999 yılında tamamlamıştır. 1999 yılında Sakarya’nın Taraklı İlçesinde başladığı öğretmenlik görevine İstanbul İli Bağcılar ilçesinde devam etmektedir. Evli ve Ayşenur isminde bir kızı vardır.

Mayıs 2013

Veli KORKMAZ